

KRATAK VODIČ KROZ CEDAW -KONVENCIJU O UKLANJANJU
SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

Izdavač :

Vlada RH Ured za ravnopravnost spolova
Mesnička 23, 10 000 Zagreb

Za izdavača:

mr.sc. Helena Štimac Radin

Lektura i korektura:

Branka Vojnović

Priprema:

Bakal design studio, Zagreb

Tisak:

Tiskara Meić

© 2004. Vlada RH Ured za ravnopravnost spolova

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 342.7-055.2(497.5)(035)
341.231.14-055.2(094.2)

KRATAK vodič kroz CEDAW - Konvenciju o
uklanjanju svih oblika diskriminacije žena
i njezinu primjenu u Republici Hrvatskoj /
autorice Rada Borić ... <et al.> ; uredila
Dubravka Šimonović. - Zagreb : Vlada
Republike Hrvatske Ured za ravnopravnost
spolova, 2004. - (Biblioteka Ona)

ISBN 953-99862-1-4

1. Borić, Rada

441209099

Kratak vodič kroz CEDAW -

Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena
i njezinu primjenu u REPUBLICI HRVATSKOJ

Uredila
Dubravka Šimonović

Rada Borić • Bojana Genov • Gordana Lukač Koritnik •
Nella Popović • Gordana Sobol • Dubravka Šimonović •
Helena Štimac Radin

URED ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA VLADE RH

Biblioteka ONA

Zagreb, 2004.

SADRŽAJ

Helena Štimac Radin
UVODNA NAPOMENA

Dubravka Šimonović
PREDGOVOR

I. KRATAK VODIČ KROZ CEDAW -KONVENCIJU O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

1. Dubravka Šimonović
KRATAK VODIČ KROZ CEDAW- KONVENCIJU O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA I NJEZIN FAKULTATIVNI PROTOKOL
 1. UVOD U SVRHU I PRAVNU NARAV KONVENCIJE I PROTOKOLA
 2. ULOGA ODBORA ZA UKLANJANJE DISKRIMINACIJE ŽENA U TUMAČENJU I PRIMJENI KONVENCIJE
 3. ULOGA ODBORA ZA UKLANJANJE DISKRIMINACIJE ŽENA U PRIMJENI FAKULTATIVNOG PROTOKOLA
 4. SADRŽAJ PRAVA IZ KONVENCIJE

II. PRIMJENA KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA U HRVATSKOJ

1. Gordana Sobol
ULOGA SABORA I SABORSKOG ODBORA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U PRIMJENI KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA
2. Gordana Lukač Koritnik
ZAŠTITA PRAVA ŽENA PREMA KONVENCIJI O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA U PRIMJENI ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

3. . Helena Štimac Radin
RAZVOJ POLITIČKE VOLJE OD KONVENCIJE PREKO ZAKONA DO
CILJEVA MILENIJSKE DEKLARACIJE
4. BOJANA GENOV
ZNAČENJE KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH OBLIKA
DISKRIMINACIJE ŽENA U RADU NEVLADINIH UDRUGA
5. RADA BORIĆ
PREMA RODNOJ TERMINOLOGIJI
- 6 DUBRAVKA ŠIMONOVIĆ, NELLA POPOVIĆ
IZVJEŠTAVANJE O PRIMJENI KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH
OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA U ČEŠKOJ, HRVATSKOJ, MAĐARSKOJ,
POLJSKOJ, RUMUNJSKOJ I SLOVENIJI

III. DOKUMENTI:

1. UN KONVENCIJA O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE
ŽENA OD 18. PROSINCA 1979.
2. FAKULTATIVNI PROTOKOL UZ KONVENCIJU O UKIDANJU SVIH
OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA, OD 10. PROSINCA 1999. GODINE.
3. OBRAZAC PRITUŽBE ODBORU ZA UKLANJANJE SVIH OBLIKA
DISKRIMINACIJE ŽENA
4. ZAKLJUČNE PREPORUKE ODBORA ZA UKLANJANJE
DISKRIMINACIJE ŽENA ZA HRVATSKU IZ 1998. GODINE
5. ZAKLJUČCI KONFERENCIJE O PRIMJENI KONVENCIJE O
UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA U SREDNJOJ I
ISTOČNOJ EUROPI, DUBROVNIK, 25. I 26. LISTOPADA 2003. GODINE
6. ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA, OD 14. SRPNJA 2003.
GODINE
7. MILENIJSKI CILJ 3: PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA I
OSNAŽIVANJE ŽENA IZ NACIONALNOG IZVJEŠĆA O PROVEDBI
CILJEVA MILENIJSKE DEKLARACIJE UJEDINJENIH NARODA,
USVOJENOG OD VLADE RH 4. KOLOVOZA 2004. GODINE.

Uvodna napomena

Kratak vodič kroz CEDAW i Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena i njezinu primjenu u Republici Hrvatskoj prva je u nizu planiranih studija, publikacija i priručnika upravo pokrenute Biblioteke ONA Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH. Uz trajnu zadaću promicanja znanja i svijesti o ravnopravnosti spolova i neposredan povod obilježavanja 25. obljetnice usvajanja Konvencije, knjiga koja je pred vama nastala je i u svrhu izravne provedbe pojedinih njezinih odredbi. Ovdje je posebice važno istaknuti onu iz Fakultativnog protokola, a prema kojoj se svaka država stranka obvezuje da će širu javnost upoznati s Konvencijom i Protokolom, dati im publicitet i olakšati pristup informacijama o stajalištima i preporukama UN Odbora za ukidanje svih oblika diskriminacije žena. Uz novi prijevod Konvencije, u ovaj zbornik radova, uključeni su, stoga, ne samo pojedini važni prateći dokumenti samog CEDAW-a, kao i usporedni prikaz njezine primjene u drugim zemljama članicama već i temeljni propisi hrvatske zakonodavne i izvršne vlasti. Oni se, kao što je to slučaj s nedovoljno poznatim Zakonom o ravnopravnosti spolova i/ili Nacionalnim izvješćem o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije neposredno nastavljaju na temeljna načela i glavne postavke Konvencije te su nezaobilazni činioci njezine učinkovite primjene. U smjeru cjelovitijeg sagledavanja povezanosti i provedbe najvažnijih materijalnih propisa, ali i otvaranju dijaloga između različitih nositeljica institucionalnih mehanizama za provedbu politike ravnopravnosti spolova s jedne, i šire javnosti s druge strane, predstavljeni su i autorski tekstovi u rasponu od prikaza djelovanja pojedinih mehanizama do terminološkog zahvaćanja u jezik kao ogledalo rodne nejednakosti.

Inicijativa za objavljivanje Kratkog vodiča kroz CEDAW potekla je od Koordinacije za ostvarivanje ustavnog načela o ravnopravnosti spolova, i to ne samo kako bi se primjereno obilježila obljetnica CEDAW-a, već i kako bi se pobudila pozornost javnosti prema neriješenom spletu pitanja rodne ravnopravnosti. Potkraj rujna ove godine predstavnice državnih tijela koja se bave ravnopravnošću spolova - Gordana Sobol, predsjednica Odbora za ravnopravnost spolova Sabora RH, Gordana Lukač Koritnik, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Vesna Kesić, savjetnica u Uredu pravobraniteljice, Helena Štimac Radin, predstojnica Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH, Dubravka Šimonović, članica UN Odbora za

primjenu Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena uz podršku koordinatorice Ženske mreže Hrvatske Bojane Genov, usuglasile su se da je potrebno ustanoviti navedeno tijelo radi nužnoga usklađenog djelovanja u provedbi politike ravnopravnosti spolova. Iako je Hrvatska postigla velik napredak donošenjem zakona kao i uspostavom institucija za ravnopravnost spolova, a i potpisnica je svih međunarodnih konvencija i ugovora koji zahtijevaju ravnopravnost žena i muškaraca i zabranjuju diskriminaciju po rodu i spolu, još uvijek se, jednoglasni je zaključak članica Koordinacije, svakodnevno i učestalo krše osnovna ženska ljudska prava. Iz ovog razloga objavljivanje Kratkog vodiča kroz CEDAW ne znači samo još jedan u nizu trajnih napora usmjerenih ka ukidanju opće diskriminatorske prakse, već je i važan doprinos razumijevanju vođenja politike ravnopravnosti spolova kao i proširivanja prostora partnerstva sa svima onima koji misle da je demokracija njihov posao.

Helena Štimac Radin

Predgovor

Prije 25 godina postignut je globalni dogovor država članica Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Taj je dogovor rezultirao usvajanjem Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, 18. prosinca 1979. godine od Opće skupštine Ujedinjenih naroda, koju u ovom kratkom vodiču predstavljamo, tumačimo i primjenjujemo na hrvatsku situaciju. Konvencijom su žene dobile međunarodnopravni instrument u borbi protiv diskriminacije na osnovi spola koji je toliko moćan, koliko ga poznaju i koliko se uspješno njime služe.

Što znači biti diskriminirana, a što ravnopravna? Ja li diskriminacija ujedno i kršenje ljudskih prava? Kojih i od koga? Tko sve diskriminira žene, i na koji način? Kada je to država, a kada pojedinac? Tko ih je sve dužan zaštititi od diskriminacije i kako? Je li je ova Konvencija još jedan neispunjeni dogovor? Gdje je svijet 25 godina nakon usvajanja Konvencije, a gdje Hrvatska nakon što je primjenjuje 13 godina kao samostalna država?

Odgovori na ta i niz drugih pitanja koja se nameću u praksi nalaze se u Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena koja sadrži definicije, prava i standarde ali i u praksi Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena koji ih dodatno tumači kroz svoje opće i posebne preporuke za države stranke

Zadnje dvije godine kao članica UN Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena kroz izvješća mnogobrojnih država stranaka i nevladinih udruga pratim razne oblike izravne i neizravne diskriminacije i kršenja prava žena širom svijeta. Diskriminacija žena u raznim područjima života prisutna je u svim državama uz razlike, ali i sličnosti. Sustav nadzora koji provodi Odbor nad primjenom Konvencije u državama strankama sigurno nije idealan, ali je ipak djelotvoran i koristan. Zaključne preporuke Odbor donosi za male i za velike, razvijene i nerazvijene, demokratske i nedemokratske, države stranke, nastojeći u okviru mogućnosti pojedinog društva potaknuti promjene i uklanjanje diskriminacije u zakonima i u praksi.

U koncipiranju ovog vodiča kroz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena misao vodilja bila je da prava treba znati da bi ih se moglo uživati i štiti.

Prvi dio ove knjige sadrži kratak vodič kroz samu Konvenciju i rad Odbora za uklanjanje diskriminacije žena, kroz prava žena iz Konvencije, pitanja koja se

javljaju u primjeni ovih prava i izabrane preporuke Odbora za pojedine države koje ukazuju na diskriminaciju i na način njezina uklanjanja.

Drugi dio ove knjige odnosi se primjenu Konvencije u Hrvatskoj iz raznih kutova gledanja najznačajnijih predstavnica institucija i nevladinih udruga za promicanje i zaštitu prava žena.

Prvo izvješće Republike Hrvatske Odboru kao i njegove zaključne preporuke pokazuju gdje smo bili 1994.godine kada je izvješće podneseno, te 1998. kad je razmatrano pred Odborom. Zaključne preporuke Odbora odražavaju tadašnje probleme i razinu znanja o pravima žena i raznim oblicima diskriminacije žena.

Od tada do danas napredak je očit. Od usvajanja ustavnog načela o ravnopravnosti spolova kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, Zakona o ravnopravnosti spolova, osnivanja Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i Ureda za ravnopravnost spolova, do Ženske mreže izgrađen je pravni i institucionalni vladin i nevladin okvir za primjenu Konvencije za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena. Institucije su nužne, ali nisu dovoljne. Treba ih ispuniti sadržajem, upotrijebiti ih za unapređivanje položaja žena, paritetno sudjelovanje žena u političkom i javnom životu, uklanjanje nasilja prema ženama i postizanje stvarne ravnopravnosti spolova. Taj sadržaj i taj put vodi Hrvatsku prema Europskoj uniji svojstvenim visokim standardima u uklanjanju diskriminacije i ostvarivanja ravnopravnosti spolova prema Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena.

Sukladno pozivu Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena državama strankama, da obilježe 18. prosinca i 25. godišnjicu usvajanja Konvencije javnim raspravama o ravnopravnosti spolova i novim inicijativama za njezinu primjenu, ova knjiga predstavlja vodič svima koji su voljni krenuti u tom smjeru.

U Zagrebu, 6. prosinca 2004.

Dubravka Šimonović

I.
**KRATAK VODIČ KROZ CEDAW - KONVENCIJU O
UKLANJANJU SVIH OBLIKA
DISKRIMINACIJE ŽENA**

Dubravka Šimonović *

KRATAK VODIČ KROZ CEDAW - KONVENCIJU O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA I NJEZIN FAKULTATIVNI PROTOKOL

Cilj je ovog kratkog vodiča kroz CEDAW, Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, pojasniti konvencijski sustav zaštite prava žena razmatranjem:

1. Svrhe i pravne naravi Konvencije i Protokola
2. Uloge Odbora za uklanjanje diskriminacije žena u primjeni Konvencije
3. Uloge Odbora za uklanjanje diskriminacije u primjeni Fakultativnog protokola
4. Sadržaja prava iz Konvencije, i to kroz:
 - sažeti komentar supstantivnih članaka Konvencije,
 - pitanja o njihovoj primjeni koja se postavljaju u praksi,
 - izabrane preporuke Odbora za uklanjanje diskriminacije žena povodom konkretnih slučajeva

1. Uvod u svrhu i pravnu narav Konvencije I PROTOKOLA

1.1. Svrha i pravna narav Konvencije i Protokola

Iako su ljudska prava žena kao i muškaraca sadržana u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima iz 1948. te zaštićena drugim međunarodnim ugovorima na području ljudskih prava prema kojima su sva ljudska bića rođena slobodna i jednaka u pravima, bez razlike na osnovi spola, ljudska prava žena učestalo se krše raznim oblicima diskriminacije.

Na globalnoj razini postignut je sporazum o nužnosti uklanjanja diskriminacije žena te je 18. prosinca 1979. Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW. Konvencija je stupila je na snagu 3. rujna 1981. godine kao globalni i sveobuhvatni pravno obvezujući međunarodni ugovor.¹

U njezinoj se preambuli ističe zabrinutost što “i dalje postoji raširena diskriminacija žena” te potreba za usvajanjem posebnog međunarodnog ugovora za uklanjanje diskriminacije žena i ostvarivanje jednakosti muškaraca i žena.

Svrha Konvencije jest priznanje de jure jednakih ljudskih prava ali i njihovo de facto ostvarivanje što se postiže uklanjanjem svih oblika diskriminacije žena počinjenih od bilo koje osobe ili organizacije na svim područjima, a posebice političkom, gospodarskom društvenom, kulturnom, građanskom i obiteljskom.

CEDAW je do danas, 25 godina nakon usvajanja, prihvatilo 179 država ili više od 90 posto članica Ujedinjenih naroda. Iako druga po broju ratifikacija od UN ugovora na području ljudskih prava, ona je prva po broju rezervi kojima se države stranke izuzimaju od obveze primjene određenih odredbi Konvencije odnosno zadržavaju postojeću diskriminaciju žena.²

Konvencija je fleksibilan međunarodnopravni instrument koji obvezuje države stranke da poduzmu sve odgovarajuće mjere za uklanjanje svih oblika diskriminaciju žena. Tumačenje standarda sve odgovarajuće mjere ovisi o stanju u pojedinim državama strankama dok u pogledu određenja diskriminacije Konvencija sadrži definiciju prema kojoj je diskriminacija svaka razlika, isključenje ili ograničenje na osnovi spola kojem je svrha ili posljedica da ženama ugrozi ili onemogućiti priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ova definicija pored izravne diskriminacije uključuje i neizravnu diskriminaciju žena. Izravna ili neposredna diskriminacija relativno se lako uočava u različitosti prava, isključenju ili ograničenju u pravima dok se neizravna ili posredna diskriminacija znatno teže uočava. Ona se otkriva tek uz pomoć “naočala za otkrivanje diskriminacije na osnovi spola”, odnosno analize učinaka naizgled neutralnih pravnih normi čija svrha nije diskriminacija ali koje dovode do posljedica koje nerazmjerno pogađaju žene samo zato što su žene. Neizravna diskriminacija otkriva se pomoću pokazatelja, statistika i analiza koje je razotkrivaju. Upravo obuhvat neposredne i posredne diskriminacije žena čini ovu Konvenciju jedinstvenim međunarodnopravnim instrumentom za postizanje stvarne jednakosti muškaraca i žena.³

Konvencija je pravno obvezujući instrument koji je uspostavio međunarodni nadzorni mehanizam - Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (Odbor). Odbor nadzire kako se Konvencija primjenjuje putem razmatranja izvješća koje su mu države stranke obvezne podnositi.

Konvencija je i dinamičan međunarodnopravni instrument čije standarde tumači Odbor za uklanjanje diskriminacije žena kroz Zaključne preporuke Odbora o primjeni Konvencije za svaku pojedinu državu stranku te Opće pre-

poruke o sadržaju i svrsi pojedinih članka Konvencije, kojima se oni tumače u svjetlu novih izazova današnjice.

Sustav zaštite prava iz Konvencije znatno je ojačan usvajanjem Fakultativnog protokola uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, 10. prosinca 1999., koji je stupio na snagu 22. prosinca 2000. godine, a do danas ga je prihvatilo 69 država stranaka. Fakultativni protokol uvodi za države koje ga prihvate dodatni međunarodni nadzor zaštite konvencijskih prava koji provodi Odbor za uklanjanje diskriminacije žena kroz dva postupka: pojedinačne pritužbe i istragu o teškom ili sustavnom kršenju prava žena.⁴

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena zajedno s drugih šest međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda na području ljudskih prava čini temeljni sustav ljudskih prava Ujedinjenih naroda, čiju primjenu nadziru ugovorni odbori koji čine sustav ugovornih odbora Ujedinjenih naroda.⁵

1.2. Prijevod Konvencije na hrvatski jezik

Još uvijek nema službenog prijevoda Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena na hrvatski jezik, nego se koristi prijevod objavljen u bivšoj SFRJ iz 1981. godine koji je ponešto mijenjan u kasnijim neslužbenim prijevodima.⁶

Na ovom mjestu upozoravamo samo na neke ozbiljnije probleme u vezi s prijevodom, te s činjenicom da je službeni prijevod Konvencije na hrvatski jezik obveza koja proizlazi iz same Konvencije ali i nužan uvjet za njezinu odgovarajuću primjenu.

U samom nazivu Konvencije koriste se različiti prijevodi za "elimination" : "eliminacija", "ukidanje" i "uklanjanje". Iako je u hrvatskom službenom prijevodu Fakultativnog protokola na konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena⁷ korišten termin "ukidanje" u ovom prijevodu smo se priklonili "uklanjanju" kao sadržajno najbližem prijevodu engleskog termina "elimination".

U službenom prijevodu bivše SFRJ prevedeni su termini "equality of man and women" i "equal rights of man and women" kao "ravnopravnost muškaraca i žena", bez razlike. Kako u vrijeme nastanka Konvencije u njoj nije korišten engleski termin "gender equality" već su korišteni termini "equality of man and women" i "equal rights of man and women" smatramo da prijevod treba što vjernije odraziti duh vremena kada je ona nastala, te stoga u ovom prijevodu za njih rabimo termine "jednakost muškaraca i žena" i "jednaka prava muškaraca i žena." Nakon nastanka Konvencije, a poglavito nakon Četvrte svjetske konferencije o ženama održane 1995. godine u Pekingu i usvajanja Pekinške platforme za djelovanje u kojoj prevladava termin «gender equality» i Odbor za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena u svojim preporukama ga sve više koristi u tumačenju Konvencije. Ako se navedeno prihvati, bit će potrebno uskladiti i prijevod Fakultativnog protokola uz Konvenciju.

U Hrvatskoj se danas koriste različiti prijevodi engleskih termina: "gender", "gender equality", "gender mainstreaming" i "gender perspective". Iako taj neslužbeni prijevod Konvencije samo malim dijelom zadire u jezične dvojbe odlukom da se "equality of man and women" prevede kao "jednakost muškaraca i žena", dilema ostaje oko prijevoda termina gender equality koji se može prevesti i kao ravnopravnost spolova ili ravnopravnost rodova ili rodna jednakost. Iako se engleski termin sex prevodi sa spol, podrazumijevajući prvenstveno biološke značajke, a engleski termin gender s rod podrazumijeva prvenstveno socijalno uvjetovane uloge, ipak se gender equality zbog relativno rijetke uporabe kao i drugih značenja termina rod, u hrvatskom jeziku najčešće prevodi kao ravnopravnost spolova. Tako primjerice Ustav Republike Hrvatske proklamira načelo ravnopravnosti spolova⁸, a nedavno je usvojen i Zakon o ravnopravnosti spolova, te imenovana pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

S druge strane, ženske nevladine udruge većinom koriste termin rod i rodna jednakost, ali i termin ravnopravnost spolova. Čini se da je sam izbor između alternativa manje važan od dogovora o dosljednoj upotrebi dogovorenih pojmova. Potrebna je konstruktivna rasprava svih zainteresiranih za usvajanje pojmovnika u ovom području.

1.3 Ratifikacija i primjena Konvencije i Fakultativnog protokola u državama strankama

Države ratifikacijom ili prihvaćanjem ove Konvencije i Fakultativnog protokola preuzimaju obvezu da je na odgovarajući način ugrade u svoj pravni sustav. Pitanje izravne primjenjivosti Konvencije na nacionalnoj razini ovisi o položaju međunarodnih ugovora u pojedinim ustavnopravnim sustavima. U monističkom pravnom sustavu međunarodno i nacionalno pravo čine isti pravni sustav unutar kojeg međunarodno pravo ima viši pravni status. U dualističkom pravnom sustavu međunarodno pravo i nacionalno pravo čine dva odvojena pravna sustava. U monističkom sustavu države najčešće postupkom ratifikacije omogućuju izravnu primjenu međunarodnih ugovora na nacionalnoj razini, dok je u dualističkom sustavu potrebno međunarodne ugovore putem odgovarajućih zakona ugraditi u pravni sustav države. U oba sustava obveza je države stranke uskladiti nacionalno zakonodavstvo s odredbama Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena te poduzeti druge odgovarajuće mjere za njezinu primjenu na nacionalnoj razini. Mnoge države sadrže u svojim ustavima i odredbe o nužnosti službenog objavljivanja međunarodnih ugovora kako bi oni postali dio unutarnjeg pravnog sustava i bili izravno primjenjivi. Primjerice Ustav Republike Hrvatske sadrži odredbu: međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.⁹

Neke su odredbe odnosno prava u Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena tako formulirana da su izravno primjenjiva, dok su druga pro-

gramatske naravi, odnosno vezane su uz postignuti stupanj zaštite prava žena i diskrecijsku ocjenu države koje su mjere odgovarajuće za uklanjanje određenog oblika diskriminacije. Primjena Fakultativnog protokola na Konvenciju pridodijet će kroz praksu Odbora određenju koja su konvencijska prava izravno primjenjiva a koja to nisu.

Konvencija izričito navodi da rezerve koje su suprotne predmetu i svrsi Konvencije nisu dopuštene. Odbor za uklanjanje diskriminacije žena u Općoj preporuci br. 4 i Općoj preporuci br. 20 poziva države stranke, ako već moraju uložiti rezerve, da ih što preciznije i uže formuliraju i paze da nisu suprotne cilju i svrsi Konvencije.¹⁰ Odbor smatra da su rezerve na primjenu članka 2. i članka 7. suprotne predmetu i svrsi Konvencije, te je takvo svoje stajalište ugradio u zaključne preporuke za države stranke u konkretnim slučajevima.¹¹

2. Uloga Odbora za uklanjanje diskriminacije žena u tumačenju i primjeni Konvencije

2.1. Mandat Odbora za uklanjanje diskriminacije žena

Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (dalje u tekstu Odbor) osnovan je člankom 17. Konvencije radi praćenja napretka ostvarenog u primjeni Konvencije. Odbor čine 23 stručnjakinje/ka visokog moralnog ugleda i stručnosti za područje na koje se odnosi Konvencija, a u radu Odbora sudjeluju u osobnom svojstvu.

Odbor je zadužen za međunarodni nadzor primjene Konvencije na nacionalnoj razini razmatranjem izvješća koje države stranke podnose prema članku 18. Konvencije o zakonodavnim, sudskim, upravnim ili drugim mjerama koje su usvojile radi primjene Konvencije. Države stranke obvezne su podnijeti prema članku 18. Konvencije izvješća o zakonodavnim, sudskim, administrativnim i drugim mjerama koje su usvojile za primjenu Konvencije. Inicijalno izvješće podnose u roku od godinu dana nakon stupanja na snagu Konvencije u dotičnoj državi, a nakon toga Periodična izvješća najmanje svake četiri godine, te kasnije kada to Odbor zatraži.

Osim informacija od same države, Odbor prima informacije i od predstavnika UN agencija i organizacija te od nevladinih udruga koje na nacionalnoj razini prate položaj i prava žena. One dostavljaju Odboru svoja «izvješća u sjeni» u kojima ukazuju na svoje viđenje (ne)primjene Konvencije. Prilikom razmatranja izvješća Odbor posebnu pažnju posvećuje suradnji vlade s ženskim nevladinim udrugama odnosno konzultacijama u vezi sa samim izvješćem. Kad utvrdi da suradnje nema ili nije dostatna, u zaključne preporuke uključuje preporuke o njezinu poboljšanju.

Prema članku 20. stavak 1. Konvencije, previđen je samo jedan sastanak Odbora godišnje od “najviše dva tjedna” za razmatranje izvješća, radi čega je

na sastanku država stranaka Konvencije, 1995. godine usvojen amandman na članak 20. stavak 1. kojim se ova odredba mijenja tako se briše ograničenje od jednog sastanka godišnje. Amandman je potvrđen rezolucijom Opće skupštine UN-a iz 1995. godine no kako je za njegovo stupanje na snagu potrebno da ga ratificiraju dvije trećine država stranaka on još uvijek nije stupio na snagu¹². Odbor se na osnovi rezolucije Opće skupštine sastaje dva puta godišnje po tri tjedna.¹³ Odbor, prilikom razmatranja izvješća onih država stranaka koje još nisu prihvatile ovaj amandman, u zaključnim preporukama upućuje poziv za njegovu ratifikaciju.

Odbor na svakom sastanku razmatra 8 do 9 izvješća država stranaka o primjeni Konvencije. Prilikom odabira izvješća za razmatranje Odbor uzima u obzir kada je izvješće podneseno, odnosno duljinu čekanja, potrebu prioritarnog razmatranja inicijalnih izvješća, te ako je moguće i zemljopisnu zastupljenost svih regija kako bi se najbolje odrazio globalni karakter djelovanja Odbora.

Konvencijski sustav periodičnog izvještavanja se još uvijek razvija, a dosad je na razini država stranaka Konvencije zamijećen problem neredovitosti i kašnjenja u izvještavanju, dok je na strani Odbora prisutan problem zaostataka u razmatranju izvješća. Ona se zakašnjelo razmatraju radi povećanog broja država stranaka Konvencije, te ograničene mogućnosti Odbora da razmotri dovoljan broj izvješća tijekom dva zasjedanja godišnje.

Upravo pod pritiskom zaostataka u izvještavanju od strane država stranaka Odbor je usvojio Odluku 23/II kojom je iznimno omogućio izradu kombiniranih izvješća koja obuhvaćaju sva zakašnjela izvješća, te je tako primjerice nekoliko država stranaka podnijelo Inicijalno i Drugo, Treće, Četvrto, Peto i Šesto izvješće u jednom kombiniranom izvješću.

Odbor je na svom zasjedanju u srpnju 2004. godine uveo i iznimnu mogućnost razmatranja primjene Konvencije u državi stranci i bez predanog izvješća, kako bi sukladno radu drugih odbora za praćenje primjene konvencija na području ljudskih prava bio u mogućnosti djelovati prema onim državama strankama koje ne poštuju obvezu podnošenja izvješća. Takvih država stranaka Konvencije ima znatan broj, neke od njih nisu podnijele svoja izvješća dulje od 20 godina, dok otprilike oko 40 država stranaka kasni s izvješćima dulje od 5 godina.

Odbor je razmatrao i mogućnost rada u dva pododbora kako bi razmotrio veći broj izvješća, no navedeno nije prihvatila većina stručnjakinja/ka u Odboru. Kao odgovor na problem stvaranja zaostataka predloženo je produljenje rada Odbora za po tjedan dana tijekom oba godišnja zasjedanja, te prelazak na tri zasjedanja po tri tjedna godišnje počevši od 2007. Time bi ovaj Odbor dostigao dinamiku zasjedanja Odbora za prava djeteta i povećao svoju efikasnost rada sukladno potrebama povećanog broja država stranaka Konvencije. Svi prijedlozi obora koji se odnose na proračunske troškove podložni su odluci Opće skupštine UN-a o povećanju proračuna te je upitno njihovo prihvaćanje.

Odbor svake godine preko Gospodarskog i socijalnog vijeća izvještava Opću skupštinu Ujedinjenih naroda o svojem radu. Glavni tajnik dostavlja izvješća

Odbora Komisiji o položaju žena, koja ovo izvješće ima kao standardnu točku na dnevnom redu a predsjednica Odbora sudjeluje s izlaganjem o radu Odbora na zasjedanju Komisije o položaju žena.

2. 2. Izvješća država stranaka

Odbor je sastavio Upute o izradi izvješća o primjeni Konvencije kojima se pojašnjava očekivani sadržaj izvješća. U Inicijalnom ili prvom izvješću o primjeni Konvencije vlade trebaju cjelovito izložiti kakav je pravni i stvarni položaj žena u zemlji te koje mjere poduzimaju za primjenu pojedinih članaka Konvencije. U Periodičnom izvješću trebaju ukazati na relevantne promjene i mjere poduzete nakon prijašnjeg izvješća, te posebice mjere za primjenu preporuka Odbora.

Izvješća trebaju biti što sažetija i preciznija, pa su Inicijalna ograničena do 100 stranica a periodična do 70 stranica. Izvješća se prije toga razmatraju na zasjedanju Radne skupine koju čine pet, za tu svrhu određenih stručnjakinja/ka Odbora, te koja izrađuje dodatna pitanja državi stranci radi pojašnjava određenih dijelova izvješća.

Izrada izvješća o primjeni Konvencije prilika je za ocjenu usklađenosti nacionalnog zakonodavstva i prakse s odredbama Konvencije, te suradnju s nevladinim udrugama aktivnim u zaštiti prava žena, parlamentom, nezavisnim institucijama za zaštitu ljudskih prava i akademskom zajednicom. Neke vlade formalno usvajaju ova izvješća prije njihova slanja Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, a neke ga šalju na znanje parlamentu odnosno određenom parlamentarnom odboru ili ga parlament formalno usvaja. Iako je sam način izrade izvješća na nacionalnoj razini prepušten državama strankama, Odbor ga prima kao izvješće države stranke koja je odgovorna za primjenu Konvencije.

2.3. Rasprava s vladama prilikom razmatranja izvješća

Odbor razmatra izvješća kroz njegovu raspravu s visokim dužnosnicima dotične države. U pravilu Odbor određuje dva otvorena sastanka od po tri sata za razmatranje izvješća. Na početku sastanka predstavnici vlada imaju 30 minuta za uvodno izlaganje nakon čega se otvara rasprava i stručnjakinje i stručnjaci iz Odbora postavljaju pitanja. Prema novoj odluci o načinu rada Odbora usvojenoj u srpnju 2004. godine i Inicijalna i Periodična izvješća razmatraju se kroz interaktivnu raspravu između stručnjaka Odbora i predstavnika država stranaka.¹⁴ Kod Inicijalnih izvješća ova rasprava se odvija tako da se zajedno razmatraju članci 1. i 2., članci 7. i 8. te članci 15. i 16., a ostali pojedinačno, dok se kod Periodičnih izvješća rasprava odvija u četiri segmenta, tako da prvi obuhvaća pitanja prema člancima od 1. do 6., drugi obuhvaća članke od 7. do 9., treći članke od 10. do 14. i četvrti članke 15. i 16.

2.4. Zaključne preporuke Odbora

Nakon razmatranja izvješća i konstruktivne rasprave s izaslanstvom, Odbor na zatvorenom sastanku usvaja Zaključne preporuke za državu stranku. Zaključne preporuke izrađuje izvjestiteljica/telj za pojedinu državu na temelju izvješća, dodatnih odgovora, konstruktivne rasprave, podataka nevladinih udruga i UN agencija. Zainteresirane stručnjakinje/ci Odbora podnose izvjestiteljici/lju svoje dopune, nakon čega se Zaključne preporuke usvajaju konsenzusom na plenarnom sastanku Odbora koji je zatvoren za javnost.

Zaključne preporuke za svaku su državu stranku individualizirane na način da sadrže uvod u kojem se sažeto prenosi uvodno izlaganje države stranke te potom slijede preporuke koje sadrže opis uočenih problema u primjeni Konvencije i preporuke o zakonodavnim ili drugim odgovarajućim mjerama koje Odbor predlaže.

Iako su Zaključne preporuke različite od države do države one uz to sadrže i neke standardne preporuke kojima ih se poziva da:

- izvještavaju o primjeni završnih dokumenata relevantnih svjetskih konferencija od kojih je za Odbor najznačajnija primjena Pekinške platforme za djelovanje,
- što šire distribuiraju Zaključne preporuke Odbora te da u idućem izvješću dostave informacije o poduzetim mjerama.

Na srpanjskom zasjedanju Odbora 2004. godine dogovoreno je da se u standardne preporuke dodaju dvije novine:

- ohrabriranje uključivanja parlamenata u raspravu izvješća prema CEDAW-u, prije njegova podnošenja Odboru,
- poziv na ratifikaciju onih temeljnih UN ugovora na području ljudskih prava kojih dotična država još nije stranka.¹⁵

U Zaključne preporuke za one države stranke za koje je to relevantno, ulaze i relativno standardizirane preporuke o:

- ratifikaciji Fakultativnog protokola,
- ratifikaciji amandmana na članak 20. stavak 1 Konvencije,
- povlačenju rezervi na Konvenciju,
- obeshrabrivanju potražnje za prostitucijom prema članku 6. Konvencije,
- dostavljanju odgovarajućih podataka iskazanih prema spolu ili spolu i etničkoj pripadnosti, te o položaju žena pripadnica manjina.

3. Uloga Odbora za uklanjanje diskriminacije žena U primjeni Fakultativnog protokola

3.1 Svrha Fakultativnog protokola

Fakultativni protokol uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena je međunarodnopravni instrument koji jača nadzorne mehanizme Konvencije, a u njegovoj preambuli se navodi odlučnost država stranaka: “da ženama osiguraju potpuno i jednako ostvarenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda, te da poduzmu djelotvorne mjere kako bi spriječile povredu tih prava i sloboda”.

Fakultativni protokol omogućuje Odboru za uklanjanje diskriminacije žena nadzor nad zaštitom prava iz Konvencije u državi stranci putem dva postupka:

- individualne pritužbe o kršenju konvencijskih prava,
- istražni postupak o sustavnom ili teškom kršenju ljudskih prava.

Ratifikacijom Fakultativnog protokola države priznaju nadležnost Odbora za uklanjanje diskriminacije žena za primanje pritužbi od navodnih žrtava (pojedinaца i grupa pojedinaca) o kršenju prava sadržanih u Konvenciji od strane dotične države stranke.

One priznaju i nadležnost Odbora za vođenje istrage o sustavnom ili teškom kršenju ljudskih prava, osim ako tu mogućnost države prilikom ratifikacije nisu izričito isključile.

Sama Konvencija ne sadrži odredbu o diseminaciji Konvencije, ali članak 13. Fakultativnog protokola sadrži obvezu upoznavanja šire javnosti s odredbama Konvencije, Fakultativnog protokola i preporukama Odbora, a posebice onima koje se odnose na državu stranku.

3.2. Postupak pritužbi

Podnositelj pritužbe mora biti pojedinac ili grupa pojedinaca pod jurisdikcijom države stranke, a prema međunarodnom pravu smatra se da jurisdikcija ili sudbenost nije nužno limitirana samo na teritorij određene države. Pritužba se mora odnositi na povredu prava utvrđenih Konvencijom od države stranke. Postupak pritužbi odnosi se na sva prava sadržana u člancima 2. do 16. Konvencije, no kako neka prava nisu izravno navedena ali proizlaze iz tumačenja drugih članaka Konvencije, potrebno je dokazati vezu između određenog prava i određenog članka Konvencije. Primjerice jednako pravo na nasljeđivanje nije kao takvo direktno navedeno, ali se moguće pozvati na članke: 2. e, i 2. f, članak 5. a, članak 15. stavak 1. i 16. stavak 1.

Kršenje prava može biti uzrokovano djelovanjem države ili propustom djelovanja. Država stranka ima obveze poduzimanja mjera za uklanjanje diskrimi-

nacije te i propuštanje djelovanja u tom smjeru može biti ocijenjeno kršenjem Konvencije.

Odbor je usvojio Pravila postupka i osnovao Radnu grupu za pritužbe koja se sastoji od njegovih pet članova, a ovlaštena je jednoglasno donositi odluke o dopustivosti pritužbe. Radna grupa predlaže Odboru odluku o pritužbi. Član Odbora ne može sudjelovati u razmatranju predmeta ako je on državljanin države na koju se pritužba odnosi, ima osobni interes u predmetu, ili je sudjelovao u donošenju neke od odluka u navedenom predmetu.

Fakultativni protokol predviđa mogućnost da Odbor uvede privremene mjere u svako vrijeme nakon primitka pritužbe, kojima se ne prejudicira odluka o dopustivosti ili sadržaju pritužbe. Odbor može uputiti zahtjev državi da poduzme one privremene mjere koje su potrebne kako bi se izbjegla mogućnost nanošenja nepopravljive štete žrtvi ili žrtvama navodne povrede prava.

Postupak pritužbi pred Odborom sastoji se od tri stupnja:

1. Odbor ocjenjuje dopuštenost pritužbe,
2. Ako je proglasi dopuštenom, šalje je na očitovanje dotičnoj državi stranci,
3. Nakon razmatranja svih relevantnih činjenica Odbor odlučuje o sadržaju i donosi odluku u formi mišljenja i preporuka, a može pratiti izvršenje Odluke.

Odbor će proglasiti pritužbu nedopuštenom kada:

- a) je isti predmet već razmatrao ili se isti predmet razmatra pred drugim međunarodnim tijelom,
- b) nije u skladu o odredbama Konvencije,
- c) je očigledno neutemeljena ili nije dovoljno potkrijepljena,
- d) se radi o zlouporabi prava na podnošenje pritužbi,
- e) se odnosi na retroaktivnu primjenu, osim ako povrede i dalje postoje nakon ratifikacije od dotične države,

Kada se radi o pritužbi koja zadovoljava prima facie kriterije dopustivosti Odbor mora pritužbu dostaviti dotičnoj državi u formi povjerljivog komuniciranja, a država stranka mora u roku 6 mjeseci dostaviti obrazloženje o predmetu ili eventualnim mjerama koje su poduzete da bi se povrede otklonile. Država može osporiti i dopustivost i sadržaj pritužbe.

Odbor svoju Odluku u formi mišljenja i preporuka dostavlja strankama postupka.

Država stranka mora u daljnjem roku od 6 mjeseci dostaviti Odboru pisani odgovor s informacijama o svim poduzetim mjerama u skladu s mišljenjem i preporukama Odbora.

Odbor može kasnije tražiti dodatne informacije, a te informacije mogu biti uključene u periodična izvješća prema članku 18.

Na srpanjskom zasjedanju 2004. Odbor je razmatrao prvi slučaj individualne pritužbe: Pritužba br. 1/2003, Hanna Brandau-Jakel protiv Njemačke, koju je većinom glasova proglasio nedopuštenim. Podnositeljica pritužbe žalila se na povredu članaka 1., 2. (a do f), članka 15. stavak 2. i članka 16 (1c, d, g i h) Konvencije. Odbor je usvojio odluku kojom je pritužbu proglasio nedopuštenom prema članku 4. stavak 1. Fakultativnog protokola odnosno propusta stranke da prvo iscrpi domaća pravna sredstva, te prema stavaku 2. e) stoga što su se sporne činjenice dogodile prije stupanja Fakultativnog protokola na snagu za državu stranku.¹⁶

3.3 Istražni postupak

Prema članku 8. i članku 9. Fakultativnog protokola Odbor može provesti istragu o teškom ili sustavnom kršenju prava iz Konvencije od države stranke. U tom postupku nakon ocjene primljenih informacija Odbor odlučuje o pokretanju istrage i poziva državu stranku na suradnju u pogledu provjere informacija i dostavu očitovanja u vezi s primljenim informacijama. Odbor može imenovati jednog ili više članova Odbora da provedu istragu. Kada je to opravdano i uz pristanak države stranke, istraga može uključivati i posjet teritoriju države stranke. Odbor mišljenje i preporuke prosljeđuje državi stranci, a ona mora odgovoriti u roku 6 mjeseci. Odbor može naknadno dotičnu državu pozvati da u daljnjem roku od 6 mjeseci izvijesti o poduzetim mjerama ili da te informacije uključi u izvješća prema članku 18. Konvencije. Cjelokupan postupak je povjerljive naravi.

Odbor je 2003. godine pokrenuo prvi istražni postupak povodom pritužbe nevladine udruge Equality Now u vezi s velikim brojem nerazjašnjenih nestanka, silovanja i ubojstava žena u Ciudad Juarezu u Meksiku, gdje je počevši od 1993. godine više od 230 mladih žena i djevojaka koje su radile u tvornicama ubijeno, a počinitelji nisu pronađeni.

Odbor je na siječanjskom zasjedanju (13. do 31. siječnja 2003) utvrdio svoju nadležnost za vođenje istrage prema članku 8. Fakultativnog protokola jer je Meksiko 15. 03. 2002. ratificirao Fakultativni protokol. Odbor je na srpanjskom zasjedanju usvojio odluku o pokretanju istrage te su dvije članice Odbora kao izvjestiteljice za taj slučaj posjetile državu stranku i sačinile izvješće i preporuke koje je Odbor usvojio u siječnju 2004. godine i poslao državi stranci. Odbor je na srpanjskom zasjedanju 2004. godine zaprimio očitovanje države stranke na svoje preporuke te pozvao državu stranku da mu prema članku 9. stavak 2. Fakultativnog protokola dostavi do 1. studenog 2004. dostavi detaljno izvješće o poduzetim mjerama.¹⁷

4. Sadržaj prava IZ KONVENCIJE

Konvencija se sastoji od preambule i trideset operativnih članaka od kojih se šesnaest odnosi na diskriminaciju i prava žena u određenom području, raspoređeni su u četiri dijela Konvencije. Peti dio Konvencije sadrži odredbe o izboru članova/ica i o radu Odbora, te završne odredbe o ratifikaciji, rezervama i stupanju na snagu. Svih šesnaest supstantivnih članaka Konvencije treba promatrati kao cjelinu u kojoj se prava i obveze iz jednog članka često moraju povezati s predmetom i svrhom nekog drugog članka, a njihov obuhvat se ne tumači samo pravnom interpretacijom tog članka već i kroz njegovu interpretaciju od Odbora sadržanu u Zaključnim preporukama za države stranke.

I. dio Konvencije obuhvaća članke: Diskriminacija žena: članak 1.; Politika uklanjanja diskriminacije žena: članak 2.; Razvoj i napredovanje žena: članak 3.; Privremene posebne mjere i mjere za zaštitu majčinstva: članak 4.; Stereotipi o ulogama muškaraca i žena: članak 5. i Suzbijanje trgovine ženama i iskorištavanje prostitucije žena: članak 6.

II. dio Konvencije obuhvaća članke: Sudjelovanje žena u politici i javnom životu: članak 7.; Predstavljanje na međunarodnoj razini: članak 8.; Državljanstvo: članak 9.

III. dio Konvencije obuhvaća članke od 10 do 14: Obrazovanje: članak 10.; Zapošljavanje: članak 11.; Zdravlje: članka 12.; Gospodarstvo i društveni život: članak 13.; Žene na selu: članak 14.

IV. dio Konvencije obuhvaća članke: Jednakost pred zakonom: članak 15. i Brak i obiteljski odnosi: članak 16.

U ovom dijelu Vodiča svaki supstantivni članak Konvencije obrađuje se kroz:

- sažeti komentar u kojem se pojašnjava njegov sadržaj,
- pitanja koja često postavljaju članice Odbora ili nevladine udruge o njihovoj primjeni u praksi, a koja pomažu da se ocijeni u kojoj se mjeri države pridržavaju obveza preuzetih Konvencijom ,
- izabrane novije preporuke Odbora koje se odnose na primjenu pojedinih članaka Konvencije u konkretnim slučajevima.¹⁸

Diskriminacija žena: članak 1.

Članak 1.

U svrhu ove Konvencije, izraz “diskriminacija žena” označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.

Komentar

Članak 1. Konvencije sadrži definiciju termina “diskriminacija žena” koja se primjenjuje na cijelu Konvenciju. Za razliku od dotadašnjih međunarodnih paktova o ljudskim pravima koji zabranjuju diskriminaciju na osnovi spola te se odnose na oba spola, ova se Konvencija odnosi samo na diskriminaciju žena.

Definicija diskriminacije obuhvaća svaku razliku, isključenje ili ograničenje priznanja uživanja ili korištenja prava žena (što je suprotnost od jednakosti, uključenosti i neograničenosti u priznanju, uživanju ili korištenju ljudskih prava žena i temeljnih sloboda). Ova definicija diskriminacije obuhvaća namjernu i nenamjernu diskriminaciju te izravnu ili neposrednu i neizravnu ili posrednu diskriminaciju. Neizravna ili posredna diskriminacija odnosi se na mjere ili pravne norme koje su neutralne ili jednake za sve, ali njihove posljedice većinom pogađaju žene, a da to nije opravdano nekim razlogom koji isključuje diskriminaciju.¹⁹ Upravo direktno navođenje posljedice ili rezultata u ovoj definiciji diskriminacije žena obuhvaća neizravnu diskriminaciju. Odbor za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena nedavno je u Općoj preporuci br. 25 dodatno pojasnio da se posredna diskriminacija održava u štetnim učincima za žene, a do nje dolazi primjenom rodno neutralnih mjera.²⁰ Značajno je da se ova definicija diskriminacije žena odnosi na sva područja života. Članak 1. navodi diskriminaciju na slijedećim područjima: “političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području”. Upravo formulacija “ili drugom području” omogućuje progresivno tumačenje ovog članka te primjerice obuhvaća i diskriminaciju u obitelji.

Vlade su prema članku 2. e) Konvencije obvezne poduzeti sve odgovarajuće mjere za uklanjanje diskriminacije počinjene od bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća, odnosno odgovorne su ako ne poduzmu takve mjere. Vlade mogu biti odgovorne za privatne akte ako propuste poduzeti odgovarajuće djelovanje za njihovu prevenciju, istragu, kažnjavanje i odgovarajuću naknadu štete²¹. U svojoj Općoj preporuci br. 19 o nasilju nad ženama, Odbor je pojasnio da definicija diskriminacije uključuje i spolno utemeljeno nasilje koje je usmjereno protiv žena zato što su žene, i koje neproporcijalno pogađa žene, a uključuje akte ili pokušaje primjene fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja.

Hrvatski Zakon o ravnopravnost spolova sadrži u članku 5. definiciju diskriminacije sukladnu definiciji sadržanoj u članku 1. Konvencije i sadržajno proširenu na oba spola. te definiciju izravne i neizravne diskriminacije u članku 7.²²

Pitanja

- Jeli definicija “diskriminacije žena” sukladna definiciji iz članka 1 Konvencije uključena u Ustav ili nacionalno zakonodavstvo?
- Odnosi li se definicija diskriminacije žena na izravnu i neizravnu diskriminaciju?
- Uključuje li definicija diskriminacije i nasilje nad ženama?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama za Estoniju iz 2002. godine: “Odbor izražava zabrinutost, jer iako Ustav priznaje jednakost pred zakonom i zabranjuje diskriminaciju na osnovi spola, estonski zakon ne sadrži posebnu definiciju diskriminacije žena prema članku 1. Konvencije koja zabranjuje izravnu i neizravnu diskriminaciju.”²³

Odbor poziva državu stranku da uključi definiciju diskriminacije žena u svoj Ustav ili nacionalno zakonodavstvo”²⁴

U zaključnim preporukama za Švicarsku iz 2003. godine: “Odbor sa zabrinutošću konstatira da iako država stranka primjenjuje doktrinu monizma, Federalno vijeće smatra da je Konvencija većinom programatska i da njezine odredbe nisu u načelu izravno primjenjive. Odbor je stoga zabrinut jer izgleda da švicarski zakon ne omogućuje ženama nužne načine za ostvarivanje svojih prava prema Konvenciji. Odbor preporuča državi stranci da osigura uspješnu zaštitu prava sadržanih u Konvenciji i osigura odgovarajuće pravne lijekove pred sudom za kršenje prava sadržanih u Konvenciji. On također preporuča kampanje za širenje znanja o Konvenciji namijenjene parlamentarcima, sudstvu i pravnicima.”²⁵

Odbor predlaže državi stranci da poduzme korake za uključivanje u svoje zakonodavstvo odredbe o nediskriminaciji na osnovi spola kao što je definirana u članku 1. Konvencije.”²⁶

U zaključnim preporukama za Latviju iz 2004. godine: “Odbor preporuča državi stranci da definiciju “diskriminacije žena” u skladu s člankom 1 Konvencijeuključi u Ustav ili drugo odgovarajuće nacionalno zakonodavstvo.”²⁷

U zaključnim preporukama za Fiji iz 2002. godine: “ Odbor preporuča da predložena ustavna reforma razmotri potrebu uključivanja definicije diskriminacije.”²⁸

U zaključnim preporukama za Dansku iz 2002. godine: “Odbor ističe zabrinutost što Zakon o strancima, iako spolno neutralan, posredno diskriminira žene. Odbor preporuča državi stranci da ukine one odredbe koje su suprotne odredbama Konvencije, posebice članka 2 koji zabranjuje neposrednu i posrednu diskriminaciju.”²⁹

Politika uklanjanja diskriminacije žena: članak 2.

Članak 2.

Države stranke osuđuju diskriminaciju žena u svim njezinim oblicima te su suglasne da svim odgovarajućim sredstvima i bez odgađanja, provode politiku uklanjanja diskriminacije žena i radi toga se obvezuju poduzeti:

- a) unijeti načelo jednakosti muškaraca i žena u svoje nacionalne ustave ili druge odgovarajuće zakone, ako to već nisu učinile, te osigurati, putem zakona ili drugim odgovarajućim mjerama, praktičnu primjenu tog načela;
- b) usvojiti odgovarajuće zakonske i druge mjere, uključujući sankcije kada je potrebno, kojima se zabranjuje svaka diskriminacija žena;
- c) uvesti pravnu zaštitu prava žena na jednakoj osnovi s muškarcima i preko nadležnih nacionalnih sudova i drugih javnih institucija osigurati uspješnu zaštitu žena od svakog postupka diskriminacije;
- d) uzdržati se od svakog postupka ili prakse diskriminacije žena i osigurati da javne vlasti i institucije postupaju u skladu s ovom obavezom;
- e) poduzeti sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena od bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća;
- f) poduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući i zakonodavne, radi izmjene ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse, koji predstavljaju diskriminaciju žena;
- g) staviti izvan snage sve domaće kaznene odredbe kojima se diskriminiraju žene.

Komentar

Članak 2. jedan je od najznačajnijih članaka Konvencije kojim se države stranke obvezuju provoditi politiku uklanjanja diskriminacije žena svim odgovarajućim sredstvima i bez odgađanja pri čemu ovaj članak sadrži samo neke mjere koje su nužne za prevenciju, zabranu i kažnjavanje diskriminacije žena.

Posebno je značajna obveza unošenja načela jednakosti muškaraca i žena u ustave ili druge odgovarajuće zakone. Ona uz definiciju diskriminacije žena iz članka 1. Konvencije, koju isto treba ugraditi u Ustav ili druge zakone, čini temelj za uspostavu odgovarajućeg pravnog okvira na nacionalnoj razini za primjenu Konvencije odnosno provedbe politike uklanjanja diskriminacije žena. Obveza osiguranja načela jednakosti muškarca i žena ne odnosi samo na pravnu ili normativnu obvezu već i na osiguranje praktične primjene ovog načela, odnosno postizanja stvarne jednakosti muškaraca i žena kroz zakone ili druge odgovarajuće mjere.

Države stranke imaju obvezu izmijeniti ili ukinuti postojeće zakone, propise, običaje i praksu koji predstavljaju diskriminaciju žena.

Obveza države stranke jest i prevencija i zabrana diskriminacije, a odnosi se i na pravne i fizičke osobe prema članku 2. stavak e) koji širi obvezu države na poduzimanje mjera za uklanjanje diskriminacije žena od bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća.

Odbor je rezerve na članak 2. Konvencije proglasio nedopuštenim, zbog suprotnosti s ciljem i svrhom Konvencije.

Pitanja :

- Kako je Konvencija uklopljena u nacionalno zakonodavstvo, je li izravno primjenjiva i pozivaju li se sudovi na odredbe Konvencije?
- Je li vlada provela usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s odredbama CEDAW?
- Sadrži li Ustav ili drugi zakon za zaštitu ljudskih prava, odredbu o jednakosti muškaraca ili žena?
- Je li usvojeno nediskriminacijsko zakonodavstvo ili zakon o zaštiti ljudskih prava koji zabranjuje diskriminaciju žena?
- Je li uspostavljena sudska zaštita ili drugi oblici zaštite pred kojima se može žaliti na diskriminaciju?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama Njemačkoj iz 2004. godine: "Odbor izražava zabrinutost što Konvencija nema isti stupanj vidljivosti i važnosti kao regionalni pravni instrumenti, a osobito direktive Europske unije te se ne navodi kao pravni izvor za mjere, uključujući zakone, za uklanjanje diskriminacije žena i unapređivanje položaja žena."... " Odbor poziva državu stranku da u svojim naporima za postizanje ravnopravnosti spolova posveti više pažnje Konvenciji kao pravno obvezujućem instrumentu za zaštitu ljudskih prava. Odbor dalje poziva državu stranku da poduzme proaktivne mjere za širenje znanja o Konvenciji posebice među parlamentarcima, sucima i pravnicima na federalnoj i županijskoj razini."³⁰

U zaključnim preporukama Nigeriji iz 2004. godine: " Odbor izražava zabrinutost što Konvencija, iako ratificirana 1985. godine, još nije postala dio nigerijskog pravnog sustava... Odbor požuruje državu stranku da stavi visoko na listu prioriteta punu ugradnju Konvencije u nacionalni pravni sustav."³¹

U zaključnim preporukama za Belgiju iz 2002. godine: "Odbor konstatira da je politika države stranke za ravnopravnost spolova primarno izrađena polazeći od okvira Pekinške platforme za djelovanje i odredaba Europske unije, te je Odbor zabrinut što Konvenciji nije pridat središnji značaj kao obvezujućem dokumentu na području ljudskih prava te kao temelju za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena i za napredovanje žena. Odbor potiče državu stranku da Konvenciji prida središnji značaj kao obvezujućem instrumentu za zaštitu ljudskih prava, a Pekinškoj platformi kao komplementarnom dokumentu, u svojim

naporima za postizanje jednakosti. Dalje potiče državu stranku da poduzme proaktivne mjere za povećanje znanja o Konvenciji.”³²

U zaključnim preporukama Sloveniji iz 2003. godine:”Odbor konstatira da su napori države stranke za poticanje ravnopravnosti spolova izgleda primarno orijentirani prema okviru Europske unije, te je Odbor zabrinut što Konvenciji nije pridano srednji značaj kao obvezujućem dokumentu na području ljudskih prava i kao temelju za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena i napredovanja žena. Odbor potiče državu stranku da svoje napore za postizanje ravnopravnosti spolova temelji na širokom obuhvatu Konvencije kao pravno obvezujućem instrumentu zaštite ljudskih prava. On stoga potiče državu stranku da poduzme proaktivne mjere za povećanje znanja o Konvenciji, posebice među parlamentarcima, sucima i pravnicima.”³³

U zaključnim preporukama za Bjelorusiju iz 2004. godine “ Odbor preporuča državi stranci da uključi u svoj Ustav odredbu o zabrani diskriminacije na osnovi spola i izričitu odredbu o ravnopravnosti spolova.”³⁴

U zaključnim preporukama Latviji iz 2004. godine Odbor preporuča: “.... da načelo jednakosti muškaraca i žena u skladu s člankom 2. a) Konvencije uključi u Ustav ili drugo odgovarajuće nacionalno zakonodavstvo uključujući i antiskriminacijski zakon.”

“ U smislu svoje Opće preporuke br.19 Odbor potiče državu stranku da stavi visoko na listu prioriteta nasilje protiv žena i u obitelji i društvu te da prizna da takvo nasilje uključujući nasilje u obitelji predstavlja kršenje ljudskih prava žena prema Konvenciji. Odbor poziva državu stranku da usvoji zakon protiv nasilja u obitelji i da osigura kažnjavanje nasilja nad ženama....Odbor poziva državu stranku da kriminalizira silovanje u braku kao posebno djelo.”³⁵

Razvoj i napredovanje žena : članak 3.

Članak 3.

Države stranke poduzimaju u svim područjima, posebice u političkom, društvenom, gospodarskom i kulturnom području, sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, za osiguranje punog razvoja i napredovanja žena, kako bi im osigurale korištenje i uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda na osnovi jednakosti s muškarcima.

Komentar

Članak 1. Konvencije definira što se smatra diskriminacijom žena, a članak 3. obvezuje države stranke na njezino uklanjanje na svim područjima zaštite ljudskih prava, a posebice na političkom, društvenom, gospodarskom i kulturnom

području. Time ona objedinjuje sva ljudska prava kao jedinstvena i nedjeljiva, za razliku od podjela prihvaćenih u međunarodnim paktovima koji ih dijele na građanska i politička te gospodarska, socijalna i kulturna. Zbog izravne i neizravne diskriminacije, žene su često isključene ili nedovoljno zastupljene u korištenju svojih prava te je stoga obveza država stranke poduzeti sve odgovarajuće mjere za osiguranje punog razvoja i napredovanje žena, kako bi one koristile i uživale ljudska prava i temeljne slobode na osnovi jednakosti s muškarcima. Zakoni su navedeni kao primjeri odgovarajućih mjera.

Za primjenu Konvencije na nacionalnoj razini, država mora osigurati da je primjenjuju sve njezine nacionalne institucije odnosno izvršna, sudska i zakonodavna vlast, kao i sve razine vlasti od mjesne do središnje. Osigurati primjenu uključuje i sudsku zaštitu ljudskih prava kako žena tako i muškaraca, odnosno jednakost u pravima i jednakost pred zakonom te sudsku zaštitu od diskriminacije na osnovi spola.

Za unapređivanje položaja žena i ravnopravnosti spolova mnoge države su osnovale posebne institucije, ministarstva, urede ili uprave za unapređivanju položaja žena ili ravnopravnost spolova koje objedinjavaju i koordiniraju rad na ovom području ali i integriraju rodno osviještenu politiku u rad drugih državnih institucija (gender mainstreaming). Ideju o uspostavi posebnih institucija za unapređivanje položaja žena podržale su i sve dosadašnje UN konferencije o pravima žena. Pekinška platforma za djelovanje iz 1995. godine sadrži kao jedno od 12 kritičnih područja, nacionalne mehanizme za unapređivanje položaja žena, te uspostavlja standarde za njihovo djelovanje koje je Odbor za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena preuzeo te ih prema potrebi ugrađuje u svoje preporuke kojima interpretira obveze sadržane u Konvenciji.

Prilikom razmatranja izvještaja o primjeni Konvencije Odbor sustavno razmatra način na koji su osnovane i djeluju nacionalne institucije za promicanje prava žena ili za ravnopravnost spolova. Odbor je u Općoj preporuci br. 6 iz 1988. godine preporučio državama strankama da osnuju ili ojačaju nacionalne institucije.³⁶ U mnogobrojnim zaključnim preporukama Odbor preporuča državama strankama da nacionalne institucije za zaštitu prava žena imaju odgovarajuću poziciju u vladi, odgovarajuće osoblje, sredstva i mandat za sve obveze i uključivanje načela ravnopravnosti spolova ili rodne perspektive u odlučivanje (gender-mainstreaming) u sve segmente djelovanja vlade.

Osim vladinih institucija primjetno je i jačanje nezavisnih institucija za ravnopravnost spolova kao primjerice pravobranitelja/ica za ravnopravnost spolova ili općih pravobranitelja/ica za zaštitu ljudskih prava i nezavisnih komisija za zaštitu ljudskih prava. Ove nezavisne institucije, za razliku od nacionalnih mehanizma za ravnopravnost spolova koje imaju obvezu provoditi Konvenciju, imaju ulogu nacionalnog nadzora nad izvršavanjem ovih obveza.

Pitanja

- Prikuplja li vlada sustavno podatke o gospodarskom, društvenom i političkom položaju žena uključujući i žene pripadnice manjina?

- Je li osnovana ili ojačana nacionalna institucija za zaštitu prava žena koja je nadležna za predlaganje i provedbu zakona i drugih odgovarajućih mjera za uklanjanje diskriminacije žena?
- Ima li nacionalna institucija odgovarajući položaj i financije za obavljanje svojeg mandata?
- Održava li ona konzultacije sa ženskim NGO-ima?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama Japanu iz 2003. godine: "Odbor izražava zabrinutost zbog nedostatka informacija u izvješću o stanju žena pripadnica manjina u Japanu. Također izražava zabrinutost da su te žene izložene višestrukoj diskriminaciji i marginalizaciji u vezi s obrazovanjem, zapošljavanjem, zdravljem, socijalnom sigurnosti i izloženosti nasilju uključujući i u njihovim zajednicama. Odbor zahtijeva od države stranke da u svom idućem izvješću dostavi podatke o stanju žena pripadnica manjina u Japanu u svezi s njihovim obrazovanjem, zapošljavanjem, zdravljem, socijalnom sigurnosti i izloženosti nasilju."³⁷

U zaključnim preporukama za Češku Republiku iz 2002. godine: "Odbor preporuča državi stranci da ojača postojeću nacionalnu instituciju kako bi bila učinkovitija i s odgovarajućim ovlastima, vidljivošću, ljudskim i financijskim resursima na svim razinama te poboljša koordinaciju postojećih mehanizama za unapređivanje položaja žena i poticanja ravnopravnosti spolova."³⁸

U zaključnim preporukama Latviji iz 2004. godine: "Odbor preporuča državi stranci pokretanje širokog konzultativnog procesa sa ženskim nevladinim udrugama, uključujući i one koje predstavljaju manjine, kada bude pripremala iduće izvješće. Odbor isto preporuča da država stranka razvije široko pristupačnu regulaciju o financiranju ženskih nevladinih udruga i davatelja usluga i njezinu transparentnu primjenu."³⁹

Privremene posebne mjere i mjere za zaštitu majčinstva: članak 4.

Članak 4.

1. Usvajanje od država stranaka privremenih posebnih mjera usmjerenih na ubrzanje de facto jednakosti između muškaraca i žena, ne smatra se diskriminacijom kako je definirana u ovoj Konvenciji, ali ne smije ni na koji način imati za posljedicu zadržavanje nejednakih ili posebnih mjerila; ove mjere prestaju se provoditi kada se ostvare ciljevi jednakosti u pogledu mogućnosti i tretmana.

2. Usvajanje posebnih mjera od država stranaka, uključujući i mjere sadržane u ovoj Konvenciji kojima je cilj zaštita majčinstva, ne smatra se diskriminacijom.

Komentar

Ovaj članak sadrži dvije različite odredbe koje se često brkaju. Stavak 1. se odnosi na privremene posebne mjere, a stavak 2. na sadržajno potpuno različite posebne mjere za zaštitu majčinstva. Zajedničko im je to da se i jedne i druge ne smatraju diskriminacijom.

Za privremene posebne mjere čija je svrha brže postizanje stvarne jednakosti muškaraca i žena koriste se različiti nazivi: "pozitivna diskriminacija, pozitivne mjere, afirmativna akcija, pozitivna akcija i obrnuta diskriminacija".

Članak 4.1. polazi od stvarne nejednakosti i potrebe ostvarivanja stvarne jednakosti muškaraca i žena koja je razlog za uvođenje "privremenih posebnih mjera" za ubrzanje de facto ili stvarne jednakosti muškaraca i žena. Stvarna nejednakost se detektira kroz statistike i pokazatelje o političkom sudjelovanju žena koji ukazuju na stvarnu nejednakost i potrebu ubrzanja stvarne jednakosti. Uvođenje ovih mjera stavlja žene u povoljniji položaj, čime donekle stavlja muškarce u nepovoljniji, ali samo do postizanja iste razine stvarne jednakosti odnosno svrhe radi koje su uvedene, te se stoga ne smatraju diskriminacijom.

Odbor je radi pojašnjenja prirode i svrhe privremenih posebnih mjera usvojio Opću preporuku br. 25 o članku 4. stavku 1. na srpanjskom zasjedanju 2004. godine. Odbor se zauzima za uporabu konvencijskog termina "privremene posebne mjere" koje su privremene prema svojoj svrsi, odnosno mogu trajati tako dugo dok traje nejednakost. One ne smiju voditi zadržavanju odvojenih nejednakih standarda i treba ih obustaviti kad se postignu jednake mogućnosti i jednak tretman muškaraca i žena. One su posebne utoliko što se trebaju odnositi na konkretan cilj, a termin mjere odnosi se na različite zakonske, administrativne instrumente i programe. Odbor preporuča državama strankama da u svoje ustave ili zakone uključe odredbe koje će omogućiti donošenje privremenih posebnih mjera. U svom pojašnjenju termina stvarna ili de facto jednakost Odbor navodi da Konvencija zahtijeva da se ženama omogući ista startna pozicija, ali i da im se "kroz povoljno okruženje omogući postizanje jednakih rezultata". Ove mjere treba primjenjivati na svim ostalim područjima na kojima postoji de facto diskriminacija žena odnosno svim supstantivnim člancima Konvencije. Primjer privremenih posebnih mjera su kvote koje neke države ugrađuju u zakone kako bi osigurale povećano političko sudjelovanje žena, dok ih druge osporavaju kao neustavne. Za potonje Odbor preporuča da se u ustave i zakone unesu mogućnosti za donošenje ovakvih mjera čime se isključuje njihova diskriminatornost. Oni pravni sustavi koji omogućuju direktnu primjenu Konvencije i članka 4. stavka 1. time omogućuju uvođenje ovih mjera.

Članak 4. stavak 2. odnosi se na posebne mjere koje su stalnog karaktera a vezane su uz zaštitu majčinstva i biološke razlike muškaraca i žena te se njihova primjena samo na žene ne smatra diskriminacijom. Ove mjere se određuju i mjenjaju sukladno s razvojem znanosti i tehnologije na ovom području.

Pitanja

- Je li vlada usvojila privremene posebne mjere uključujući i brojčane ciljeve i kvote na onim područjima na kojima je očita diskriminacija žena?
- Je li prema ustavu ili zakonu moguće usvajanje privremenih posebnih mjera?
- Jesu li političke stranke usvojile dobrovoljne kvote za povećanje političkog sudjelovanja žena?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama Latviji iz 2004. godine: "Odbor predlaže državi stranci da usvoji sveobuhvatan zakon o ravnopravnosti spolova. Dalje preporuča da država stranka jasno razluči opće društvene politike usvojene za unapređivanje položaja žena i djevojčica, kao što je program za provedbu ravnopravnosti spolova i privremene posebne mjere prema članku 4. stavak 1 Konvencije za ubrzanje postizanja konkretnog cilja de facto jednakosti u skladu s Općom preporukom br. 25 na različitim područjima života."⁴⁰

U zaključnim preporukama Njemačkoj iz 2004. godine: "Odbor izražava zabrinutost što pozivanje na privremene posebne mjere u izvješću ukazuje na nedostatak jasnog razumijevanja članka 4. stavka 1. Konvencije. Odbor preporuča da u pripremi idućeg izvješća država stranka uzme u obzir Opću preporuku 25 Odbora o članku 4. stavku 1."⁴¹

U zaključnim preporukama Estoniji iz 2004. godine: "Odbor je zabrinut što izgleda da u estonskom društvu i administraciji nedostaje jasno razumijevanje Privremenih posebnih mjera prema članku 4. stavku 1. Konvencije i razloga za njihovu primjenu."⁴²

...Odbor predlaže državi stranci da usvoji nacrt zakona o ravnopravnosti spolova koji će sadržavati odredbu kojom se omogućuje usvajanje privremenih posebnih mjera u skladu s člankom 4. stavku 1 Konvencije.⁴³

Stereotipi o ulogama muškaraca i žena: članak 5.

Članak 5.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere:

- a) radi izmjene društvenih i kulturnih obrazaca u ponašanju muškaraca i žena kako bi postigle uklanjanje predrasuda, običaja i svake druge prakse koja je utemeljena na ideji o podređenosti ili nadređenosti jednoga ili drugoga spola ili na stereotipnim ulogama muškaraca i žena;
- b) da osiguraju da obiteljski odgoj obuhvati i odgovarajuće shvaćanje majčinstva kao društvene uloge te priznanje zajedničke odgovornosti muškaraca i

žena u odgoju i razvoju njihove djece, razumijevajući pri tome da u svim slučajevima treba prije svega voditi računa o interesima djece.

Komentar

Članak 5. Konvencije obvezuje vlade na uklanjanje stereotipa o ulogama muškaraca i žena te potrebu izmjene ustaljenih obrazaca ponašanja muškaraca i žena koji se još uvijek temelje na predrasudama i ideji o nadređenosti muškaraca odnosno podređenosti žena ugrađenih u stereotipne društvene i kulturne običaje i prakse. Države stranke obvezne su poduzeti sve odgovarajuće mjere, a kako je ova odredba programatske naravi, određenje sadržaja ovih mjera za ostvarivanje postavljenih ciljeva ovisi o postojećim kulturnim i društvenim stereotipima o nadređenosti ili podređenosti jednog ili drugog spola u svakoj državi stranci s ciljem njihova uklanjanja.

Stereotipi o ulogama muškaraca i žena najsnažnije se repliciraju u obitelji i podjeli uloga u obitelji te odgoju djece. Stoga stavak 2. obvezuje države stranke na poduzimanje odgovarajućih mjera za prihvaćanje majčinstva kao društvene uloge i zajedničke odgovornosti muškaraca i žena u odgoju i razvoju djece, čime se uklanja stereotip o majci odgojiteljici, a ocu hranitelju obitelji.

Radi pojašnjenja ovog članka Odbor je usvojio Opću preporuku br. 3 iz 1987. godine u kojoj je naveo da stereotipni pogled na žene potiče diskriminaciju žena te pozvao države stranke da usvoje društvene i kulturne programe za uklanjanje predrasuda koje onemogućuju jednakost žena.⁴⁴

Pitanja

- Je li vlada usvojila zakone kojima se zabranjuju diskriminatorni kulturni i društveni običaji ?
- Je li vlada usvojila zakone za zaštitu žena od svih oblika nasilja uključujući nasilje u obitelji?
- Je li vlada ohrabrila masovne medije da potiču uklanjanje stereotipa o ulogama žena i muškaraca?
- Je li vlada usvojila zakone ili druge mjere kojima se uvodi zajednička odgovornost muškaraca i žena u podizanju i razvoju djece?
- Je li Vlada usvojila zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i je li zabranila silovanje u braku?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama Španjolskoj iz 2004. godine: "Odbor poziva državu stranku da poduzme dodatne mjere za uklanjanje stereotipnog shvaćanja o ulogama i odgovornostima muškaraca i žena, uključujući kroz obrazovne kampanje i širenje znanja muškaraca i žena te medija, kao i da prati učinke takvih mjera. Poziva državu stranku da udvostruči svoje napore u širenju znanja o Kon-

venciji i Fakultativnom protokolu te o vladinoj podršci ravnopravnosti spolova. Preporuča državi stranci da poduzme ciljane napore za promicanje razumijevanja o roditeljstvu kao društvenoj odgovornosti i majki i očeva. Predlaže daljnje ohrabriranje medija da prenose pozitivnu sliku o ženama i jednakom statusu i odgovornostima žena i muškaraca u javnom i privatnom području.”⁴⁵

U zaključnim preporukama Japanu iz 2003. godine:”Odbor ostaje zabrinut zbog postojanja duboko ukorijenjenih i rigidnih stereotipa u Japanu o ulogama i odgovornostima žena i muškaraca u obitelji i društvu, koji se odražavaju na položaj žena na tržištu rada, mogućnosti izbora obrazovanja i niskoj participaciji u političkom i javnom životu. Odbor preporuča državi stranci da osmisli i provede sveobuhvatne programe obrazovanja uključujući obrazovanje o ljudskim pravima i obuku o ravnopravnosti spolova te diseminaciju informacija o Konvenciji i vladinoj podršci ravnopravnosti spolova, radi promjene postojećih shvaćanja o ženskim i muškim ulogama.....”⁴⁶

U zaključnim preporukama Maroku iz 2003. godine:”Odbor izražava zabrinutost što tradicionalne diskriminatorne prakse i jaka stereotipna shvaćanja o ulogama i odgovornostima muškarca i žena u društvu i obitelji perzistiraju te negativno utječu na uživanje prava žena i sprečavaju punu primjenu Konvencije. Odbor potiče državu stranku da pojača svoje napore kako bi osmislila i provedla sveobuhvatne programe za širenje znanja i boljeg razumijevanja jednakosti muškaraca i žena na svim razinama društva kako bi se promijenili stereotipni stavovi i negativne kulturne norme o ulogama i odgovornostima muškaraca i žena u društvu i u obitelji.”⁴⁷

Suzbijanje trgovine ženama i iskorištavanje prostitucije žena: članak 6.

Članak 6.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere, uključujući i zakonodavne, radi suzbijanja svih oblika trgovanja ženama te iskorištavanja prostitucije žena.

Komentar

Ovaj članak obvezuje države stranke da usvoje zakonodave mjere za suzbijanje svih oblika diskriminacije žena i iskorištavanja prostitucije žena, ali i poduzmu sve druge odgovarajuće mjere koje djeluju na uzroke i posljedice ovih pojava kako bi se one prevenirale. Odbor u Općoj preporuci br 19 navodi da uz postojeće oblike trgovanja, dolazi i do novih oblika iskorištavanja žena kao što su seks turizam, iskorištavanje rada žena iz nerazvijenih zemalja u kućanstvima razvijenih zemalja, ugovoreni brakovi i slično.⁴⁸ Ovaj članak nadogra-

đu je prethodne UN konvencije o zabrani ropstva i prisilnog rada te suzbijanju trgovanja i iskorištavanja prostitucije. Nakon usvajanja CEDAW-a došlo je do daljnjeg razvoja međunarodnopravnih standarda na ovom području kao što je to primjerice usvajanje Konvencije UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala i Protokola o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovanja ljudima posebno ženama i djecom iz 2000. godine, koji su komplementarni sa svrhom ovog članka te ga sadržajno nadograđuju. Odbor u svoje preporuke o primjeni članka 6. novijeg datuma često uključuje opsežne upute za donošenje i provedbu nacionalnih planova za suzbijanje trgovanja ženama i osiguranja zaštite žrtvama trgovanja.

U pogledu suzbijanja iskorištavanja prostitucije žena Odbor je u svoje standardizirane odredbe koje uključuje u zaključne preporuke od prošlog zasjedanja (srpanj 2004.) uključio i novi element koji se odnosi na “obeshrabrivanje potražnje za prostitucijom”.

Pitanja

- Je li zabranjeno iskorištavanje prostitucije žena?
- Koje je mjere vlada poduzela za suzbijanje trgovine ženama i zaštitu žrtava, uključujući rehabilitaciju i reintegraciju?
- Je li trgovanje ženama kazneno djelo?
- Osigurava li vlada zaštitu ženama koje svjedoče u postupku protiv trgovaca?
- Je li vlada obrazovala policiju i druge službe za prepoznavanje žrtava trgovanja?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama Albaniji iz 2003. godine: “...Odbor je zabrinut što su žrtve trgovanja podvrgnute kažnjavanju prema albanskom kaznenom zakonu. On je također zabrinut što su prostitutke progonjene i kažnjavane, a ne i oni kojih ih iskorištavaju. ...Odbor preporuča državi stanci da preispita pozitivne zakone i poduzme korake kako bi osigurala da žrtve trgovanja nisu penalizirane i da su kažnjeni i gonjeni oni koji iskorištavaju prostituciju.”⁴⁹

U zaključnim preporukama Švicarskoj iz 2003. godine: “Iako priznaje napore učinjene od države stranke koji se odnose na sprečavanje trgovanja ženama i djevojčicama, Odbor ostaje zabrinut zbog raširenosti ovog teškog problema koji predstavlja kršenje ljudskih prava. Odbor je također zabrinut zbog iskorištavanja prostitutki u državi stranci. On smatra da su mjere koje se odnose na ove pojave nedostatne i da nedostaju pune informacija o ovim pitanjima.

Odbor potiče državu stranku da nastavi svoje napore u suzbijanju trgovanja ženama i djevojčicama. Preporuča usvajanje sveobuhvatne strategije koja će uključiti mjere za prevenciju, gonjenje i kažnjavanje počinitelja, i pojačati međunarodnu, regionalnu i bilateralnu suradnju. Poziva državu stranku da osigura ženama žrtvama trgovanja potrebnu pomoć uključujući dozvole boravka, kako bi

mogle svjedočiti protiv svojih trgovaca. Nadalje potiče treniranje granične policije i istražitelja kako bi mogli pružiti potporu žrtvi trgovanja. Odbor preporuča razvijanje programa za žene koje je siromaštvo prisililo na prostituciju i usvajanje svih odgovarajućih mjera kako bi se suzbilo i iskorišteno iskorištavanje prostitucije te gonjenje i strogo kažnjavanje onih koji iskorištavaju prostitutke.....⁵⁰ .

U zaključnim preporukama za Latviju iz 2004. godine: "Odbor je zabrinut zbog nedostatnih informacija i podataka o prostituciji u Latviji. Štoviše, Odbor je zabrinut sudjelovanjem maloljetnih djevojčica u prostituciji i visokom potražnjom za njima kao i izvješćem o nedovoljnim socijalnim mjerama za njihovu rehabilitaciju i integraciju.

Odbor poziva državu stranku da poduzme sve odgovarajuće mjere za suzbijanje iskorištavanja prostitucije žena uključujući obeshrabrivanje potražnje za prostitucijom. Odbor poziva državu stranku da osigura maloljetnim djevojčicama prostitutkama potrebnu pomoć za rehabilitaciju i reintegraciju u društvo..."⁵¹

Sudjelovanje žena u politici i javnom životu: članak 7.

Članak 7.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u političkom i javnom životu zemlje, a posebice osiguravaju ženama, pod jednakim uvjetima kao i muškarcima, pravo da:

- a) glasaju na svim izborima i javnim referendumima i da mogu biti izabrane u sva tijela koja se biraju javnim izborima;
- b) sudjeluju u kreiranju i provedbi vladine politike i zauzimaju javne položaje te obavljaju sve javne dužnosti na svim razinama vlasti;
- c) sudjeluju u radu nevladinih udruga i udruženja koja se bave javnim i političkim životom u zemlji.

Komentar

Članak 7. središnji je članak za uklanjanje diskriminacije žena u javnom i političkom životu. Države su obvezne poduzimati sve odgovarajuće mjere za uklanjanje diskriminacije žena pri čemu su mjere koje se navode u članku 7. od a) do c) nužne za uklanjanje diskriminacije, kao što je primjerice onemogućavanje ženama da biraju ili budu birane. Nepriznavanje ženama prava glasa je izravna diskriminacija žena odnosno kršenje ljudskih prava žena, a rezerve na ovaj članak Odbor je proglasio nedopuštenim kao protivne predmetu i svrsi Konvencije.

U svojoj Općoj preporuci o ovom članku Odbor je naglasio da je "uključenost žena u formuliranje politike nužna kao bi se uključila perspektiva ravnopravnosti spolova u odlučivanje i formuliranje politike."

Demokracija bez ravnopravnog sudjelovanja žena krnja je demokracija koja tolerira diskriminaciju žena, koja je upravo na ovom području često nedovoljno prepoznata. Stoga su nužni statistički podatci za otkrivanje diskriminacije žena i praćenje trendova o zastupljenosti žena u političkom i javnom životu. Niske stope zastupljenosti žena u političkom i javnom životu ukazuju na njihovu posrednu diskriminaciju do koje dolazi primjenom neutralnih izbornih zakona, čiji rezultati neopravdano dovode do niskog sudjelovanja ili nedovoljnog uključivanja žena. Odbor velikom broju država stranaka u kojima je sudjelovanje žena u politici skromno preporuča usvajanje privremenih posebnih mjera prema članku 4. 1. i Općoj preporuci 25., koje predstavljaju pozitivnu diskriminaciju.

Pitanja

- Imaju li ili žene isto aktivno (da biraju) i pasivno pravo glasa (biti birane) kao i muškarci u izborima za sva izborna tijela na svim razinama?
- Jesu li žene ovlaštene na sve javne dužnosti i položaje uključujući sudstvo?
- Je li vlada poduzela mjere, uključujući privremene posebne mjere za povećanje broja žena u vladi, vladinim tijelima, javnoj upravi i javnim poduzećima?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama za Kuvajt iz 2004. godine: "Odbor poziva državu stranku da vrlo žurno poduzme sve potrebne korake za donošenje i aktivnu podršku usvajanju zakona za izmjenu diskriminatornih odredaba Izbornog zakona u skladu s ustavnim jamstvima jednakosti i kako bi osigurala suglasnost s Konvencijom. Odbor ohrabruje državu stranku da ubrza nužne korake za povlačenje rezerve na članak 7(a) Konvencije za koju vjeruje da je suprotna predmetu i svrsi Konvencije...."⁵²

U zaključnim preporukama za Republiku Hrvatsku iz 1998. godine Odbor navodi: "Unatoč razjašnjenjima izaslanstva pri usmenom odgovaranju, Odbor je ostao veoma zabrinut zbog mišljenja izražena u izvješću države stranke prema kojemu žene same snose punu odgovornost za nisku razinu njihova sudjelovanja u javnom životu. To je dalo naslutiti kako Vlada ne shvaća neizravnu i strukturalnu nejednakost i njezin utjecaj na žene."⁵³

U zaključnim preporukama za Švicarsku iz 2003. godine: "Odbor ohrabruje državu stranku da poduzme samoodržive mjere za povećanje predstavljenosti žena u izbornim i u imenovanim tijelima, uključujući privremene posebne mjere u skladu s člankom 4. stavkom 1. Konvencije kako bi se ostvarila prava žena na jednako sudjelovanje u javnom i političkom životu."⁵⁴

Predstavljanje na međunarodnoj razini: članak 8.

Članak 8.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere da osiguraju ženama, pod jednakim uvjetima s muškarcima i bez ikakve diskriminacije, mogućnost predstavljanja svojih vlada na međunarodnoj razini, te sudjelovanja u radu međunarodnih organizacija.

Komentar

Članak 8. zahtijeva jednake uvjete za žene i muškarce da predstavljaju svoje vlade na međunarodnoj razini i sudjeluju u radu međunarodnih organizacija. Primjerice, Komisija za položaj žena Ujedinjenih naroda svake godine razmatra izvještaj o zastupljenosti žena u Ujedinjenim narodima koji ukazuju na njihovu podzastupljenost, koja je posebice izražena na vodećim položajima i mirovnim operacijama.

Na razini država stranaka posebno se prati zastupljenost i položaj žena na najvišim diplomatskim položajima u vanjskim poslovima te u izaslanstvima vlada na međunarodnoj razini, a statistički podaci ukazuju na značajnu podzastupljenost žena i u onim državama u kojima je politička participacija žena vrlo blizu zastupljenosti muškaraca. Odbor velikom broju država stranaka u kojima je sudjelovanje žena na visokim pozicijama u diplomatskoj službi skromno, preporuča usvajanje privremenih posebnih mjera prema članku 4. 1. i Općoj preporuci br. 25.

Pitanja

- Koji postotak veleposlanika/ica su žene?
- Koji postotak žena radi u vanjskim poslovima i na kojim diplomatskim mjestima?
- Koji postotak zaposlenih u međunarodnim organizacijama su žene?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama za Belgiju iz 2002. godine: "Odbor izražava zabrinutost značajnim smanjenjem, zadnjih godina, sudjelovanja žena u diplomatskoj službi. Odbor potiče državu stranku da poveća sudjelovanja žena u diplomatskoj službi."⁵⁵

U zaključnim preporukama za Grčku iz 2002. godine: "Odbor je zabrinut niskim brojem žena u diplomatskoj službi, posebice izvan zemlje i činjenicom da mali broj Grkinja radi u međunarodnim organizacijama. Odbor preporuča državi stranci da poduzme mjere, uključujući one prema članku 4. stavku 1. Konvencije, da ohrabri žene na ulazak u diplomatsku službu i da im omogući postizanje najviših rangova u diplomatskoj službi..."⁵⁶

U zaključnim preporukama za Norvešku iz 2003. godine: "Odbor preporuča državi stranci da usvoji mjere za povećanje sudjelovanja žena u parlamentu, lokalnim i županijskim savjetima i na višim pozicijama u vanjskim poslovima, posebice veleposlanica i generalnih konzulica."⁵⁷

Državljanstvo: članak 9.

Članak 9.

1. Države stranke priznaju ženama jednaka prava kao i muškarcima da steknu, promijene ili zadrže svoje državljanstvo. One posebice osiguravaju da sklapanje braka sa stranim državljaninom kao niti promjena državljanstva muža za trajanja braka, ne mijenja automatski državljanstvo žene, ostavlja je bez državljanstva ili prisiljava na državljanstvo muža.

2. Države stranke priznaju ženama jednaka prava kao i muškarcima u pogledu državljanstva njihove djece.

Komentar

Pravo na državljanstvo je univerzalno ljudsko pravo priznato u članku 15. Opće deklaracije o ljudskim pravima, a članak 9. Konvencije štiti ovo pravo. Žene su tradicionalno izložene diskriminaciji u pogledu njegova priznavanja i praktičnog ostvarivanja, te prijenosa na djecu. Stoga članak 9. obvezuje države na priznanje ženama jednakog prava na državljanstvo kao i muškarcima uključujući i jednako pravo na njegov prijenos na djecu. Odbor u svojoj Općoj preporuci br. 21 navodi da je državljanstvo ključno za puno sudjelovanje žena u društvu jer ono može utjecati na ostala prava kao što su pravo glasa i izbora na javnu funkciju.

Pitanja

- Imaju li žene ista prava na stjecanje državljanstva kao i muškarci ?
- Uzrokuje li udaja za stranca promjenu državljanstva žene, ostavlja li je bez državljanstva i prisiljava uzeti suprugovo državljanstvo ?
- Jesu li odredbe koje se odnose na stjecanje državljanstva djece jednake u pogledu žena i muškaraca?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama Alžiru iz 1999. godine: "Odbor je zabrinut zbog činjenice da majke ne mogu prenijeti svoje državljanstvo na svoju djecu na isti način kao očevi. Državljanstvo je temeljno pravo koje muškarci i žene moraju je-

dnako uživati. Odbor preporuča reviziju zakona koji uređuje državljanstvo kako bi ono bilo sukladno odredbama Konvencije.”⁵⁸

U zaključnim preporukama za Zambiju iz 2002. godine:”Odbor je zabrinut da dijelovi Zakona o državljanstvu opisani u izvješću nastavljaju diskriminaciju udatih žena. Odbor preporuča promjenu zakona sukladno članku 9 Konvencije i zaštitu ovog jednakog prava žena pred sudom.”⁵⁹

U zaključnim preporukama za Maroko iz 2003. godine:”.....Odbor potiče državu stranku da ubrza usvajanje predloženog zakona o državljanstvu i povuče svoju rezervu u pogledu članka 9. stavku 2. Konvencije.....”⁶⁰

Obrazovanje: članak 10.

Članak 10.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena kako bi im osigurale jednaka prava kao i muškarcima u području obrazovanja, a posebice kako bi na osnovi jednakosti muškaraca i žena, osigurale:

a) jednake uvjete za stvaranje karijere i profesionalno usmjeravanje, za pristup studijima i stjecanju diploma u obrazovnim ustanovama svih kategorija, kako u seoskim, tako i u gradskim sredinama; ova jednakost osigurava se u predškolskom, općem, tehničkom, stručnom, te višem tehničkom obrazovanju i u svim vrstama profesionalnog usmjeravanja;

b) pristup jednakim nastavnim programima, jednakim ispitima, nastavnom osoblju s kvalifikacijama iste razine te školskim prostorijama i opremi iste kvalitete;

c) uklanjanje stereotipnog shvaćanja uloga muškaraca i žena na svim stupnjevima i u svim oblicima obrazovanja kroz poticanje zajedničkog obrazovanja i drugih vrsta obrazovanja koje pomažu postizanju tog cilja, a posebice, revizijom udžbenika i školskih programa te prilagođavanjem nastavnih metoda;

d) iste mogućnosti korištenja stipendija i drugih vrsta pomoći za studije;

e) iste mogućnosti pristupa programima permanentnog obrazovanja, uključujući programe za obrazovanje odraslih i programe funkcionalnog opismenjivanja, posebice one usmjerene smanjenju svakog jaza u stupnju obrazovanja između muškaraca i žena u najkraćem mogućem vremenu.

f) smanjenje stopa učenica koje prerano napuštaju školu te organizaciju programa za djevojčice i žene koje su prerano napustile školu ;

g) iste mogućnosti aktivnog bavljenja sportom i tjelesnim odgojem;

h) pristup posebnim informacijama iz područja obrazovanja radi pomoći u osiguranju zdravlja i dobrobiti obitelji, uključujući informacije i savjete o planiranju obitelji.

Komentar

Članak 10. obvezuje države članke na poduzimanje svih odgovarajućih mjera kako bi se uklonila diskriminacija žena u obrazovanju, te osigurala jednaka prava na ovom području koja se potom primjerično navode. Posebno se navodi uklanjanje stereotipa o ulogama žena i muškaraca u obrazovanju kroz njihovo zajedničko obrazovanje, te revizijom udžbenika, školskih programa i nastavnih metoda. Mogućnost bavljenja sportom i tjelesnim odgojem bi trebala biti ista za oba spola. Obveza država članaka je smanjenje jaza u stupnju obrazovanja muškaraca i žena te smanjenje stopa učenica koje prerano napuštaju školu te omogućavanje njihovog daljnjeg obrazovanja. Države članke trebaju osigurati jednak pristup muškarcima kao i ženama u obrazovanju i informacijama na području zdravlja, te savjete o planiranju obitelji. Statistički podaci iskazani prema spolu nužni su pokazatelji za utvrđivanje postignutog. Ove podatke osim prema spolu treba pratiti i prema etničkoj pripadnosti, kako bi se dobila slika o tome kako ta prava ostvaruju žene pripadnice manjinskih skupina.

Pitanja

- Omogućuje li država isti pristup, opseg i kvalitetu obrazovanju muškaraca i žena u istim ustanovama ?
- Jesu li stipendije jednako dostupne muškarcima i ženama?
- Imaju li djevojčice i dječaci iste mogućnosti sudjelovanja u sportskim aktivnostima?
- Jesu li iz knjiga i školskih programa uklonjene predrasude i stereotipi o ulogama muškaraca i žena ?
- Koji je postotak žena koje imaju osnovnu, srednju i visoku školsku spremu?
- Koji postotak žena diplomira na medicini, pravu, građevini ?
- Koji postotak nastavnika na svim razinama obrazovanja čine žene?
- Koji postotak ravnatelja ili dekana fakulteta su žene?

Preporuke Odbora

U ključnim preporukama za Španjolsku iz 2004. godine: "Odbor preporuča državi stranci da pojača svoje napore za poticanje pristupa djevojčica Romkinja obrazovanju i njihovo zadržavanje u obrazovnom sustavu. Preporuča državi stranci da provede istraživanje na tom području i na osnovi njegovih rezultata pomogne roditeljima da osiguraju svojim kćerima pohađanje škole."⁶¹

U ključnim preporukama za Nigeriju iz 2004. godine: "Odbor izražava zabrinutost niskim stopama upisa i obrazovanja djevojčica i žena, kontinuiranim visokim stopama nepismenosti žena i djevojčica, posebice u seoskim područjima i padom kvalitete obrazovanja.

....Odbor poziva državu stranku da prioritetno poduzme akcije na području obrazovanja djevojčica i žena i da podigne svijest o značaju obrazovanja kao temeljnog ljudskog prava i osnove za osnaživanje žena."⁶²

U zaključnim preporukama za Kanadu iz 2003. godine: "Odbor poziva državu stranku da ubrza svoje napore za uklanjanje de jure i de facto diskriminacije žena pripadnica autohtonog stanovništva, u društvu u cijelosti i u njihovim zajednicama, posebice u pogledu preostalih diskriminativnih zakonskih odredaba i jednakog uživanja njihovih ljudskih prava na obrazovanje, zapošljavanje i fizičku i psihičku dobrobit.."⁶³

Zapošljavanje: članak 11.

Članak 11.

1. Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u području zapošljavanja kako bi se na osnovi jednakosti muškaraca i žena osigurala ista prava, posebice:

- a) pravo na rad kao neotuđivo pravo svih ljudskih bića;
- b) pravo na iste mogućnosti zapošljavanja, uključujući primjenu istih kriterija za izbor u vezi sa zapošljavanjem;
- c) pravo na slobodan izbor zvanja i zaposlenja, pravo na unaprjeđenje, sigurnost zaposlenja i sve beneficije i uvjete koji proistječu iz rada te pravo na stručno osposobljavanje i prekvalifikaciju, uključujući pripravnički staž, više stručno osposobljavanje i povremeno dodatno osposobljavanje ;
- d) pravo na jednaku naknadu, uključujući beneficije, i na jednak tretman za rad jednake vrijednosti, kao i na jednak tretman pri ocjeni kvalitete rada;
- e) pravo na socijalnu sigurnost, posebice u slučaju umirovljenja, nezaposlenosti, bolesti, invalidnosti, starosti i druge nesposobnosti za rad, te pravo na plaćeni dopust;
- f) pravo na zdravstvenu zaštitu i sigurnost na radu, uključujući i očuvanje reproduktivnih funkcija.

2. Radi sprječavanja diskriminacije žena na osnovi braka ili majčinstva i osiguravanja njihova stvarnog prava na rad, države stranke poduzimaju odgovarajuće mjere:

- a) zabranu, pod prijetnjom poduzimanja sankcija, davanja otkaza zbog trudnoće ili majčinskog dopusta i diskriminacije pri otpuštanju s posla zbog bračnog stanja;
- b) uvode plaćeni majčinski dopust ili slične socijalne beneficije, bez gubitka ranijeg radnog mjesta, ranga ili socijalnih primanja;
- c) potiču uspostavu potrebnih pomoćnih društvenih usluga, kako bi se roditeljima omogućilo usklađivanje obiteljskih obveza s radnim obvezama i sudjelovanje u javnom životu, posebice kroz poticanje i osnivanje te razvoj mreže ustanova za skrb o djeci;

d) pružaju posebnu zaštitu ženama tijekom trudnoće na onim radnim mjestima za koja je dokazano da su za njih štetna.

3. Zaštitno zakonodavstvo koje se odnosi na pitanja obuhvaćena u ovom članku povremeno će se preispitivati u svjetlu znanstvenih i tehnoloških spoznaja i prema potrebi će se revidirati, ukinuti ili produžiti.

Komentar

Države stranke su prema članku 11. obvezne poduzeti "sve odgovarajuće mjere" radi uklanjanja diskriminacije žena na području zapošljavanja, odnosno omogućiti ženama jednaka prava na rad i zapošljavanje te pravo na jednaku naknadu i jednake beneficije kao muškarci. Pravo na jednaku naknadu za jednak rad na konkretnim radnim mjestima je usporedivo, dok je pravo na jednak tretman za rad jednake vrijednosti znatno teže uspoređivati. Za objašnjenje potonjeg prava Odbor je usvojio Opću preporuku br.13 iz 1989. godine u kojoj predlaže državama strankama da istraže i razviju način vrednovanja poslova na spolno neutralan način, koji će omogućiti usporedbu poslova različite vrste u kojima većinom rade muškarci i onih u kojima većinom rade žene, kako bi utvrdili što je jednaka naknada za rad jednake vrijednosti, te da o navedenom izvijeste Odbor.⁶⁴

Stavak 2. ovog članka odnosi se na sprječavanje diskriminacije žena na osnovi braka i majčinstva, a njime je zabranjeno davanje otkaza zbog trudnoće ili majčinskog dopusta kao i diskriminacija pri otpuštanju s posla zbog bračnog stanja. Obveza je države uvesti plaćeni majčinski dopust ili slične beneficije te osigurati ženama sigurnost povratka na ranije radno mjesto prema rangu i socijalnim naknadama. Iako članak 11. b) navodi plaćeni majčinski dopust (maternity leave) a ne roditeljski dopust koji bi se odnosio na oba roditelja. Odbor ovaj standard širi i na oca djeteta i radi poticanja zajedničke odgovornosti u odgoju djece prema članku 5. Konvencije. Mnogobrojne države stranke uvele posebne dopuste za očeve, ali ih u praksi oni vrlo malo koriste radi smanjenih prihoda za obitelj u cijelosti kad su oni limitirani na određenu svotu koja ne prati visinu redovne plaće. Iznimno, neke države koje su uvele posebni dopust samo za očeve, te ga u Norveškoj koristi 80 posto očeva.⁶⁵

Država je obvezna osigurati mrežu ustanova za brigu o djeci kako bi se roditeljima omogućilo da usklade obiteljske obveze s radnim obvezama i sudjelovanjem u javnom životu, a obvezna je osigurati posebnu zaštitu žena tijekom trudnoće, od rada na mjestima koja su štetna za njih.

Pitanja

- Zabranjuje li zakon otkaz na osnovi trudnoće, roditeljskog dopusta ili bračnog statusa, te da li propisuje sankcije za kršenje ovih zabrana?
- Jesu li zaposlene žene ovlaštene na plaćeni dopust bez gubitka prava na povratak na posao?
- Osigurava li zakonodavstvo jednake mogućnosti u zaposlenju i jednake mogućnosti rada?

- Zabranjuje li zakon spolno uznemiravanje?
- Koji postotak radne snage čine žene?
- Koji postotak od svih zaposlenih na puno odnosno skraćeno radno vrijeme su žene?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama za Kanadu iz 2003. godine: "Odbor poziva državu stranku da ubrza svoje napore za primjenu jednake naknade za rad jednake vrijednosti na federalnoj razini i da koristi nadležne federalne provincijalne i lokalne odbore za osiguranje primjene ovog načela od svih vlasti."⁶⁶

U zaključnim preporukama za Island iz 2002. godine: "Odbor izražava zabrinutost dugoročnom visokom stopom žena zaposlenih na određeno vrijeme koja upućuje na zaključak da usprkos naporu države stranke da se uskladi obitelj i posao, žene nose veliki dio obiteljskih obveza. Odbor ohrabruje državu stranku da poduzme mjere u postizanju ravnoteže između obiteljskih i radnih obveza kroz širenje znanja i obrazovanja muškaraca i žena, uključujući onih u pogledu zajedničkog obavljanja obiteljskih poslova i osiguranje da poslove na određeno vrijeme ne obavljaju isključivo žene."⁶⁷

U zaključnim preporukama Švicarskoj iz 2003. godine: "...Odbor je posebice zabrinut razlikama u plaći za muškarce i žene te nekim kriterijima kojima se to opravdava, posebice onima socijalne prirode kao što su obiteljske obveze. Odbor je dalje zabrinut visokim prevladavanjem žena u poslovima s nepunim radnim vremenom, visokim stopama nezaposlenosti među mladim ženama u usporedbi s muškarcima i teškoćama s kojima se suočavaju žene prilikom usklađivanja svog osobnog i obiteljskog života i profesionalnih i javnih odgovornosti. Odbor potiče državu stranku da osigura de facto jednake mogućnosti ženama i muškarcima na tržištu rada ...Odbor preporuča razvijanje rodno osjetljivog vrednovanja poslova kako bi se zatvorio postojeći jaz u plaćama između muškaraca i žena.

Odbor izražava zabrinutost odgodom uvođenja plaćenog majčinskog dopusta u državi stranci i bilježi da je nekoliko prijedloga za uvođenjem majčinskog dopusta odbačeno referendumom. Odbor poziva državu stranku da brzo usvoji nacrt zakona o majčinskom dopustu..."⁶⁸

U zaključnim preporukama za Rusku Federaciju iz 2002. godine: "Odbor je vrlo zabrinut pogoršanom situacijom žena na tržištu rada i činjenicom da su žene velika većina radnika na niskim i nisko plaćenim poslovima u raznim djelovima javnog sektora. Odbor je zabrinut što žene doživljavaju značajnu diskriminaciju u privatnom sektoru i imaju mali udio u visoko plaćenim poslovima u tom sektoru. Odbor je isto zabrinut što žene čine većinu dugotrajno nezaposlenih. Odbor potiče na donošenje zakona o jednakim mogućnostima zapošljavanja, zabrani diskriminacije kod zapošljavanja, napredovanja, radnih uvjeta i otkaza, te propisivanje jednake naknade za rad jednake vrijednosti i osiguravanje učinkovite provedbe i pravnih lijekova."⁶⁹

U zaključnim preporukama za Grčku iz 2002. godine: "Odbor potiče državu stranku da poduzme sve potrebne mjere, uključujući donošenje posebnog zakona, kako bi omogućila ženama poduzimanje akcije protiv spolnog uznemiravanja."⁷⁰

U zaključnim preporukama Njemačkoj iz 2004. godine: "Odbor poziva državu stranku da intenzivira napore za povećanjem de facto jednakih mogućnosti žena na tržištu rada uključujući njihov pristup poslovima s punim radnim vremenom, inter alia kroz korištenje privremenih posebnih mjera u skladu s člankom 4. stavkom 1. Konvencije i Općom preporukom br. 25 i da potiču jednaku plaću za rad jednake vrijednosti. Odbor preporuča da država stranka nastavi pratiti učinak regulacije o nepunom radnom vremenu i o roditeljskom dopustu, te da poveća poticaje koliko je potrebno da spriječi moguće negativne posljedice nepunog radnog vremena na žene, posebice u svezi s njihovim mirovinama te da potiče očeve da više koriste roditeljski dopust."⁷¹

Zdravlje: članak 12.

Članak 12.

1. Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u području zdravstvene zaštite kako bi osigurale, na osnovi jednakosti muškaraca i žena, dostupnost zdravstvenih usluga, uključujući one koje se odnose na planiranje obitelji.

2. Neovisno o odredbi iz stavka 1. ovog članka, države stranke osiguravaju ženama odgovarajuće zdravstvene usluge u vezi s trudnoćom, porođajem, razdobljem poslije porođaja, osiguravanjem besplatnih usluga kada je to potrebno, kao i odgovarajuće prehrane tijekom trudnoće i dojenja.

Komentar

Članak 12. stavak 1. Konvencije obvezuje države da poduzmu "sve odgovarajuće mjere" radi uklanjanja diskriminacije žena u području zdravstvene zaštite. Mjere nisu pobliže određene, ali trebaju osigurati dostupnost zdravstvenih usluga na osnovi jednakosti muškaraca i žena, uključujući one koje se odnose na planiranje obitelji. Odbor stoga preporuča obrazovanje u vezi sa spolnim i reproduktivnim zdravljem te dostupnost kontracepcije i savjetovanja o planiranju obitelji kao obveze oba partnera. Prema stavku 2. država stranka obvezna je osigurati odgovarajuće zdravstvene usluge ženama u vezi s trudnoćom i majčinstvom, uključujući i osiguranje besplatnih usluga kada je to potrebno.

Odbor sve više pažnje posvećuje mjerama za sprječavanje pandemije HIV/AIDS-a i osiguranje odgovarajućih lijekova protiv prijenosa bolesti tijekom trudnoće na djecu.

Pitanja

- Jesu li su zdravstvene usluge vezene uz rađanje besplatne ?
- Koji je stupanj smrtnosti žena kod poroda?
- Koje su stope smrtnosti djece i koji je osnovni razlog smrtnosti djece, posebno dječaka i posebno djevojčica, mlađih od pet godina?
 - Koje je očekivano trajanje života za žene i za muškarce?
 - Koja je prosječna stopa fertiliteta?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama za Nigeriju iz 2004. godine: „Odbor je zabrinut zbog visokih stopa smrtnosti majki koje su rezultat nesigurnih abortusa... Odbor poziva državu stranku da poduzme mjere da procijeni učinak zakona o abortusu na zdravlje žena.”⁷²

U zaključnim preporukama za Latviju iz 2004. godine: “Odbor preporuča poduzimanje daljnjih mjera koje će jamčiti uspješni pristup žena uslugama i informacijama na području zdravstva, posebice u vezi sa spolnim i reproduktivnim zdravljem kako bi se preveniralo poduzimanje prekida trudnoća i zaštitilo žene od njegovih negativnih učinaka. Nadalje potiče usvajanje programa i mjera za širenje znanja i pristupa kontracepcijskim metodama i razumijevanje planiranja obitelji kao obveze oba partnera.”⁷³

U zaključnim preporukama za Rusku Federaciju iz 2002. godine: “ ..Odbor ohrabruje državu stranku da pojača svoje napore u širenju znanja i obrazovanja žena i djevojčica o načinima kako da se zaštite od HIV/AIDS. Odbor potiče državu stranku da osigura jednaka prava i pristup ženama i djevojčicama otkrivanju bolesti, zdravstvenoj zaštiti i socijalnim službama.”⁷⁴

Gospodarski i društveni život: članak 13.**Članak 13.**

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u drugim područjima gospodarskog i društvenog života kako bi na osnovi jednakosti muškaraca i žena, osigurali ista prava, a posebice:

- a) pravo na obiteljske beneficije;
- b) pravo na bankarske zajmove, hipoteke i druge vrste financijskih kredita;
- c) pravo na sudjelovanje u rekreativnim aktivnostima, sportu i svim oblicima kulturnog života.

Komentar

Nastavno na odredbe Konvencije koje se odnose na uklanjanje diskriminacije pri zapošljavanju žena ovaj je članak usmjeren na uklanjanje diskriminacije žena na području gospodarstva, kulture i sporta. Države članice osiguravaju jednako pravo muškaraca i žena na bankarske zajmove, hipoteke i kredite te na obiteljske beneficije i olakšice vezane uz poreze.

Ovaj članak se odnosi i na ista prava u pogledu sudjelovanja u rekreativnim aktivnostima

i sportom te se nastavlja na članak 10. koji uređuje iste mogućnosti aktivnog bavljenja sportom i tjelesnim odgojem tijekom obrazovanja. U njemu se prvi put navodi jednako sudjelovanje u svim oblicima kulturnog života, čime se dopunjuju područja na kojima je potrebno uklanjati diskriminaciju žena.

Pitanja

- Poduzima li vlada mjere za poticanje žena poduzetnica?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama Njemačkoj iz 2004. godine "Odbor preporuča državi stranci da pažljivo nadzire učinak gospodarskih i socijalnih reformi na žene tijekom planiranja, primjene i ocjene kako bi ih promijenili kad je to potrebno da se spriječe negativni efekti."⁷⁵

U zaključnim preporukama Maroku iz 2003. godine "...Odbor sa zabrinutošću konstatira da su žene diskriminirane u pogledu pristupa zajmovima i drugim oblicima financijske pomoći kao i uživanju prava na vlasništvo...Odbor također poziva državu stranku da osigura ženama, posebice u seoskim područjima, pun i jednak pristup zajmovima i drugim oblicima financijske pomoći i uklanjanje prepreka za uživanje prava vlasništva."⁷⁶

Žene na selu: članak 14.

Članak 14.

1. Države članice uzimaju u obzir posebne probleme s kojima se suočavaju žene na selu, kao i značajnu ulogu koju žene imaju u gospodarskom opstanku svoje obitelji, uključujući njihov rad u nenaplatnim područjima gospodarstva te poduzimaju sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale primjenu odredaba ove Konvencije na žene na selu.

2. Države članice poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u seoskim područjima kako bi osigurale da one, na osnovi

jednakosti muškaraca i žena, sudjeluju u razvoju sela i da od toga imaju koristi, posebice kako bi osigurale tim ženama pravo na:

- a) sudjelovanje u izradi i primjeni planova razvoja na svim razinama;
- b) pristup odgovarajućim ustanovama zdravstvene zaštite, uključujući informacije, savjetovanje i usluge o planiranju obitelji;
- c) izravno korištenje programa socijalne sigurnosti;
- d) stjecanje svih vrsta obuke i obrazovanja, formalnog i neformalnog, uključujući ono koje se odnosi na funkcionalno opismenjivanje, kao i, inter alia, beneficije od svih usluga lokalne zajednice, radi proširenja njihovih tehničkih znanja;
- e) organiziranje grupa za samopomoć i zadruga kako bi ostvarile jednak pristup gospodarskim mogućnostima kroz zapošljavanje ili samozapošljavanje;
- f) sudjelovanje u svim aktivnostima lokalne zajednice;
- g) pristup poljoprivrednim kreditima i zajmovima, tržišnim ustanovama, odgovarajućoj tehnologiji i jednakom tretmanu u zemljišnoj i agrarnoj reformi, kao i u programima za ponovno naseljavanje zemlje;
- h) uživanje odgovarajućih životnih uvjeta, posebice u svezi sa stanovanjem, higijenskim uvjetima, opskrbi električnom energijom i vodom, prometom i vezama.

Komentar

Iako se Konvencija odnosi na sve žene, članak 14 odnosi se posebno na položaj žena na selu. Konvencija predviđa niz mjera za jednako sudjelovanje žena u svim aktivnostima na razini lokalne zajednice kao što su sudjelovanje u izradi i primjeni planova razvoja, svim aktivnostima lokalne zajednice, obrazovanju (uključujući opismenjivanje), zdravlju i socijalnoj zaštiti. Odbor se često suočava s nedostatkom statističkih podataka o položaju žena na osnovi kojih bi se utvrdila njihova diskriminacija, odnosno potrebne mjere za njezino uklanjanje.

Pitanja

- Prikuplja li vlada statističke podatke o položaju žena na selu?
- Postoji li razlika u smrtnosti majki, djece, očekivanom trajanju života, stopi fertiliteta u seoskim područjima u odnosu na druga područja?
- Koji postotak djevojčica i žena ima srednju, osnovnu i visoku stručnu spremu i kakav je njegov odnos prema podacima za urbana područja?
- Koji je postotak žena na selu nepismen i kako se on odnosi prema podacima za urbanizirana područja?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama za Rusku Federaciju iz 2002. godine: “ ..Odbor izražava zabrinutost situacijom žena na selu, posebice njihovim stupnjem pri-

stupa aktivnostima koje donose prihode. Odbor preporuča državi stranci da posveti veću pažnju situaciji žena na selu i razvije posebne programe usmjerene njihovom ekonomskom osamostaljivanju i osiguranju njihova pristupa kapitalu i izvorima proizvodnje.⁷⁷

U zaključnim preporukama za Estoniju iz 2002. godine: "Odbor izražava zabrinutost što izvješće ne sadrži dovoljne informacije o stanju žena na selu, uključujući starije žene na selu, njihove gotovinske prihode, socijalnu sigurnost, slobodnu i dostupnu zdravstvenu zaštitu i kulturne mogućnosti..."⁷⁸

U zaključnim preporukama za Albaniju iz 2003. godine: "Odbor potiče državu stranku da pokloni punu pažnju potrebama žena na selu i donese sveobuhvatne programe usmjerene njihovu gospodarskom osnaživanju i pristupu izvorima prihoda, kapitala i kredita, kao i obrazovanja, zdravstvenih usluga, socijalne sigurnosti i odlučivanja."⁷⁹

Jednakost pred zakonom: članak 15.

Članak 15.

1. Države stranke priznaju ženama jednakost s muškarcima pred zakonom.
2. Države stranke priznaju ženama jednaku pravnu sposobnost u građanskim stvarima kao i muškarcima i daju im jednake mogućnosti da se njome koriste. One posebno daju ženama jednaka prava na sklapanje ugovora i upravljanje imovinom i tretiraju ih jednako u svim stadijima postupka pred sudovima.
3. Države stranke suglasne su da se svi ugovori i svi drugi privatni instrumenti bilo koje vrste, čije je pravno djelovanje usmjereno na ograničenje pravne sposobnosti žena, smatraju ništavnim i nevažećim.
4. Države stranke priznaju ženama i muškarcima ista prava u pogledu zakona u vezi s kretanjem osoba i slobodom izbora mjesta boravišta i prebivališta.

Komentar

Prva tri stavka ovoga članka obvezuju države stranke na osiguranje jednakosti muškaraca i žena pred zakonom što je nužan standard za ostvarivanje jednakih prava. Jednaka zaštita ljudskih prava žena i muškaraca pred zakonom bez diskriminacije na osnovi spola odnosi se na sve postupke zaštite prava pred sudovima i drugim tijelima. Žene i muškarci imaju jednaku pravnu i poslovnu sposobnost, a svaka diskriminacija u pravima predstavlja njihovo kršenje. Nisu dopušteni ugovori ili drugi privatni instrumenti kojima se ograničava pravna sposobnost žena, odnosno oni se u pravnom smislu smatraju ništavnim.

Osim jednakosti pred zakonom ovaj članak u stavku 4 sadrži obvezu prizna-

nja istih prava muškaraca i žena u vezi s kretanjem, boravkom i prebivalištem, odnosno njihovim slobodnim izborom.

Pitanja

- Imaju li žene jednaku pravnu i poslovnu sposobnost kao i muškarci u građanskim stvarima?
- Imaju li žene jednaka prava zaključivanja ugovora i upravljanja imovinom?
- Imaju li žene i muškarci jednaka prava u postupcima pred sudovima?
- Imaju li žene pravo izbora mjesta boravka i prebivališta?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama Švicarskoj iz 2003. godine: "Odbor je zabrinut što je prema švicarskom zakonu status bračnih drugova još nejednak u pogledu kantonalnih i lokalnih prava o boravištu. Odbor poziva državu stranku da osigura sukladnost zakonodavstva koje uređuje kantonalno i lokalno boravište sukladno Konvenciji.⁸⁰

Odbor je posebno zabrinut situacijom žena strankinja koje su žrtve nasilja u obitelji i čije boravišne dozvole ovise o tome da žive zajedno sa svojim bračnim drugom. Odbor je zabrinut da strah od izгона sprečava ove žene da traže pomoć ili da poduzmu korake za rastavu ili razvod. Odbor preporuča državi stranci da se opozivanje ili zakonsko uređenje privremenih boravišnih dozvola udanim strankinjama koje su žrtve nasilja u obitelji, poduzme samo nakon pune ocjene utjecaja tih mjera na te žene."⁸¹

Brak i obiteljski odnosi: članak 16.

Članak 16.

1. Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u svim pitanjima koja se odnose na brak i obiteljske odnose, a posebice osiguravaju, na osnovi jednakosti muškaraca i žena:

- a) isto pravo na sklapanje braka;
- b) isto pravo na slobodan izbor supružnika i sklapanje braka samo po slobodnoj volji i uz slobodan i pun pristanak;
- c) ista prava i odgovornosti za vrijeme trajanja braka i pri njegovu razvodu;
- d) ista prava i obveze roditelja, neovisno o njihovu bračnom statusu, u pitanjima koja se odnose na njihovu djecu; u svim slučajevima interesi djece moraju biti na prvom mjestu;

e) ista prava na slobodno i odgovorno odlučivanje o broju i razmaku između svoje djece, te pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja im omogućuju korištenje ovim pravima;

f) ista prava i odgovornosti u pogledu starateljstva, tutorstva, upravljanja imovinom i usvajanja djece ili sličnih instituta koji postoje u nacionalnom zakonodavstvu; u svim slučajevima interesi djece moraju biti na prvom mjestu;

g) ista osobna prava supruga i supruge, uključujući pravo na izbor prezimena, zvanja i zanimanja;

h) ista prava oba supružnika u pogledu vlasništva, stjecanja, upravljanja, uživanja i otuđivanja imovine, bez obzira na to obavlja li se ovo besplatno ili za materijalnu naknadu.

2. Zaruke i sklapanje braka djeteta nemaju nikakav pravni učinak, te se poduzimaju sve potrebne mjere, uključujući zakonodavne, radi utvrđenja najnižih godina života za sklapanje braka, te uvođenje obveze upisa braka u službeni registar.

Komentar

Ovaj članak odnosi se na uklanjanje diskriminacije u braku i obitelji, te obvezuje države stranke da poduzimaju odgovarajuće mjere za uklanjanje diskriminacije žena u braku i obiteljskom životu, a sadrži i konkretna prava koja države moraju osigurati bez diskriminacije.

Tradicija, običaji i religija često smještaju žene u neravnopravan položaj i njihove uloge vezuju isključivo uz uloge majki. Ovaj članak odnosi se na temeljna ljudska prava i slobode te uređuje pravo na slobodan izbor bračnog druga kako bi brak bio slobodna a ne prisilna ili prethodno ugovorena zajednica života. Bračni odnosi trebaju se temeljiti na obostranoj slobodi izbora koju su kroz povijest u mnogim društvima imali muškarci, ali ne i žene. Države su obvezne zabraniti prisilne i ugovorne brakove i brakove maloljetne djece te ih proglasiti ništavim, odnosno radnjama bez pravnog učinka. Države su obvezne organizirati upis brakova u registar te odrediti najnižu dobnu granicu za zaključenje braka. Odbor koristi definiciju djeteta prema UN Konvenciji o pravima djeteta te za najnižu dobnu granicu za zaključenje braka preporuča 18 godina.

Odbor je radi pojašnjenja ovog članka usvojio Opću preporuku br. 21 o jednakosti u braku i obiteljskim odnosima u kojoj potvrđuje postojanje različitih oblika, te pojašnjava da države stranke trebaju prihvatiti načelo jednakosti muškaraca i žena u pravu i pred zakonom. Odbor smatra da su poligamni brakovi suprotni pravu žena na jednakost u braku, te ih države trebaju zabraniti.

Jednak status muškaraca i žena u braku uključuje i jednaka reproduktivna prava: ista prava na slobodno i odgovorno odlučivanje o broju i razmaku između svoje djece, te pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja im omogućuju korištenje ovim pravima. Jednaka prava u braku uključuju pravo na izbor prezimena, zanimanja, pravo vlasništva i nasljeđivanja.

Ovaj članak u odlučivanje o djeci uvodi i načelo najboljeg interesa djeteta, koje je kasnije preuzela Konvencija o pravima djeteta. Isto tako, izjednačava pravni status djece rođene u braku i one rođene izvan braka.

Pitanja

- Imaju li žene i muškarci isto pravo da odlučuju i odgovorno o broju i razmaku između svoje djece?
- Ima li udana žena ista prava kao i muškarac, na izbor obiteljskog imena i izbor zanimanja?
- Imaju li muškarac i žena u braku ista prava na vlasništvo?
- Imaju li zaruke i stupanje djeteta u brak pravni učinak?
- Određuje li zakon minimalne godine za zaključenje braka i jesu li one iste za žene i muškarce?
- Kako zakoni uređuju prava i odgovornosti roditelja u odnosu na djecu?

Preporuke Odbora

U zaključnim preporukama za Belgiju iz 2002. godine: "Odbor je zabrinut zbog diskriminatorne prirode belgijskog zakona o prezimenu, koja ne dopušta da dijete dobije prezime majke prilikom rođenja ako je majka udana ili živi u izvanbračnoj zajednici. Odbor poziva državu stranku da promijeni zakon o prezimenu kako bi omogućio izbor prezimena djece."⁸²

U zaključnim preporukama za Nigeriju iz 2004. godine: "Odbor poziva državu stranku da poduzme proaktivne i inovativne mjere, uključujući inkorporaciju Konvencije u pravni sustav te ukloni kontradikcije između tri pravna sustava koja postoje i osigura da se sukobi zakona u pogledu prava žena na jednakost i ne diskriminaciju riješe u punoj suglasnosti s Konvencijom i Općom preporukom br. 21 o jednakosti u braku i obiteljskim odnosima."⁸³

U zaključnim preporukama za Kanadu iz 2003. godine: "Odbor je zabrinut što Zakon o prvoj naciji koji je u postupku donošenja ne odgovara na preostale diskriminatorne pravne odredbe sadržane u drugim zakonima, uključujući pitanje prava vlasništva prema majčinoj liniji, status i članstvo u plemenu koji su inkompatibilni s Konvencijom."⁸⁴

(Footnotes)

* Dr. Dubravka Šimonović, članica je UN Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena (2003.-2006.) i načelnica Odjela za ljudska prava Ministarstva vanjskih poslova.

¹ Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women), usvojena je rezolucijom Opće skupštine Ujedinjenih naroda 34/180 18. prosinca 1979. Vidi: Human Rights, A Compilation of International Instruments, Volume I, 155- 166. Notifikacijom o sukcesiji Republika Hrvatska smatra se državom strankom ove Konvencija od 8. listopada 1991. godine. Vidi: Narodne novine 12/1993.

² Članak 28. Konvencije dopušta rezerve odnosno formalne deklaracije prema kojima država ne prihvaća vezanost određenom odredbom Konvencije. Stavak 2 ovog članka isključuje rezerve koje su suprotne predmetu i svrsi Konvencije.

³ Republika Hrvatska je 14. srpnja 2003. godine usvojila Zakon o ravnopravnosti spolova koji sadrži u članku 7. definiciju izravne i neizravne diskriminacije: (1) Izravna diskriminacija postoji ako se prema osobi postupa ili bi se moglo postupati nepovoljnije u jednakim ili sličnim okolnostima u odnosu na osobu suprotnoga spola. (2) Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa u jednakim ili sličnim okolnostima stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobu suprotnog spola. (3) Diskriminacijom se ne smatraju pravne norme, kriterij ili praksa koji su nužni, odnosno mogu biti opravdani objektivnim činjenicama koje su neovisne o spolu. Narodne novine 116/2003.

⁴ Fakultativni protokol uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (The Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women), Vidi : Human Rights, A Compilation of International Instruments, Volume I, 167-172 , i Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Narodne novine 3/2001.

⁵ Sedam temeljnih UN ugovora na području ljudskih prava su: Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (CESCR), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR), Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD), Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Konvencija protiv torture (CAT), Konvencija o pravima djeteta (CRC) i Međunarodna konvenciju o zaštiti prava radnika migranata i članova njihove obitelji (MWC).

⁶ Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena, objavljene je u Službenom listu SFRJ, br.11 od 9. listopada 1981. godine. Vlada Republike Hrvatske usvojila je 13. studenog 1992. Odluku o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacije o sukcesiji, među kojim je navedena i Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, objavljenu u Sl. l SFRJ, br.11/1981. Navedenom Odlukom preuzeti su tekstovi mnogostranih međunarodnih ugovora države prednice, te je određeno da će se službeni tekstovi ovih međunarodnih ugovora objaviti u roku od dvije godine, Narodne novine 12/1993.

⁷ Narodne novine 3/2001., Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, od 24. siječnja 2001.

⁸ Narodne novine 41/2001, u engleskom prijevodu Ustava Republike Hrvatske ravnopravnost spolova prevedena je kao "equality of genders".

⁹ Ustav Republike Hrvatske, članak 140, Narodne novine br. 41/2001.

¹⁰ Odbor u Općoj preporuci br. 4 (A/42/38 iz 1987.) izražava zabrinutost zbog značajnog broja rezervi koje su suprotne cilju svrsi Konvencije, dok Opća preporuka br.20 o rezervama na Konvenciju (A/47/38 od 1992) poziva druge države stranke da postave pitanje valjanosti i pravne snage rezerva na Konvenciju.

¹¹ Primjerice Bangladeš je uložio rezervu na članak 2. Konvencije te je na srpanjskom zasjedanju Odbora 2004 godine u Zaključne preporuke ušla ocjena Odbora " da se radi o rezervi koja je suprotna predmetu i svrsi Konvencije uz poziv da je se što prije povuče. Vidi: UN Izvješće CEDAW/A/59/2004, Bangladesh, paragraphs 235, 236. Kuvajt je uložio rezervu na članka 7. Konvencije te je Zaključne preporuke ušla ocjena: « Odbora vjeruje da je rezerva na članak 7 (a) suprotna predmetu i svrsi Konvencije» CEDAW/A/59/38 (Part I) para 61.

¹² Rezolucija OS UN 50/202 od 22. prosinca 1995. godine.

¹³ Članak 20.CEDAW-a: "Odbor će se redovno sastajati svake godine radi razmatranja izvješća podnesenih sukladno članku 18. ove Konvencije. Trajanje sastanaka Odbora odredit će se na sastanku država članica ove Konvencije, pod uvjetom da ga odobri Opća skupština."

¹⁴ Na srpanjskom zasjedanju Odbora 2004. godine usvojene su promjene koje se odnose na način rada Odbora i razmatranje Inicijalnih i Periodičnih izvješća. Napuštena je dotadašnja praksa Odbora prema kojoj kod Inicijalnih izvješća nije bilo interaktivne rasprave već su nakon postavljenih pitanja prema člancima Konvencije, izaslanstva u razmaku od nekoliko dana priređivala pisane odgovore. Vidi : UN Izvješće CEDAW/2004/ A/ 59/38.

¹⁵ Standardna preporuka uključuje sedam temeljnih UN ugovora na području ljudskih prava: Me-

đunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (CESCR) , Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

(CCPR) , Međunarodnu konvenciju o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD) , Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Konvenciju protiv torture (CAT), Konvenciju o pravima djeteta (CRC) i Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava radnika migranata i članova njihove obitelji (MWC) . Vidi primjerice Zaključne preporuke za Maltu, paragraf 122, UN Izvješće CEDAW/ 2004/A/ 59/38, str 117.

¹⁶ UN Izvješće CEDAW/ A/ 38, 2004, str. 244- 254.

¹⁷ UN Izvješće CEDAW/ A/ 38, 2004, str 163, 164.

¹⁸ Izabrane su novije preporuke Odbora većinom iz zadnje tri godine, za samo neke od država strana koje služe kao primjer konkretnog djelovanja Odbora, bez namjere posebnog isticanja problema u bilo kojoj državi, već s namjerom na ukazivanje rješenja koja Odbor preporuča.

¹⁹ Neposrednu diskriminaciju možemo zvati i direktnom diskriminacijom, a posrednu i indirektnom diskriminacijom. Tako primjerice Siniša Rodin u Rodna jednakost-temeljni pojmovi i uloga europskog kontekst, Jednakost muškaraca i žene pravo i politika u EU i Hrvatskoj, IMO, Zagreb, 2003, 6.

²⁰ "Neizravna diskriminacija žena može nastati kada su zakoni, politike i programi utemeljeni na naizgled rodno neutralnim kriterijima koji u svojim stvarnim učincima štetno djeluju na žene. Rodno neutralni zakoni, politike i programi mogu nenamjerno obnavljati posljedice prijašnje diskriminacije". Vidi Opća preporuka br. 25 o članku 4. stavak 1, UN Izvješće CEDAW/A/59/38(Part I) 98, Note a).

²¹ Opća preporuka br. 19, Vidi: UN Izvješće CEDAW/A/47/38, 1992.

²² Zakon o ravnopravnosti spolova, Narodne novine, 116/2003, Članak 6.: (1) Diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) predstavlja svako normativno ili stvarno, izravno ili neizravno razlikovanje, isključivanje ili ograničenje temeljeno na spolu kojim se otežava ili negira ravnopravno priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava muškaraca i žena u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.(2) Zabranjuje se diskriminacija na temelju bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije.(3) Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu ovoga Zakona.

²³ UN Izvješće CEDAW A/57/38 (Part I)(2002), Estonia, paragraph 87

²⁴UN Izvješće CEDAW A/57/38 (Part I)(2002), Estonia, paragraph 88.

²⁵ UN Izvješće CEDAW A/58/38 (Part I)(2003), Switzerland, paragraphs 106, 107

²⁶ UN Izvješće CEDAW A/58/38 (Part I)(2003), Switzerland, paragraph 109

²⁷ UN Izvješće CEDAW A/59/38 (Part II)(2004), Latvia, paragraph 46

²⁸ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part I)(2002), Fiji, paragraph 46

²⁹ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part II)(2002), Denmark, paragraphs 341-342

³⁰ UN Izvješće CEDAW A/59/38 (Part I)(2004), Germany, paragraphs 390, 391.

³¹ UN Izvješće CEDAW A/59/38 (Part I)(2004), Nigeria, paragraph 292

³² UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (part II)(2002), Belgium, paragraph s 141, 142.

³³ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part II)(2002), Slovenia, paragraph s 218, 219

³⁴ UN Izvješće CEDAW A/59/38 (Part I)(2004), Belarus, paragraph 334.

³⁵ UN Izvješće CEDAW A/59/38 (Part II)(2004), Latvia, paragraphs 46 and 56.

³⁶ Opća preporuka br. 6 iz 1988, Sadržana u A/43/38.

³⁷ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part II)(2003), Japan, paragraphs 366,367.

³⁸ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part III)(2002), Czech Republic, paragraph 90

³⁹ UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part II)(2004), Latvia, paragraph 64.

⁴⁰ UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part II)(2004), Latvia, paragraph 52.

⁴¹ UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part I)(2004), Germany, paragraphs 398-399.

⁴² UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part I)(2002), Estonia, paragraph 93.

⁴³ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part I)(2002), Estonia, paragraph 88.

⁴⁴ UN Izvješće Opća preporuka br. 3 iz 1987, Vidi : U.N. Doc CEDAW/C/7/Rev.1, Annex B.

⁴⁵ UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part II)(2004), Spain, paragraph 333.

- ⁴⁶ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part II)(2003), Japan, paragraphs 359-360.
- ⁴⁷ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part II)(2003), Morocco, paragraphs 166-167.
- ⁴⁸ Opća preporuka br. 19 iz 1992. godine, A/47/38.
- ⁴⁹ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part II)(2003), Albania, paragraphs 70'-71.
- ⁵⁰ UN Izvješće CEDAW A/58/38 (Part I)(2003), Switzerland, paragraphs 124, 125.
- ⁵¹ UN Izvješće CEDAW A/59/38 (Part II)(2004), Latvia, paragraphs 59, 60.
- ⁵² UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part I)(1998), Kuwait, paragraph 61.
- ⁵³ UN Izvješće CEDAW, A/53/38 (Rev.1)(1998), Croatia, paragraph 102.
- ⁵⁴ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part I)(2003), Switzerland,, paragraph 127.
- ⁵⁵ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part II)(2002), Belgium, paragraph s 149, 150.
- ⁵⁶ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part III)(2002), Greece, paragraphs 289, 290.
- ⁵⁷ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part I)(2003), Norway, paragraph 428.
- ⁵⁸ UN Izvješće CEDAW, A/54/38 (Rev.1)(1999), Algeria, paragraph 52.
- ⁵⁹ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part II)(2002), Zambia, paragraph 254 i 255
- ⁶⁰ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part II)(2003), Morocco, paragraph 163.
- ⁶¹ UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part II)(2004), Spain, paragraph 347..
- ⁶² UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part I)(2002), Nigeria, paragraph 303, 304.
- ⁶³ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part I)(2003), Canada, paragraph 362.
- ⁶⁴ Opća preporuka br. 13 iz 1989 u Vidi. UN Izvješće CEDAW/A-44-38.
- ⁶⁵ Vidi. UN Izvješće CEDAW A/58/38 , 2003, 60.
- ⁶⁶ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part I)(2003), Canada, paragraph 376.
- ⁶⁷ UN Izvješće CEDAW A/57/38 (Part I)(2002), Iceland, paragraphs 241, 242.
- ⁶⁸ UN Izvješće CEDAW A/58/38 (Part I)(2003), Switzerland, paragraphs 131, 132, 133.
- ⁶⁹ UN Izvješće CEDAW A/57/58 (Part I)(2002), Russian Federation, paragraphs 383, 394.
- ⁷⁰ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (part III)(2002), Greece, paragraph 278
- ⁷¹ UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (part I)(2004), Germany, paragraph 389
- ⁷² Vidi. UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part I)(2002), Nigeria, paragraph 296
- ⁷³ Vidi. UN Izvješće CEDAW A/59/38 (Part II)(2004), Latvia, paragraph 70.
- ⁷⁴ Vidi. UN Izvješće CEDAW A/57/58 (Part I)(2002), Russian Federation, paragraph 398
- ⁷⁵ UN Izvješće CEDAW A/59/38 (Part I)(2004), Germany, paragraph 393.1.
- ⁷⁶ UN Izvješće CEDAW A/58/38 (Part I)(2003), Morocco, paragraphs 174, 175.
- ⁷⁷ UN Izvješće CEDAW A/57/58 (Part I)(2002), Russian Federation, paragrapha 401, 402.
- ⁷⁸ UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part I)(2002), Estonia, paragraph 113.
- ⁷⁹ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part I)(2003), Albania, paragraph 77.
- ⁸⁰ UN Izvješće CEDAW A/58/38 (Part I)(2003), Switzerland, paragraphs 136, 137.
- ⁸¹ UN Izvješće CEDAW A/58/38 (Part I)(2003), Switzerland, paragraphs 120, 121.
- ⁸² UN Izvješće CEDAW, A/57/38 (Part II)(2002), Belgium, paragraph s 165, 166.
- ⁸³ UN Izvješće CEDAW, A/59/38 (Part I)(2002), Nigeria, paragraph 296.
- ⁸⁴ UN Izvješće CEDAW, A/58/38 (Part I)(2003), Canada, paragraph 361.

II.
PRIMJENA KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH
OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA
U HRVATSKOJ

Gordana Sobol*

ULOGA SABORA I SABORSKOG ODBORA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U PRIMJENI KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

Hrvatski sabor predstavničko je tijelo građana i nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj. Hrvatski sabor: odlučuje o donošenju i promjeni Ustava, donosi zakone, donosi državni proračun, odlučuje o ratu i miru, donosi akte kojima izražava politiku Hrvatskoga sabora, donosi Strategiju nacionalne sigurnosti i Strategiju obrane Republike Hrvatske, odlučuje o promjeni granica Republike Hrvatske, raspisuje referendum, obavlja izbore, imenovanja i razrješenja, u skladu s Ustavom i zakonom, nadzire rad Vlade Republike Hrvatske i drugih nositelja javnih dužnosti odgovornih Hrvatskom saboru, u skladu s Ustavom i zakonom, daje amnestiju za kaznena djela, donosi deklaracije, rezolucije, povelje, preporuke i zaključke, te daje vjerodostojna tumačenja zakona. Sjednice su Hrvatskoga sabora javne.

Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena u svom članku 2. govori o unošenju načela ravnopravnosti muškaraca i žena u nacionalni ustav i odgovarajuće zakone te osiguravanje – zakonskim ili drugim odgovarajućim mjerama – praktičnu primjenu tog načela. Države potpisnice dužne su usvojiti odgovarajuće zakonske i druge mjere, uključujući sankcije – kada je potrebno, kojima se zabranjuju svi oblici diskriminacije žena, poduzimati prikladne mjere, uključujući i zakonodavne – radi izmjene ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse, koji predstavljaju diskriminaciju žena, staviti izvan snage sve unutarnje kaznene odredbe kojima se diskriminiraju žene, poduzeti sve prikladne mjere – uključujući zakonodavne – u svim područjima - političkom, društvenom, ekonomskom i kulturnom – da osiguraju potpun razvoj i napredak žena, kako bi im se jamčilo ostvarivanje i uživanje prava čovjeka i osnovnih sloboda – ravnopravno s muškarcima.

Kako bi se ubrzalo ostvarivanje ravnopravnosti žena i muškaraca predviđa se i usvajanje posebnih privremenih mjera (što se ne smatra diskriminacijom). Ove mjere prestat će važiti kada se ostvari cilj da se svima pruže jednake mogućnosti i tretman.

Također se predviđa uvođenje svih prikladnih mjera – uključujući i zakonodavne - radi suzbijanja svih oblika trgovine ženama te iskorištavanja prostitucije žena.

Jednaka prava žena i muškaraca pred zakonom smatraju se temeljem za ostvarivanje ravnopravnosti muškaraca i žena.

Prema članku 140. Ustava Republike Hrvatske, Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (međunarodni ugovor), koje je Republika Hrvatska postala strankom notifikacijom o sukcesiji, ima pravni položaj iznad zakona, te je snažan instrument za pravno uređenje položaja žena u Republici Hrvatskoj.

Ustav Republike Hrvatske i Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena osnovni su pravni akti za uređenje pravnog položaja žena u Republici Hrvatskoj, a u skladu s njima sustav čine brojni zakoni koji sadrže odredbe relevantne za unapređenje položaja žena.

Promjenom Ustava Republike Hrvatske 9. 11. 2000. godine ravnopravnost spolova uvodi se u članak 3. Ustava, među najviše vrednote ustavnog poretka, čime je iskazana politička volja i najvišeg zakonodavnog tijela državne vlasti – Hrvatskog sabora, da se Republika Hrvatska svrsta među sve one demokratske države koje svoj poredak grade uz puno priznanje i promicanje ravnopravnosti žena i muškaraca kao neizostavnog uvjeta održivog razvoja. Time je potvrđeno političko načelo da je paritetna demokracija jedina stvarna demokracija te su postavljeni temelji daljnjoj zakonodavnoj regulativi kojom se stvara okruženje jednakih mogućnosti za oba spola i dosljednoj primjeni te regulative u praksi.

Na plenarnoj sjednici Sabora u raspravi o izmjeni Ustava naglašeno je da je danas načelo ravnopravnosti spolova jedno od općeprihvaćenih načela europskog prava, da je Republika Hrvatska preuzela dokumente kojima se uređuje pravo žena i ravnopravnost spolova te želi li Republika Hrvatska ući u Europsku uniju treba preuzeti njezine standarde među kojima je svakako i ravnopravnost spolova.

Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora konstituiran je 1. ožujka 2001.

Odbor za ravnopravnost spolova radno je tijelo Sabora koje ima predsjednika/cu, potpredsjednika/cu i 11 članova/ica. Odbor u postupku donošenja zakona ima prava i dužnosti matičnoga radnog tijela u područjima koja se odnose na poticanje i praćenje primjene načela ravnopravnosti spolova u zakonodavstvu Republike Hrvatske.

U Odboru se raspravlja o prijedlozima i poticajima za donošenje zakona i drugih akata vezanih uz ostvarenje načela ravnopravnosti spolova. Odbor prati, u okviru svojeg djelokruga, rad Vlade i drugih tijela. Odbor raspravlja o izvješćima tijela i ustanova, koja ona na temelju zakona podnose Saboru. Odbor, nakon provedene rasprave zauzima stajalište, odnosno utvrđuje prijedloge akata i o tome izvješćuje Sabor.

U Odboru se raspravlja o predstavkama i prijedlozima koje građani podnose Saboru.

Neke od najvažnijih zadaća Odbora za ravnopravnost spolova su: poticati potpisivanje međunarodnih dokumenata o ravnopravnosti spolova i pratiti primjenu tih dokumenata, sudjelovati u izradi, provedbi i analizi ostvarenja Nacionalne politike za ostvarenje ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj, surađivati i utvrđivati mjere i aktivnosti za unapređivanje prava na ravnopravnost spolova, predlagati programe mjera za uklanjanje diskriminacije po spolu, poticati ravnomyjnu spolnu zastupljenost u sastavu radnih tijela i izaslanstava Sabora, sudjelovati u izradi dokumenata o integracijskim aktivnostima Republike Hrvatske izmjenom i prilagodbom zakonodavstva i provedbenih mjera za ostvarenje ravnopravnosti spolova prema standardima primijenjenim u zakonodavstvu i programima Europske unije, utvrđivati prijedloge zakona i drugih akata o ravnopravnosti spolova, uvesti načelo ravnopravnosti spolova u obrazovanje, zdravstvo, javno informiranje, socijalnu politiku, zapošljavanje, poduzetništvo, procese odlučivanja, obiteljske odnose i dr., poticati suradnje između Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, udruga i drugih institucija.

Hrvatski sabor je 4. prosinca 2001. usvojio, prvi put, Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova, s programom provedbe nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj od 2001. do 2005. godine.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova svojim je određenjem funkcionalna politika za promicanje prava žena. Njome se, na temeljima Pekinške platforme za djelovanje i završnih dokumenata Posebnog zasjedanja Opće skupštine Peking+5, žele, kroz pozitivna djelovanja, stvoriti uvjeti u kojima će žene u potpunosti ostvarivati svoja prava.

Ciljevi Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova su: promicati prava žena u svim područjima ljudskog djelovanja, osvješćivati žene u svim sredinama o njihovu stvarnom položaju i potrebi njegova usklađivanja s općeljudskim standardima, stvarati uvjete za učinkovito rješavanja uočenih problema, osigurati potporu ženama u ostvarenju njihovih prava.

Ova Nacionalna politika nadogradnja je prethodne a bazira se na pretpostavci uspostave nacionalne mreže tijela za promicanje prava žena.

Među prioritetne zadaće programa uključeno je: prikupljanje informacija o stanju prava žena u Republici Hrvatskoj, obrazovanje žena u svim sredinama i na svim razinama, uspostava mreže povjerenstava i razvijanje njihove međusobne suradnje, osiguranje financijskih sredstava za ostvarivanje programskih zadaća, planiranje promidžbenih djelovanja na svim razinama kao i onih s rezultatima ocjene provedbe programa, osmišljavanje pravne regulative za ostvarivanje prava žena, poticanje na veću aktivnost svih medija u svrhu upoznavanja javnosti o pravima žena.

Usvajanjem Nacionalne politike od strane Vlade Republike Hrvatske napušteno je razmišljanje prema kojem je de jure jednakost dovoljna za ostvarivanje de facto jednakosti spolova, te je prihvaćena politika o potrebi poduzimanja različitih mjera za unapređenje položaja žena i postizanje jednakosti spolova.

Nova nacionalna politika 2001. - 2005. obuhvaća područja: Žene i obrazovanje, Žene na položajima moći i odlučivanja, Žene i zdravlje, Institucionalni mehanizmi, Nasilje nad ženama, Ženska ljudska prava, Žene i oružani sukobi, Žene u medijima, Žene i gospodarstvo, Žene i okoliš.

Programom provedbe Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova potiču se sva tijela državne vlasti, uključujući Hrvatski sabor, Vladu Republike Hrvatske, ministarstva i ostala tijela državne uprave i lokalne i područne (regionalne) samouprave, te nevladine udruge i druge institucije i organizacije, na promicanje i unapređenje položaja žena u Republici Hrvatskoj.

Na temelju odredbi Nacionalne politike, nakon duge pripreme, u srpnju 2003. godine, odlukom Hrvatskoga sabora stupio je na snagu Zakon o ravnopravnosti spolova. Zakonom o ravnopravnosti spolova utvrđuju se opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce.

Odredbe ovoga Zakona ne smiju se tumačiti niti primjenjivati na način koji bi ograničio ili umanjio sadržaj jamstava o ravnopravnosti spolova koja izvire iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine Europske zajednice, te Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Zakonom o ravnopravnosti spolova predviđaju se posebne mjere su – specifične pogodnosti kojima se osobama određenog spola omogućuje ravnopravno sudjelovanje u javnom životu, uklanjaju postojeće nejednakosti ili im se osiguravaju prava u kojima su ranije bili prikraćeni.

Provođenjem posebnih mjera promicat će se ravnopravno sudjelovanje žena i muškaraca u tijelima zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti, uključujući javne službe, te postupno povećavati uključivanje podzastupljenog spola tako da njegova zastupljenost dosegne razinu njegova udjela u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske.

Pri imenovanju u državna tijela i tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i druge pravne osobe s javnim ovlastima, mora se voditi računa o ravnopravnoj zastupljenosti oba spola.

Pri imenovanju članova odbora, povjerenstava i izaslanstva koja zastupaju Republiku Hrvatsku na međunarodnoj razini, državna tijela dužna su voditi računa o jednakoj zastupljenosti žena i muškaraca u odborima, povjerenstvima ili izaslanstvima.

Diskriminacija na području zapošljavanja i rada zabranjena je u javnom i privatnom sektoru, uključujući državna tijela, u odnosu na uvjete za zapošljavanje, napre-

dovanje na poslu, pristup svim vrstama i stupnjevima školovanja, uvjete zaposlenja i rada, sva prava iz rada i na temelju rada, uključujući jednakost plaća. Prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem radnika u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

Političke stranke koje su upisane u registar političkih stranaka usvajaju svake četiri godine plan djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca i, u skladu s njim, određuju metode za promicanje uravnoteženije zastupljenosti žena i muškaraca u tijelima stranke, na popisima kandidata za izbore u Hrvatski sabor i tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Ovdje treba posebno istaknuti da je upravo zahvaljujući saborskom odboru, u Zakon ugrađen i institut pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, kojeg/koju imenuje i razrješava Hrvatski sabor.

Odbor za ravnopravnost spolova od svog konstituiranja održao je 41 sjednicu od čega 6 tematskih sjednica (Zaštita prava žena u Republici Hrvatskoj, Sudjelovanje žena na lokalnim razinama vlasti i odlučivanja, Razvoj ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, Uloga i položaj žene u modernim društvu, Unaprijeđenje socijalno pravne zaštite djece razvedenih roditelja i djece iz izvanbračnih zajednica te „Mobbing – hrvatska iskustva) te okrugli stol pod nazivom Nasilje – o čemu pričaš.

Odbor je raspravljao o 57 tema a od toga je bio matično radno tijelo prilikom donošenja Prijedloga nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova s Programom provedbe nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj od 2002.-2005. te 2 zakona: Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o istospolnim zajednicama. Odbor je također podržao kampanju Ženske sekcije SSSH «Žene za zdravlje – zdravlje za sve».

Tijekom rada Odbor je raspravljao kao zainteresirano radno tijelo u setu «obrambenih zakona», radnog zakonodavstva, obiteljskog zakonodavstva (Obiteljski zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji), «zdravstvenih zakona», o zakonu o medijima, o poticanju razvoja malog poduzetništva, zakonu o socijalnoj skrbi, kaznenom zakonu, strategiji razvitka službene statistike RH – pokušavajući kroz navedene propise poboljšati položaj žena u društvu.

Zahvaljujući Odboru za ravnopravnost spolova u Zakon o obrani ugrađena je obveza ustrojavanja Odbora za ravnopravnost spolova u sastavu Kadrovskeg savjeta, po uzoru na standarde NATO-a. U Zakonu o medijima na poticaj Odbora za ravnopravnost spolova uvedena je obveza medija da u svoje programske sadržaje ugrade promicanje razvoja svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca, a u medijska načela i obveze poštivanje privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti građana bez obzira na spol i spolno opredjeljenje te je uvedena zabrana omalovažavajućeg oglašavanja s obzirom na spol. Također zahvaljujući Odboru, prije nekoliko godina prvi je put u državni proračun unijeta posebna stavka – razvijanje i poticanje poduzetništva žena.

Nažalost, Odbor nema, prema Poslovniku Hrvatskog sabora, mogućnost stalnih vanjskih članova/ica, ali surađuje sa svim relevantnim nevladinim udruga-

ma u Republici Hrvatskoj koje se posebno bave područjem ostvarivanja i zaštite ljudskih prava, a napose s onim udrugama koje promiču i zagovaraju rodnu jednakost i ravnopravnost u svim životnim područjima.

(Footnotes)

Gordana Sobol, predsjednica je Odbora za ravnopravnost spolova Sabora Republike Hrvatske

Gordana Lukač Koritnik *

ZAŠTITA PRAVA ŽENA PREMA KONVENCIJI O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA U PRIMJENI ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Međunarodni ugovori o zaštiti ljudskih prava sadrže obvezu država potpisnica da uvedu nediskriminatorno zakonodavstvo i osiguraju jednaka prava za žene i muškarce, jer je pravo na jednakost ljudsko pravo i osnova socijalne pravde.

Stoga je obveza svake države potpisnice tih ugovora da ženama i muškarcima osiguraju život bez diskriminacije.

Polazeći od tih činjenica – nediskriminatorno zakonodavstvo i zabrana diskriminacije i na temelju spola – ključno je definirati pojam diskriminacije da bi se u određenim postupcima, a to znači i sudskim ili onim koji provode pravobranitelji/ice za ravnopravnost spolova (u zemljama gdje takve institucije postoje), efikasno štitilo žrtve takve diskriminacije.

Polazišna točka za Grupu za ženska ljudska prava B.a.B.e. koja je prije nekoliko godina počela izradu nacrtu Zakona o ravnopravnosti spolova (gotovo istodobno kada je takav nacrt izrađivan na Pravnom fakultetu u Zagrebu) bila je Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (u daljnjem tekstu: Konvencija).

Izuzetno je bila važna definicija diskriminacije žena koju daje Konvencija koja glasi:

Članak 1.

“U svrhu ove Konvencije, izraz “diskriminacija žena” označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.”

Ta je definicija je važna i zbog toga što diskriminaciju predstavlja ne samo formalna (i stoga lakše prepoznatljiva) diskriminacija, nego i sve ono čemu je “ posljedica ili svrha da ženama onemogućiti priznanje, ostvarenje ili obavljanje ljudskih prava...”

Nakon više godina rada na tekstu Zakona o ravnopravnosti spolova (u daljnjem tekstu: Zakon) u koji su se kasnije uključila i nadležna državna tijela, Zakon je donesen i sadrži sljedeću definiciju diskriminacije:

Članak 6.

(1) Diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) predstavlja svako normativno ili stvarno, izravno ili neizravno razlikovanje, isključivanje ili ograničenje temeljeno na spolu kojim se otežava ili negira ravnopravno priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava muškaraca i žena u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.

(2) Zabranjuje se diskriminacija na temelju bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije.

(3) Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu ovoga Zakona.

Zakon dalje definira izravnu i neizravnu diskriminaciju u članku članak 7. i to na sljedeći način:

(1) Izravna diskriminacija postoji ako se prema osobi postupa ili bi se moglo postupati nepovoljnije u jednakim ili sličnim okolnostima u odnosu na osobu suprotnoga spola.

(2) Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa u jednakim ili sličnim okolnostima stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobu suprotnog spola.

(3) Diskriminacijom se ne smatraju pravne norme, kriterij ili praksa koji su nužni, odnosno mogu biti opravdani objektivnim činjenicama koje su neovisne o spolu.

Iako stručna javnost smatra da su kriteriji Ujedinjenih naroda izraženi u pravno obvezujućim dokumentima kao što su međunarodni ugovori o ljudskim pravima niski, jer je teško postići globalnu suglasnost za unošenje viših kriterija, citirani tekst definicije diskriminacije koji daje Konvencija sigurno predstavlja vrlo visok kriterij pa se čini da je i naš zakonodavac u Zakonu trebao jasno preuzeti dio definicije iz Konvencije koji naglašava da je diskriminacija sve čemu je ” posljedica ili svrha da ženama onemogućiti priznanje, ostvarenje ili obavljanje ljudskih prava...”

Naime, učinak neke norme ili politike kojima je posljedica diskriminacija žena važno je mjerilo radi li se doista o diskriminaciji.

Ipak, čini se da je utjecaj Konvencije na naše zakonodavstvo i definiciju diskriminacije vrlo jasan uključujući i dio definicije koji ističe zabranu diskriminacije na temelju bračnog statusa, jer je i po našem Zakonu zabranjena diskriminacija na temelju bračnog ili obiteljskog statusa.

Nadalje, u odnosu na obiteljsko nasilje, kojem su pretežito izložene žene, primjena Konvencije iznimno je važna u primjeni Zakona ponajprije unošenjem izričite odredbe članka 4. Zakona po kojoj se odredbe ovoga Zakona ne smiju se tumačiti niti primjenjivati na način koji bi ograničio ili umanjio sadržaj jamstava o ravnopravnosti spolova koja izvire iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine Europske zajednice, te Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Kako se Konvencija u cijelosti primjenjuje jedino poštivanjem općih preporuka koje donosi UN Odbor za ukidanje svih oblika diskriminacije žena, to je važno citirati dijelove Opće preporuke br. 19 (11. sjednica, 1992. godine) koji glase:

“Odbor je zaključio da svi izvještaji država stranaka nisu prikladno prikazali blisku povezanost između diskriminacije žena, nasilja na osnovi spola i kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Potpuna primjena Konvencije zahtijeva od država stranaka da poduzmu pozitivne mjere prema iskorijenjivanju nasilja nad ženama.

1. Odbor je predložio državama strankama da prilikom pregleda svojih zakona i procedura i prilikom izvještavanja prema Konvenciji uzmu u obzir sljedeće komentare Odbora koji se odnose na nasilje nad ženama.

Opći komentari

2. Članak 1 Konvencije definira diskriminaciju nad ženama. Ta definicija diskriminacije uključuje nasilje na osnovi spola, odnosno, nasilje koje je usmjereno prema ženama zbog toga što su žene ili koje pogađa predominantno žene. Uključuje i ona djela koja nanose fizičku, mentalnu ili seksualnu povredu ili patnju, prijetnje takvim djelima, prisilu i druge oblike oduzimanja slobode. Nasilje na osnovi spola može se smatrati prekršajem pojedinih odredaba Konvencije bez obzira da li te odredbe eksplicitno navode nasilje.

3. Nasilje na osnovi spola, koje smanjuje ili poništava ženska ljudska prava i osnovne slobode prema općem međunarodnom zakonu ili prema konvencijama o ljudskim pravima, jest diskriminacija prema članku 1 Konvencije. Ta prava i slobode uključuju:

(a) pravo na život;

(b) prava na neizlaganje mučenju ili okrutnom, neljudskom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni;

- (c) pravo na jednaku zaštitu prema humanitarnim normama za vrijeme međunarodnog ili unutarnjeg oružanog sukoba;
- (d) pravo na osobnu slobodu i sigurnost;
- (e) pravo na jednaku zakonsku zaštitu;
- (f) pravo na jednakost unutar obitelji;
- (g) pravo na najveći mogući standard fizičkog i psihičkog zdravlja;
- (h) pravo na pravedne i pogodne uvjete rada.

4. Konvencija je primjenjiva na nasilje koje počinje javni dužnosnici. Takvi akti nasilja, uz kršenje Konvencije, mogu kršiti i obveze država prema općem međunarodnom zakonu o ljudskim pravima i drugim konvencijama.

5. Naglašeno je, pak, da diskriminacija prema Konvenciji nije ograničena na akte počinjene zbog ili od Vlada (vidi članke 2(e), 2(f) i 5). Na primjer, prema članku 2

(e) Konvencija poziva države potpisnice da poduzmu prikladne mjere da eliminiraju diskriminaciju žena od bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća. Prema općem međunarodnom zakonu i pojedinim paktovima o ljudskim pravima, države stranke također mogu biti odgovorne za privatne akte ako ne poduzmu prikladne mjere za prevenciju kršenja prava, istragu i kažnjavanje akata nasilja i za osiguranje naknade.

Zakonom o ravnopravnosti spolova njegovim donošenjem ali i punom primjenom želi se oživotvoriti jedan važan cilj -postizanje ravnopravnosti spolova.

Očito je, temeljem dva gore navedena primjera (definicija diskriminacije i nasilje u obitelji) da je utjecaj Konvencije na našu nacionalnu legislativu i praksu na području ravnopravnosti spolova izuzetno važan i doprinosi postizanju tog cilja.

(Footnotes)

* Gordana Lukač Koritnik , pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Helena Štimac Radin

RAZVOJ POLITIČKE VOLJE OD KONVENCIJE PREKO ZAKONA DO CILJEVA MILENIJSKE DEKLARACIJE

Bez obzira kako se tumačili razlozi – bilo skeptičkim pozivanjem na pritisak međunarodne zajednice ili, pak, isticanjem procesa demokratskog sazrijevanja, ostaje činjenica da su promjene u službenoj artikulaciji ženskih ljudskih prava posljednjih godina vodile od notifikacije UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena preko donošenja Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova do Zakona o ravnopravnosti spolova, i naposljetku, usvajanja ciljeva Milenijske deklaracije. Poveznice ovih dokumenata jasne su. One se očituju u načelima i ciljevima koji se često dodiruju, a ponegdje i doslovce ponavljaju, no, ono što zabrinjava - sporost je u njihovoj provedbi. Kada sam prije desetak godina, u jednom posve drugačijem kontekstu, izradila i branila jednu rezoluciju o promicanju ravnopravnosti muškaraca i žena na temelju dokumenata VE i UN i to upravo pozivanjem na praktičnu primjenu načela sadržanih u CEDAW-u, nisam pretpostavljala da ću se danas ponovno baviti istim pitanjem. Problem je, dakle, u području primjene Konvencije i po tome je ona danas aktualna gotovo u istoj mjeri kao i u vremenu njena donošenja. No, neke bitne stvari u Hrvatskoj su se ipak izmijenile. Primjerice, u raspravi koja je prethodila definiranju hrvatskih milenijskih ciljeva u području ravnopravnosti spolova tvrdila sam da se ne smijemo nekritički rukovoditi lakoćom suhoparnih izvješća slijedeći neke od zadanih indikatora UN-a, već iz vlastite perspektive pogađati ravno u srce stanja stvari. U prijevodu, to znači da je u Hrvatskoj osiguran jednak pristup spolova obrazovanju, ali da nas još uvijek čeka više nego zahtjevan posao uvođenja rodno osjetljivog obrazovanja kao jednog od važnih načela na kojemu se mora temeljiti najavljena reforma školstva.

Milenijska deklaracija politički je dokument Ujedinjenih naroda usvojen na 55. zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 2000. godine, u kojemu su utvrđeni ciljevi od interesa za sve zemlje članice, kao i međunarodnu zajednicu u cjelini, i o čemu je svaka država dužna podnijeti nacionalno izvješće. Ohrabruje, i to treba neprestano isticati, da je kao jedan od osam svjetskih milenijskih ciljeva razvoja prepoznato pitanje ravnopravnosti spolova uz druge važne ciljeve poput reduciranja i suzbijanja siromaštva, osiguranja osnovnog obrazovanja, sma-

njivanja stope smrtnosti djece, poboljšanja zdravlja majki, borbu protiv AIDS-a i drugih zaraznih bolesti, osiguranja održivosti okoliša i globalne suradnje. Hrvatskom Nacionalnom izvješću o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije UN-a, usvojenom na sjednici Vlade RH 4.kolovoza ove godine, prethodila je opsežna rasprava na okruglom stolu koji je organizirao Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH u suradnji s Ministarstvom vanjskih poslova i Organizacijom UN-a za razvoj (UNDP), a na kojemu su glavne ciljeve i nacionalne prioritete u promicanju ravnopravnosti spolova konsenzualno izglasali predstavnici/ce Vlade i drugih tijela državne uprave, Sabora, nevladinih udruga i predstavnika/ica znanstvenih institucija. Osim što Zaključci predstavljaju osnovu za političko planiranje temeljem ustanovljenih nacionalnih prioriteta oni su također namijenjeni i cjelokupnoj javnosti odnosno civilnom društvu i svima onima koji donose (političke) odluke. Uvid u svih devet podciljeva koje hrvatsko društvo treba ostvariti do 2015. godine pokazuje da oni proizlaze iz zadaća drugih temeljnih dokumenata za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena. Najvažniji hrvatski milenijski podciljevi za promicanje ravnopravnosti spolova jesu uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja u nastavne planove i programe, povećanje sudjelovanja žena u procesu donošenja političkih odluka, ekonomsko osnaživanje žena, suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama, unapređenje vođenja statističkih podataka, jačanje medijske podrške ravnopravnosti spolova, usklađivanje privatnog i profesionalnog života, osnaživanje institucionalnih mehanizama i jačanje civilnog društva. Neki od pokazatelja mjerenja napretka u ostvarivanju pojedinih ciljeva već su ostvareni, na nekima se intenzivno radi, a veći dio njih ovisit će o političkoj volji i spremnosti da se slijedi ovako definirana strategija nacionalnog razvoja, i to ne samo od strane onih koji naposredno odlučuju već i od društva u cjelini. Obveza je, naime, Hrvatske, kao i svih drugih zemalja članica UN-a da periodički izvještava o napretku postignutom u provedbi Milenijske deklaracije. Sastanci koji su uslijedili između Ureda za ravnopravnost spolova kao koordinatora, MVP I UNDP-a vezani su uz donošenje akcijskog plana koji će pokazati na koji način će se postići milenijski ciljevi, a trebao bi sadržavati informacije o načinu na koji se ciljevi planiraju postići, precizno definirane indikatore, statističke podatke i preporuke institucijama. U pogledu učinjenog treba istaknuti da je donešena i predstavljena javnosti Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji (od 2004. do 2007. god.), a što je svakako u funkciji ostvarivanja pojedinih pokazatelja podcilja 4. o suzbijanju svih oblika nasilja nad ženama. Ured za ravnopravnost spolova kao novoosnovano stručno Vladino tijelo (iz ožujka 2004.) čija je zadaća i da koordinira sve aktivnosti kojima je cilj uspostavljanje ravnopravnosti spolova, u nacionalni program RH za pridruživanje Europskoj uniji za 2005. godinu predložio je sljedeća prioritetna područja: jačanje i umrežavanje institucionalnih mehanizama za provedbu politike ravnopravnosti spolova; usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova; jačanje političke zastupljenosti žena u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave; uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja i uklanjanje stereotipa i spolne diskriminacije iz udžbenika i nastavnih planova i programa na svim razinama obrazovanja i izradu i usvajanje nove Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova (za razdoblje od 2005

do 2010. godine). Ono što želim ovdje istaknuti tiče se ponajprije napretka u implementaciji podciljeva 8. i 9. odnosno osnaživanja institucionalnih mehanizama na nacionalnoj i lokalnoj razini i jačanja civilnog društva suradnjom predstavnika/ca NVU i državnih tijela uključivši i osiguranje financijske potpore za njihove projekte. Ured je u suradnji sa Centrom za edukaciju i savjetovanje žena – CESI održao ciklus seminara za edukaciju članova/ica županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova, a rezultat je vrlo mjerljiv. U svega nekoliko mjeseci osnovan je čitav niz novih županijskih povjerenstava, a njihovi članovi/ice kao i predstavnice nevladinih udruga, između ostalog, upoznati su i s većim brojem važnih domaćih i međunarodnih dokumenata. Od Milenijske deklaracije, preko rezolucija Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti VE o strategiji promicanja ravnopravnosti muškaraca i žena u gradovima i regijama do Preporuke REC(2003)3 Odbora ministara VE državama članicama o uravnoteženoj participaciji žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju, da napomen samo neke. Povećanje sudjelovanja žena u lokalnim tijelima predstavničke i izvršne vlasti u ovome trenutku je posebno aktualno iz razloga što Hrvatsku u svibnju slijedeće godine očekuju opći lokalni izbori. Ono o čemu već postoji svojevrstni usuglašeni stav jest to da su trenutni postoci vijećnica u županijskim skupštinama i gradskim vijećima (oko 13%) i/ili općinskim vijećima (oko 7%) skandalozni po demokraciju i kao takvi zahtijevaju koordiniranu akciju i hitnu promjenu. Osim u području političkog odlučivanja brže promjene su potrebne i u području obrazovanja, kao i ekonomskog osnaživanja žena smanjivanjem prije svega njihove visoke stope nezaposlenosti i poticanjem povećavanja ženskog poduzetništva.

Iako kasno osnovan, Ured za ravnopravnost spolova uvrstio je u plan svoga rada primjedbe, sugestije i preporuke UN Odbora za uklanjanje diskriminacije žena na inicijalno Izvješće RH sukladno članku 18. Konvencije iz 1998. godine. Obrana Drugog i trećeg periodičnog izvješća uključit će dodatne jasne pokazatelje opredijeljenosti Ureda za provedbu načela Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Ona će, ujedno, uz pekinšku Platformu djelovanja, domaće zakonodavstvo i Milenijske ciljeve razvoja predstavljati i polaznu točku za izradu nove Nacionalne politike kao krovne strategije države za provođenje politike ravnopravnosti spolova. Istovremeno, javno obilježavanje 25-te godišnjice CEDAW-a svakako je jedan od važnih načina ostvarivanja onog zahtjeva Odbora koji pred hrvatsku Vladu postavlja trajnu zadaću izvješćivanja ukupne javnosti o Konvenciji i njenim popratnim dokumentima, a čime se i dodatno potvrđuje riješenost Vlade RH da se ravnopravnosti spolova pristupa kao jednoj od njenih važnih zadaća.

(Footnotes)

* Helena Štimac Radin, Predstojnica Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH

Bojana Genov *

ZNAČENJE KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA U RADU NEVLADINIH UDRUGA

U jesen 1995. godine u kutu stranice Arkzina ugledala sam poziv omeđen putanjom za škarice, kojim je grupa za ženska ljudska prava B.a.B.e pozivala čitateljice i čitatelje da potpišu peticiju za pravo na siguran i legalan pobačaj. Osjećaj tjeskobe koji je posljedica pet godina neopatrijarhalne kampanje mlade demokracije u Hrvatskoj bio je prevelik da bih samo potpisala, izrezala i poslala tekst peticije. Nazvala sam organizatorice, zatražila obrasce peticije i sa svojom prijateljicom Alenom prikupila 900 potpisa na malološinjskom trgu. Bio je to moj prvi kontakt sa ženskim nevladinim organizacijama.

Nakon pet godina uživanja političkih prava odvojenih od socijalnih sadržaja, ljudskih prava i socijalne pravde već sam gotovo povjerovala kako nema nika-kve brane koja bi se našla na putu vlasti da koristeći mašineriju većine u svojem projektu repatrijarhalizacije Hrvatske izglasa što god joj padne na pamet. A onda sam doznala kako, osim onih koji se stalno nešto bune i prosvjeduju, ta brana postoji i u formi međunarodno-pravno obvezujućeg dokumenta i zove se CEDAW (Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena).

Krenuvši u prikupljanje potpisa na peticiji protiv kriminalizacije pobačaja, ženske su se organizacije pozvale upravo na obvezu države potpisnice CEDAW-a da svojim građanima osigura dostupnost reproduktivnih zdravstvenih mjera, informacija i usluga, uključujući i one koje se odnose na planiranje obitelji.

Prigoda da se u kontekstu prijedloga za zakonsku zabranu pobačaja ponovno pozivamo na CEDAW aktualizira se upravo ovih dana dok pripremamo obilježavanje 25. obljetnice usvajanja Konvencije. Međukonfesionalna suradnja na kroćenju ženskog neposluha vjerskim dogmama pod nazivom Ekumenska alijansa traži od vlasti da stave pobačaj izvan zakona.

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena jedan je od mnogobrojnih dokumenata koje je vlast nove države, usprkos projektu patrijarhalizacije društva, prihvatila u paketu sa svim ostalim međunarodnim dokumentima, konvencijama i deklaracijama, pokušavajući isposlovati međunarodne simpatije i međunarodno priznanje. Tako smo mi, žene u Hrvatskoj, zapravo imale moćno

oruđe za borbu protiv uklanjanja iz sfere javnosti, na čemu je tadašnja vlast marljivo radila ukidajući nam radna mjesta, oduzimajući nam nazive radnica i zastupnica, a nudeći nam, za uzvrat, radno mjesto "majke hraniteljice", to jest profesionalizaciju majčinstva. Kao mantru smo ponavljale: Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena, CEDAW, iznad je zakona i obvezuje države potpisnice da poduzmu sve prikladne mjere, uključujući i zakonodavne, radi izmjene ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse, koji predstavljaju diskriminaciju žena. A prilika za zazivanje Konvencije bilo je napretek.

Na prvim slobodnim demokratskim izborima udjel žena u Zastupničkom domu Sabora je sa dotadašnjih 17 posto palo na 4,8 posto. Pozivajući se na Konvenciju o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena, mi žene iz nekoliko nevladinih organizacija smo oformile Ad hoc žensku koaliciju, koja je pvela javnu kampanju za veće sudjelovanje žena u politici. Pozivajući se na pravo žena da sudjeluju u političkom i javnom životu, upozoravale smo žene da dadu svoje glasove onim strankama, pojedinkama i pojedincima koji vode računa o zastupljenosti žena na kandidacijskim listama i o posebnim interesima žena u svojim izbornim programima. Na tim je izborima u Zastupnički dom Sabora ušlo samo 7,8 posto žena.

Na sljedećim izborima za Županijski dom Sabora i lokalnu i regionalnu samoupravu 1997. godine Ad hoc ženska koalicija ima više nego dvostruki broj ženskih organizacija, koje će uz tu prigodu u dramatičnom procesu i natežući se oko svake formulacije stvoriti Žensku političku platformu. Ženska politička platforma svojom strukturom i temama koje navodi slijedi CEDAW; u njoj su nabrojani pravo na rad, zaradu i karijeru, dostupnost zdravstvenih usluga i pravo na slobodan, dostupan i besplatan pobačaj, pravo na obrazovanje i uklanjanje diskriminacijskih stereotipa revizijom udžbenika i školskih programa, pravo na sudjelovanje u javnom i političkom životu, uvođenje odgoja za ravnopravnost i toleranciju u škole i pravo na život bez nasilja. Sažele smo i pojednostavile CEDAW, naglasivši teme koje se odnose na lokalne nevolje žena u Hrvatskoj. Od te godine svim smo akterima političkoga života u Hrvatskoj 'gurale pod nos' ne samo CEDAW, nego i na njoj temeljenu našu Platformu.

U Platformi 1997. godine prvi put izražavamo zahtjev za zakonskim normiranjem broja žena na kandidacijskim izbornim listama: zatražile smo da niti jedan spol ne smije biti zastupljen manje od 40 posto. Taj zahtjev prije izbora u siječnju 2000. godine ulazi kao amandman na Izborni zakon u Sabor, kamo će ga unijeti Ad hoc ženskoj koaliciji sklon zastupnik Srećko Bijelić. Ženski amandman je bez imalo zadržke i složno odbacila većina zastupnika, ali je tema kvota i broja žena na listama osvojila novinske stupce tih predizbornih dana. Žene vodeće oporbene stranke obraćale su se posebno ženama, koristeći naš znak i raspravljajući o temama koje smo otvorile Platformom inspiriranom CEDAW-om. Na parlamentarnim izborima 2000. broj žena u Hrvatskom Saboru porastao je sa 7,8 posto na 20,52 posto.

Idući ususret sljedećim lokalnim izborima, predlažemo izmjenu izbornog zakona i uvođenje zakonske norme koja regulira udjel žena. Jedan od argumenata uz naš zahtjev je članak 7. konvencije koji kaže da su države obvezne osigurati pravo žena da sudjeluju u kreiranju i provedbi vladine politike i zauzimanju vo-

dećih položaja, te obavljanju svih javnih dužnosti na svim razinama vlasti. Sada više ne tražimo pomoć osamljenih simpatizera među oporbenim zastupnicama i zastupnicima, već imamo jako savezništvo i legalnu potporu našim zahtjevima u novim zakonima i institucijama sustava koji su stvoreni i našim nastojanjima, uvijek negdje na tragu temeljnih načela i prakse koje zahtijeva CEDAW.

Proces stvaranja institucionalnih mehanizama zaštite ženskih ljudskih prava obilježen je velikim angažmanom ženskih nevladinih organizacija na uvjeravanju vlasti kako bez tih institucionalnih mehanizama za žene u Hrvatskoj neće biti pravih pomaka. Sa strane dviju vladajućih garnitura, na skupovima na koje su nas pozivali kako bi dokazali suradnju s civilnim društvom, proglašavane smo radikalnim feminističkama. Koliko je to "strašna" optužba bila i kako je služila tome da se naše analize i zahtjevi proglase efemernima svjedoči prvi od zaključaka sa skupa održanog u organizaciji Povjerenstva Vlade RH za pitanja jednakosti u studenom 1998. pod nazivom Zastupljenost žena u političkom životu Republike Hrvatske, a unutar teme o kulturnim obrascima ponašanja. "Potrebno je pokrenuti javnu raspravu o pojmu feminizma te pojasniti pojam "borbe za pitanja jednakosti", kako se ova dva pojma ne bi poistovjećivala", zapisano je između ostaloga u knjižici koju je tiskalo Povjerenstvo. Javna rasprava nikad nije održana, ali je pojam feminizma postao manje uvredljivim, ostao je i sinonimom za "pitanja jednakosti". Naši zahtjevi, da država oformi institucionalne mehanizme s proračunom i stvarnim ovlastima bili su prvo radikalni, potom nužni, i napokon su postali realnost. Danas u Hrvatskoj osim uporišta u Konvenciji imamo i ustavno načelo o ravnopravnosti spolova i Zakon o ravnopravnosti spolova čiju primjenu osiguravaju i nadziru pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i Ured Vlade RH za ravnopravnost spolova, dok Saborski odbor za ravnopravnost spolova nadgleda i predlaže zakone.

Kad je oformljeno prvo Povjerenstvo za pitanja jednakosti, pitale smo se - jednakosti koga ili čega? Kao što je naziv tijela pokazivao nevoljkost Vlade kao osnivača ovoga savjetodavnog tijela da se problemi imenuju, tako je organizacijsko rješenje pokazivalo nevoljkost da se do ikakvih savjeta ikada dođe. Među-resorno tijelo sastavljeno od predstavnika svih ministarstava odašiljalo je samo poruku zbunjenosti, nerazumijevanja i neupućenosti. Bez stvarnih interesa da obavi nejasan i maglovit posao koje je dobilo, bez proračuna i bez ovlasti, ovo je tijelo unijelo prilično nervoze u ženske nevladine organizacije. Znale smo da je osnovano kako bi zadovoljilo formu, znale smo da smo pozivane na savjetovanja kako bismo poslužile kao ukras pred međunarodnom zajednicom, imena naših aktivistica pisana su uz zaključke, a nismo mogle utjecati na način rada. Ipak, na opće iznenađenje, pa i nas koje smo Povjerenstvo zdušno obasipale kritikama, prijedlozima i međunarodnim uzusima, 1997. godine Povjerenstvo je usprkos svim ograničenjima i nedostacima predložilo, a tvrdokorno na pitanja žena neosjetljiva Vlada prihvatila, Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova. Dokument koji je sadržavao i nedvosmisleno ime i mjere bio je pun općih mjesta i formulacija tipa treba, mora, nastojat će, razvijat će, nastavit će, ali govorio je o ravnopravnosti spolova, Vlada ga je usvojila, a temeljio se na problematici i pristupu Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena.

Slijedila je izvještajna godina, u kojoj je Republika Hrvatska bila obvezna podnijeti izvješće CEDAW Odboru Ujedinjenih naroda o učinjenim naporima i postignutim rezultatima na području ravnopravnosti spolova. Donošenje Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova bio je u podnesenom izvješću krunski dokaz o tome kako se patrijarhalna državna vlast trudi iskorijeniti patrijarhalnu svijest i ponašanja.

No uz službeno izvješće Vlade RH CEDAW Odboru Ujedinjenih naroda stiglo je i alternativno izvješće koje su pripremile Martina Belić, Vesna Kesić, Gordana Lukač Koritnik i Ela Grdelić iz grupe za ženska ljudska prava B.a.B.e., a prihvatile i supotpisale i druge ženske grupe. Izvješća u sjeni daju priliku nevladinim organizacijama da se čuje i njihov glas i da se sagleda slika ženskih ljudskih prava kako je vide žene na terenu daleko od institucija vlasti.

CEDAW Odbor je temeljem oba izvješća, onog službenog i onog alternativnog, Republici Hrvatskoj uputio preporuke za dalje djelovanje. Aktivistice B.a.B.a su se slagodbitno vratile iz New Yorka, da bi iznenađeno ustanovile kako hrvatska javnost za izvješća i za njihove posljedice niti ne zna. Na njihovu molbu zastupnica Đurđa Adlešić zapitat će u Saboru u kojoj je mjeri izvješće prihvaćeno i o preporukama CEDAW Odbora, pa je tako javnost dobila jedinu službenu informaciju o statusu ženskih ljudskih prava u Republici Hrvatskoj iz vizure Ujedinjenih naroda. Preporuke CEDAW Odbora nikada nisu službeno prevedene i jedini način na koji su došle do javnosti je bio u formi niskotiražne knjižice B.a.B.a.

Uvažavanje mišljenja nevladinih organizacija od članica CEDAW Odbora i njihove preporuke koje temeljem toga nastaju daju izuzetno snažno uporište nevladinim organizacijama i dobru pregovaračku poziciju u obrani ženskih ljudskih prava. Nakon izvješća u sjeni 1998. godine i preporuka CEDAW Odbora, ta je pozicija postala boljom, a nevladine ženske udruge u Hrvatskoj postale su nezaobilazni dio procesa stvaranja strategija za unapređenje položaja žena.

Kad je na sljedećem skupu nevladinih udruga i Povjerenstva za jednakost došlo do razmjene sasvim oprečnih mišljenja, predsjednica nam je Povjerenstva, kao odgovor na kritiku, priprijetila prstom. Predložila sam ženskim aktivisticama da skup jednostavno napustimo, no Snježana Matejčić učinila je nešto mnogo bolje. Ustala je i rekla: "Ne mašite i ne prijetite, mi se vas ne bojimo." Žene iz nevladinih organizacija i iz Povjerenstva nastavile su se slušati, s puno šumova doduše i velikom dozom nepovjerenja i sasvim izvjesnom činjenicom da Povjerenstvo neće i ne može od nacionalne politike ništa ostvariti.

Na sastanku Ženske mreže Hrvatske održanom u svibnju 2000. godine žene iz 36 nevladinih organizacija predvođene prvom koordinatoricom mreže Biserkom Momčinović odlučile su sačiniti vlastiti prijedlog nacionalne politike za uspostavu ravnopravnosti spolova. Predlažemo nove mehanizme provedbe politike: Saborski odbor za žensku politiku i Ured za ravnopravnost spolova ili Ministarstvo za žene, a ukidanje Državnog zavoda za obitelj, materinstvo i mladež. Usprkos mnogobrojnim frustracijama zbog načina rada s Povjerenstvom i vlastitog odluci da ćemo svoje prijedloge sačiniti same, mreža ženskih organizacija je nastavila suradnju u izradi Nacionalne politike s Povjerenstvom i 2001. godine Sabor

usvaja novu Nacionalnu politiku. Premda je i ta politika za širu javnost ostala nepoznata i neprovedena, ipak je postala još jedan od dokumenata koji se pridružio Konvenciji i postao još jedan od institucionalnih mehanizama zaštite ženskih ljudskih prava. Vjerujem da će sljedeća nacionalna politika za ravnopravnost spolova, ocjenjujući proces nastajanja, sadržaj i provedbu, biti bolja od sadašnje.

Koliko je teško išlo s političkom participacijom žena i uspostavljanjem institucionalnih mehanizama zaštite, toliko je naizgled lako išlo s nasiljem prema ženama. Općom preporukom br. 19, Odbor CEDAW-a koji nadgleda primjenu Konvencije, pozvao je države potpisnice Konvencije da prihvate, prošire i primjenjuju zakone kojima se zabranjuje nasilje nad ženama. Odbor je izričito izrazio stajalište kako je rodno specifično nasilje oblik diskriminacije koji ozbiljno ugrožava mogućnost žena da uživaju prava i slobode temeljene na jednakosti s muškarcima, te da definicija diskriminacije uključuje rodno specifično nasilje, tj. nasilje upereno protiv žene zato što je žena, ili nasilje koje neproporcionalno pogađa žene.

Hrvatsko društvo nikada nije u potpunosti prihvatilo mogućnost da prizna i razotkrije postojeće uzroke nasilja nad ženama u samoj biti patrijarhata, pa je iznuriло i sebe i nas raspravama o tome kako se uzroci nasilja kriju u alkoholizmu, PTSP sindromu, lošim socijalnim uvjetima i sličnim sindromima patrijahata. Ipak, mjere protiv nasilja nad ženama donesene su lakše od svih drugih. Jer ova tema sadrži humanitarnu dimenziju koju se može vrlo dobro medijski i politički eksploatirati, priča o zaštiti i spašavanju ženskih žrtava naišla je na društveni konsenzus koji podržava čak i Crkva, iako i dalje odbija bilo što aktivno učiniti protiv obiteljskog nasilja. Autonomna ženska kuća, prvo tajno sklonište za žene u Hrvatskoj, i njegova osnivačica i voditeljica Neva Toele redovito su se nalazili u udarnim vijestima medija zajedno s mnogobrojnim dužnosnicima i dužnosnicama koji su odobravali sredstva pomoći i obasipali žene izrazima sućuti i razumijevanja.

Na manje su razumijevanja ženske nevladine organizacije naišle pokušajem primjene članka 10. c Konvencije, u kojemu se države članice obvezuju na poduzimanje svih prikladnih mjera radi uklanjanja tradicionalnog shvaćanja o ulogama muškaraca i žena na svim stupnjevima i u svim oblicima obrazovanja, poticanjem stvaranja mješovitih razreda i drugim vrstama obrazovanja koje mogu pridonijeti postizanju tog cilja, napose revizijom udžbenika i školskih programa i prilagođavanjem nastavnih metoda. Shvaćajući valjda kako je činjenica da dječaci i djevojčice sjede zajedno u razredima te uživaju blagodati istoga školskoga programa dostatna, sve su postave različito nazivanih ministarstava zaduženih za obrazovanje i odgoj pokazale rigidnost, nekomunikativnost i nemar prema činjenici da se diskriminacija reproducira upravo putem školskih programa i udžbenika. Potvrdile su to mnogobrojne analize udžbenika koje su napravljene tijekom zadnjeg desetljeća, uključujući i onu najpovršniju prebrojavanja broja žena i muškaraca i uloga u kojima se pojavljuju, koju je napravila Ženska mreža Hrvatske.

U udžbenicima je upadljivo obraćanje dječacima, a izostavljanje žena. Upadljivo je i višestruko manji broj pojavljivanja žena kao i skućen broj uloga u kojima se žene pojavljuju. Žene su u udžbenicima prikazane uglavnom u tradicionalnim ulogama

supruge, majke i sestre, koje obavljaju seoske i kućanske poslove. Mahom su prikazane crtežom, koji ističe njihovu ljepotu, ženstvenost, mekoću lica i dugu kosu. One uglavnom dekoriraju udžbeničke ilustracije svojom ljepotom i sasvim su nedjelatne. Za razliku od toga, muškarci se pojavljuju u širokom rasponu uloga, koje znače moć, stvaralaštvo, vještinu i mudrost. Muškarci su u puno većoj mjeri prikazani fotografijom, te uglavnom kao djelatni - gledaju kroz mikroskop, drže knjigu, drže oružje, jašu, veslaju, šuljaju se kroz grmlje. Statični su isključivo na portretima slavnih povijesnih osoba, čija imena sama za sebe znače moć i snagu. Neizrečene poruke koje udžbenici šalju govore o drugorazrednoj ulozi koju je društvo namijenilo ženi.

Kampanja ženskih nevladinih organizacija za promjenu obrazovnoga programa *Ide vrijeme, prođe rok nije (još) donijela ploda*, usprkos činjenici kako je svima postalo jasno da su udžbenici loši i da ih treba mijenjati.

Vijeće koje predlaže popis svih znanja i vještina koje učenici trebaju dobiti tijekom osam godina osnovnog školovanja, sastavljeno uglavnom od vremesnih muškaraca, nije se obaziralo na ustavno načelo, Zakon o ravnopravnosti spolova, Nacionalnu politiku ravnopravnosti spolova, niti na ratificirane međunarodne konvencije. Tako je predloženi katalog znanja ostao uskraćen za sve sadržaje koje opisuje članak 10 h Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. On jamči pristupačnost posebnih informacija iz područja obrazovanja radi pružanja pomoći u osiguranju zdravlja i blagostanja obitelji, uključujući informacije i savjete o planiranju obitelji. Ali je zato uz udžbenike prepune rodni stereotipa i diskriminacije žena u škole pripušten vjerski obojen program spolnog odgoja, koji njegovi promicatelji i provoditelji reklamiraju činjenicom kako za njega ne treba stručnosti, te tvrdnjom kako program u tek spolno sazrelih maloljetnika suzbija želju za spolnim aktivnostima.

U siječnju iduće godine Republika Hrvatska ponovno treba braniti svoje izvješće o stanju ženskih ljudskih prava u UN-u. Alternativno izvješće koje podnose ženske nevladine organizacije većinu svojih primjedbi adresira upravo na obrazovni program i gluhoću obrazovnoga sustava na primjedbe nevladinih udruga. Mi u nevladinim udrugama vjerujemo da će upravo činjenica izvješćivanja CEDAW Odboru biti okidač za povećanu pažnju institucija sustava prema sugestijama i primjedbama koje im dolaze iz ženskih nevladinih organizacija.

Članak 11. Konvencije traži od država potpisnica da poduzmu sve prikladne mjere kako bi ženama i muškarcima osigurale pravo na jednake mogućnosti zapošljavanja, uključujući i primjenu jednakih kriterija pri izboru kandidata/kandidatkinja za radno mjesto. Unatoč tome, osnovni instrument u službi zapošljavanja, sustavu obrazovanja, profesionalnoj orijentaciji i u državnoj statistici, Nacionalna klasifikacija zanimanja, selektivno upotrebljava imenice ženskog i muškog roda u nabranjanju zanimanja. Usprkos činjenici da hrvatski jezični standard poznaje i nalaže upotrebu imenica i u ženskoj i muškoj inačici, većina zanimanja u klasifikaciji zanimanja iskazana su isključivo imenicama muškoga roda, a mali broj zanimanja isključivo imenicama ženskoga roda. Zanimanja za koja nacionalna nomenklatura odašilje poruku kako su poželjna za žene su: primalja, tajnica, domaćica zrakoplova, sobarica, stjuardesa, paziteljica djece, dadilja, hostesa, gatar, seljakinja,

domaćica seoskog turizma, vezilja, kućna pomoćnica, čistačica, spremačica, pralja i glačarica. Od mnogobrojnih upotreba nacionalne klasifikacije djelatnosti na štetu žena dvije su neposredno u suprotnosti s Konvencijom o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, kao i ustavnim načelom ravnopravnosti spolova. Kako je ova klasifikacija sredstvo za upotrebu u službi zapošljavanja, te se sa svojom osebnom upotrebom imenica muškog i ženskog roda primjenjuje u natječajima za zapošljavanje, ona promiče reprodukciju stereotipa o ženskim i muškim zanimanjima, te potiče diskriminaciju žena prilikom zapošljavanja. Većina se poslodavaca, naime, koristi klasifikacijom zanimanja za oglašavanje radnih mjesta, pa je stoga uobičajena praksa da u rijetkim oglasima u kojima se nudi zaposlenje u zemlji s visokom stopom nezaposlenosti, uočavamo potrebu za tajnicama i čistačicama (dakle ženama), ali pravnicima, programerima i profesorima (dakle muškarcima). Takav raspored održava se i u strukturi radnih mjesta, usprkos činjenici da se žene školuju i završavaju školovanje s visokom stopom uspješnosti.

Upravo na završetku školovanja žena događa se drugo kršenje obveze države iz članka 2. Konvencije da se uzdrže od svakog postupka ili prakse diskriminacije žena i osiguraju da javni organi i institucije postupaju u skladu s ovom obvezom. Ženama se na završetku svih razina obrazovanja izdaju dokumenti o završenom obrazovanju sa zanimanjem imenovanim u muškom rodu, pa potom na takav način budu oslovljavane cijeli svoj profesionalni vijek. Uobičajenu praksu da se žene nazivaju i potpisuju titulama pravnik, sudac i liječnik, umjesto pravnica, sutkinja i liječnica, odlučile su prekinuti ženske organizacije zahtjevom da se ispita zakonitost primjene Nacionalne klasifikacije zanimanja. Zahtjevu, da se sva zanimanja iskažu imenicama ženskoga i muškoga roda, pridružuje se zahtjev da se sve stare diplome i svjedodžbe izdane ženama na njihov zahtjev prepisu na način koji ne krši žensko dostojanstvo i ženska prava diskriminirajući ih već na razini jezika.

Ti zahtjevi, za razliku od onih prije samo deset godina, više nisu apeli upućeni širokoj javnosti koji pozivaju na osjećaj za pravičnost i poštovanje, nego su upućeni institucijama sustava koje se upravo i bave zaštitom ženskih ljudskih prava. Stoga se je u ženskim nevladinim organizacijama pojavio sasvim novi dobar osjećaj da je samim zahtjevom stvar već gotovo riješena, iako se u stvarnosti još ništa bitno nije izmijenilo. No izraziti zahtjevi CEDAW-a da se stvari moraju promijeniti i u praksi, te da su države potpisnice Konvencije dužne upravo tako provoditi Konvenciju da zakonske i druge promjene vode stvarnoj ravnopravnosti žena i poboljšanju njihovih svakodnevnih života, djeluju otrežnjujuće i na povremeno samozadovoljstvo postignutim uspjesima u ženskim redovima.

Jedna sasvim stara tema aktualizirala se u novom kontekstu. U Hrvatskoj se pojavila inicijativa za legalizaciju prostitucije. Zagovornici prostitucije, nadahnuti argumentima ekstremnog liberalizma, traže da se liberalizira i ova "gospodarska djelatnost" koja svoj profit crpi iz osiromašenja i beznađa žena iz zemalja u tranziciji.

Inicijatori ovoga zakonskog projekta tvrde da im je motivacija zaštita žena, koje bi se na ovaj način mogle sindikalno organizirati, te ostvariti svoja prava na zdravstvenu zaštitu, stjecanje prava iz radnoga odnosa i na mirovinu. Nama u

ženskim nevladinim organizacijama nije jasno kako bi to mogle ostvariti žene iz društveno najprezrenijeg zanimanja, kada ta ista prava teško uspijevaju ostvariti žene u gospodarskim granama poput trgovine i ugostiteljstva koje imaju dugu tradiciju ugleda i legalnosti. U tim je granama gospodarstva zabilježen veliki postotak neprijavljenog rada, niska primanja i velika učestalost kršenja odredbi zakona koje reguliraju radno vrijeme, prekovremeni rad i zaštitu na radu.

Članak 6. Konvencije obvezuje države potpisnice da suzbijaju trgovinu ženama i iskorištavanje prostitucije žena. Sljedeće javne kampanje ženskih nevladinih organizacija bit će usmjerene upravo na ukidanje pravnog i društvenog konteksta u kojemu je prostitucija prikazana kao ženin slobodni izbor, a ne kao nametnuta joj nužnost i eksploatacija i aproprijacija njezine najdublje intimnosti, dostojanstva i digniteta.

Ovaj je tekst namijenjen objavljivanju u prigodnoj knjižici u povodu godišnjice usvajanja Konvencije o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena. Kad pomislim o tome da je Konvencija stara već četvrt stoljeća, to je izračun koji poražava. Problemi i zahtjevi nabrojani u Konvenciji još su uvijek dramatično aktualni i svježi. Prisutnost i saznanje o konvenciji u javnosti su minorni. Društveni konsenzus oko ravnopravnosti spolova je upitan, a prisutnost žena u javnom životu obilježena je stalnom diskriminacijom i erupcijom stereotipa i seksizama.

Pa ipak, naraštaj moje majke pamti vrijeme kada žene nisu mogle na izbore niti kao biračice i kada je ideja o dvije predsjedničke kandidatkinje bila nezamisliva.

Naraštaj moje bake pamti vrijeme kada žena nije mogla imati vlastiti imetak niti naslijediti obiteljsku imovinu.

Naraštaj moje majke još prepričava živote svojih majki koje su po dogovoru udavali za nepoznate muškarce u dobi kada se još nisu zadjevojčile.

Naraštaj moje majke zna i tvrdi da je za ženu došlo bolje vrijeme. Ja ne znam je li to bolje vrijeme došlo brzo ili sporo. Kada ga računam životima žena, čini mi se strahovito sporo. Kada pogledam početak svoje priče o nevladinim organizacijama koje pokušavaju implementirati CEDAW u svoje živote i svoju stvarnost u posljednjih desetak godina, vidim nove nijanse, pomake, navike, zakone i institucije.

Stoga razlog da svečano obilježimo donošenje Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije nije samo forma. Razlog je duboka vjera da je ovo društvo spremno i sposobno proizvesti promjene već u životima ovog naraštaja žena.

(Footnotes)

¹ Bojana Genov, koordinatorica je Ženske mreže Hrvatske, saveza 45 udruga za promociju i zaštitu ženskih ljudskih prava.

Rada Borić *

PREMA RODNOJ TERMINOLOGIJI

Zasto je važan rodni pristup jeziku?

Suvremena se lingvistika temelji na postavci da nema nejednakosti među jezicima, no feminističke će lingvistice tvrditi da i u jeziku koji dijelimo s ostalim članovima/članicama (iste) jezične zajednice ima razlike. Štoviše, ima diskriminacije.

Jezik je sustav kulturom naučenih znakova kojim izričemo ne samo ono što mislimo već također interpretiramo i mišljenja drugih i procjenjujemo jedni/e druge kao osobe. Jezik, dakle, daje značenja bićima, pojavama i stvarima u našoj zajednici i njime se koristimo da bismo izrazile/i osjećaje i potvrdile/i značenja koja one/i imaju u zajednici.

Taj, uvjetno nazvan, „zajednički jezik” u koji se rađamo (šira zajednica, pojedinačan etnicitet, manjinska grupa) nazivan je materinskim jezikom u mnogim jezicima (čime se uloga posrednika jezika nominalno dodjeljuje majkama, dok je moć imenovanja u jeziku zadržana za očeve!).

Budući da jezik reflektira stavove društva, a onda se ti stavovi prenose jezikom, često se čini kao da je rod (ženski, dakako) isključen ne samo iz politike i javnog života, već i života uopće. Kako je politika nažalost uglavnom muški posao, diskriminiranost jezika spram rodu u jeziku zakona ili dokumenata koje proizvodi nije upitna.

No, rod je u jezik upisan (smatra se starijim od jezika). Porodice indoevropskih i semitskih jezika poznaju gramatičku kategoriju roda (iako joj je podrijetlo upitno). U jeziku je rodni identitet lako prepoznat, jer će neki jezici (pa tako i hrvatski) nuditi mogućnosti (posebice tvorbene) za rod. I kada ne postoji potpuno podudaranje u prirodnome i gramatičkome rodu, snaga kongruencije (slaganja roda, broja i padeža), čini jezičnu strukturu petrificiranom na štetu žena.

U hrvatskome jeziku, tek kao primjer, sufiksalna tvorba imenica ženskoga roda na -ica za ženska zanimanja u potpunosti odgovara tvorbi umanjenica. Na sreću, hrvatski jezik poznaje u tvorbi riječi i druge sufiksalne mogućnosti : -inja - pjesnikinja, astrologinja, pedagoginja; -ka – bolničarka, novinarka; -kinja – pi-

lotkinja, feministkinja; -lja (rodilja, tkalja), tako da nam ostavlja mogućnost imenovanja ženskih zanimanja i drukčijim tvorbenim nastavcima. Ženska se zanimanja nažalost izvode iz muških, no, urednice i bilježnikinje, pravobraniteljice i stomatologinje, osvajale su javni prostor i prostor rada, pa tako ostvarile pravo i na (samo)imenovanje.

Da bi se razumjela naša (ne)prisutnost ili pak diskriminira prisutnost u jeziku, treba razumjeti odnose moći, treba posvetiti pažnju razumijevanju problematike roda. Kao i s drugim grupama koje nemaju moć (određene klase, manjine, osobe s posebnim potrebama, itd), na rod (ženski) se gleda u postmodernom poimanju rodnoga vezanog uz društveno-kulturne posebnosti.

Stoga feminističke lingvistkinje pokušavaju pronaći odgovore vezane uz jezičnu praksu, uzroke takve prakse, te na mogućnosti mijenjanja i prakse i jezika samoga.

Nejednakost u jeziku - ogledalo rodne nejednakosti

Sama promjena riječi ili pak terminologije neće po sebi promijeniti način na koji društvo/zajednica gleda na stvari. Ali, „intervencijom u jezik” (pitanje imenovanja, reklo bi feministice) pomaže se toj promjeni.

Treba učiniti napor da se dnevno mijenja jezik, na način kako to radi Centar za ženske studije promičući rodno osjetljiv jezik ili kako je to nedavno napravio Ured pravobraniteljice za ljudska prava, tražeći da se u oglasima za nova radna mjesta ravnopravno uz muški rod za tražena zanimanja stavlja i ženski rod (vozač/vozačica; voditelj/voditeljica, i sl.), da se sudjeluje u stvaranju rodne terminologije za sva znanstvena područja, da se sudjeluje u kreiranju rodnog jezika udžbenika, dokumenata, medija...

Da bi ostvarivale identitet u jeziku koji je sklon ženama, koji ne koristi stereotipe i seksizme, koji ne isključuje, potrebno je stvarati lingvistiku kao znanost koja neće označ(av)iti žene tek kao su-putnice jezika, markirati ih (pogrdno) u jeziku ili ih isključivati iz jezika (ili važnih tema o jeziku).

Potrebno je da žene i same stvaraju jezik (i lingvistiku) koji neće zanemari(va)ti temu moći, imajući na umu da se jezikom kreira i rodni i osobni identitet. Stoga je važno sudjelovati i u prevođenju/kreiranju terminologije koja govori o položaju žena u hrvatskom društvu.

Kako prevoditi dokumente Europske unije koji se odnose na ravnopravnost spolova?

Kako prevoditi dokumente Europske unije koji se odnose na jednakost spolova?

Kako prevoditi dokumente Europske unije koji se odnose na rodnu jednakost?

Svjesne/i smo činjenice da postoje brojni problemi, poteškoće i nesporazumi pri svakodnevnom usvajanju nove terminologije s područja prava, znanosti i kulture vezano uz procese integracije u Europsku uniju. Posebice se to odnosi

na uspostavljanje standardizacije terminologije s područja jednakosti spolova/rodova, te je stoga nužno osmišljavati i promicati rodnu terminologiju koja bi bila u skladu sa standardima Europske unije, odnosno na najbolji način «prevela» ključne pojmove oko kojih nastaju nesuglasja.

Dio politike/strategije promicanja rodne jednakosti, s motrišta feminističke teorije/prakse, a vezano i uz ulazak Hrvatske u Europsku uniju, odnosi se i na harmoniziranje rodne terminologije koja će omogućiti učinkovito uspostavljanje diskurzivnog «alata» svih ustanova te stručnih tijela koji se bave rodno osviještenom politikom, a u cilju stvaranja i uvođenja rodno osviještene terminologije u politički, obrazovni i kulturni prostor Hrvatske. Promicanje rodne terminologije omogućuje osvještavanje važnosti rodne perspektive u javnom diskursu. To je ujedno i pretpostavka za obrazovanje europskog građanina/građanke.

U svakodnevnoj teoriji i praksi za mnoge se pojmove vezane uz rodnu jednakost koristi različita terminologija i važno je usuglasiti uporabu, kako jezično, tako i kontekstualno.

Iz gornjih je rečenica odmah vidljivo da postoji problem ne samo prevođenja već i razumijevanja ključnih pojmova. Mnogi od pojmova, kao što su to «gender equality», «gendermainstreaming» ili «gender opportunities» imaju brojne inačice u prijevodu, ali mnogi su termini već zaživjeli i ne bi ih trebalo mijenjati.

S druge strane, pak, već udomaćeni prijevodi termina kao što su «spolno uznemiravanje» i «seksualno ucjenjivanje», zaslužuju dodatna obrazloženja.

Stoga je važno razgovarati - stručnjakinje i stručnjaci s raznih područja sada imaju priliku stvarati/stvoriti i zagovarati terminologiju koja bi bila jasna, prihvatljiva i rodno osviještena.

Evo nekoliko obrazloženja prijedloga prijevoda, koje su ponudile/i stručnjakinje i stručnjaci iz Centra za ženske studije i Pravnog fakulteta u Zagrebu. *

*

«sex» / «gender» : «spol/rod»

U prevođenju ne bi trebalo biti posebnih dvojbi, jedino je pitanje u kojem se kontekstu koriste. Seks se prevodi spolom, te označava tzv. biološku, a rod (prijevod za gender) tzv. društvenu kategoriju.

Nove teorijske rasprave idu preko razlikovne granice pojmova spola i roda (Judith Butler i njeno razumijevanje društvenosti spola, primjerice) potirući tu razliku, premda u funkcionalnom smislu u mnogim tekstovima razlikovanje ovih pojmova postoji. Osim toga, termin «gender» nastaje osamdesetih godina u Americi, a 'uvozi' se u teoriju mnogih postsocijalističkih zemalja, ali i nekih zapadnih. Tako u Bosni koriste pojam džender, a u Njemačkoj usporedo s pojmom «Frauenforschung» imaju i «Genderforschung», u Sloveniji se pojam «gender» prevodi kao «družbeni spol».

Neovisno o različitim raspravama koje idu oko ova dva pojma, posebno u suvremenoj feminističkoj teoriji, dobro je, u ovom trenutku, zadržati razdjelnicu spol/rod.

«gender equality» : «ravnopravnost spolova» / «rodna jednakost»

Ključno je pitanje kako prevesti «gender equality»: kao ravnopravnost, jednakost ili jednakopravnost. Već sama mogućnost da se «equality» prevede trovršno, dovoljna je za raspravu koja neće samo uvažiti pravni ili jezički aspekt već i rodni. Spolovi nisu isti, ali postoji normativni zahtjev da rodovi budu jednaki.

Feministice zagovaraju termin jednakopravnost, jer je zbog ranijeg ideološko-političkog značenja pojam «ravnopravnost» ispražnjen, ili je, pak, potrebno reafirmirati njegovo prvotno značenje.

Pojam jednakopravnosti ističe poziciju moći jednakih pred zakonom koju pojam inovira, a za razliku od «ravnopravnosti» koji teži sravnjivanju razlike u moći.

Pojam «ravnopravnosti» pravno je specifičan, i njime se izričito misli («jednakost pred zakonom»), iako se pojam «gender equality» drugačije koristi u kontekstu socijalne politike.

«Gender equality» će se prevoditi pojmom ravnopravnosti kako zbog uvriježene prakse u pravu (npr. Zakon o ravnopravnosti spolova) odnosno, kad je posrijedi jednakost pred zakonom, a moguće je koristiti pojam rodne jednakosti u drugim kontekstima (politike, povijesti i sl).

Jednakost pri tom nije isto što i istost, kao što ni žene ni muškarci nisu isti. U pravu imamo normativni zahtjev da su svi jednaki pred zakonom, te se pod pojmom jednakosti misli da se cijeli normativni sustav dovede do jednakosti.

Polazeći od liberalnih teorija jednakosti (18. i 19. st.) iz feminističke perspektive jednakost se razumije kao pravo i žena da budu jednake pred zakonom uz punu svijest o različitosti žena i muškaraca. Stoga su i feministički zahtjevi išli od priznavanja jednakosti pred zakonom («jednake, a različite» bio je slogan feministkinja, među ostalim.).

Načelo jednakosti odnosi se na objektivno pravo, dok nema jednakosti u subjektivnim pravima. Ravnopravnost je objektivni pravni pojam, smatraju pravne stručnjakinje/ci, a sama praksa koja se odnosi na povredu nekog subjektivnog prava utječe na poimanje ravnopravnosti.

Pri tom je jednakopravnost preduvjet, a jednakost cilj (utopijski, politički i dr.) za koncept «gender equality»

«affirmative action» i «positive action» : «politika poticanja jednakosti»

Pitanje jednakosti otvara pitanje o mjerama za postizanje iste, te o mogućnostima korištenja pojmova i koncepta «affirmative action» odnosno «positive action».

Jednakost je moguće postići i ravnopravnošću i neravnopravnošću, i s tim su u vezi navedeni pojmovi.

Iskustvo povijesti (primjerice USA, Finska) govori o korištenju, privremeno, ovih mjera kao mjera «pozitivne diskriminacije» bilo da je riječ o rasnoj ili rodnoj politici, pri čemu je važnost mjera neupitna. Problemi se javljaju oko toga da li koristiti pojam «pozitivne diskriminacije» (zbog diskriminatorne naravi sadržane u značenju).

«Afirmativna akcija» može biti politički, ali ne nužno i normativni pojam, i načelo «afirmativne akcije» može funkcionirati kao pravno i političko, zapravo kao načelo pitanja jednakosti.

Oba pojma mogu biti viđena u smislu «poticajnih mjera», a ako koristimo pojam načela, onda je to načelo više pasivno, a ne aktivno. Vezano uz pojmove «affirmative action» odnosno «positive action», «poticajne mjere» bi mogle biti adekvatan prijevod. Međutim, zbog različitih tumačenja vezanih uz praksu, pojmovne suženosti, kao i zbog nemogućnosti primjerenog pojma na koji bi se te poticajne mjere odnosile, predlaže se pojam «politika poticanja jednakosti».

«gender mainstreaming» : «rodno osviještena politika»

Ovaj je termin u svojem izvornom obliku već zaživio. Vjerojatno i stoga što ga je teško jednoznačno prevesti. U traženju primjerenog pojma u hrvatskom jeziku nailazimo na termin «rodna usmjerenost», koji je «primjeren jer uključuje i politiku i rodnu perspektivu» (S.Rodin), ali Rodin predlaže pojam «rodno uključivanje», iako nije dovoljno jasno što to uključivanje jest. Termin «gender mainstreaming» uključuje «prožimanje svjesne politike i procesualnosti» (B. Kašić). Na Ženskim se studijima već koristi pojam «rodno osjetljiva politika», a kao prikladan nudi se i «rodno osviještena politika».

«gender oportunities» : «jednake mogućnosti muškaraca i žena»

I ovaj pojam se različito do sada prevodio: kao prigode, prilike, šanse i sl.

Predlaže se sintagma: jednake mogućnosti muškaraca i žena.

«harassment» i «sexual harassment»: «uznemiravanje» i «spolno uznemiravanje»

Dio konfuzije u razumijevanju, pa tako i prevođenju pojmova, često proizlazi i iz birokratskog jezika Europske unije. Vidljivo je to npr. u uporabi pojmova «harassment» i «sexual harassment». «Harassment» je širi pojam jer ima više konotacija i može značiti spolno, rasno i dr. uznemiravanje, ali u praksi je to uvijek u odnosu na spol, uvijek predmnijeva spolno uznemiravanje, a i normativno je uvijek u odnosu na «spol».

Treba praviti razliku između «spolnog uznemiravanja» i «seksualnog ucjenjivanja» (quid pro quo). Predlaže se da se u tekstovima koristi pojam «spolno

uznemiravanje», a da se «seksualno ucjenjivanje» koristi u specifičnim situacijama, s jasnom razdjelnicom.

I ovih nekoliko primjera pokazuje složenost problematike, ali i želju da se pažljivo, s razumijevanjem, uvode, prevode i usvajaju termini značajni za rodnu jednakost.

Uporaba i razumijevanje rodne terminologije jedan je od preduvjeta provedbe rodne jednakosti.

(Footnotes)

¹ Rada Borić, predavačica je na Centru za Ženske studije u Zagrebu i lektorica Hrvatskog jezika na sveučilištu u Helsinkiju.

² U razgovoru su, 30.12.2002., sudjelovale/i i doprinijele/i osmišljavanju/punjenju pojmova:

Tamara Perišin, Ines Goldner, Snježana Vasiljević, Siniša Rodin, Siniša Zrinščak, Biljana Kašić i Rada Borić.

Dubravka Šimonović, Nella Popović *

IZVJEŠTAVANJE O PRIMJENI KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA U ČEŠKOJ, HRVATSKOJ, MAĐARSKOJ, POLJSKOJ, RUMUNJSKOJ I SLOVENIJI

Uvod

Vlada Republike Hrvatske i Razvojni fond Ujedinjenih naroda za žene (UNIFEM) dogovorili su se 2002/2003 o zajedničkom projektu "Primjena Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) u Srednjoj i Istočnoj Europi", čiji su rezultati prezentirani na međunarodnoj konferenciji održanoj pod istim nazivom u Dubrovniku 25. i 26. listopada 2003. godine. Na konferenciji su usvojeni zaključci «Jačanje primjene UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena u Češkoj Republici, Hrvatskoj, Mađarskoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Sloveniji» koji sadrže prijedloge za jačanje primjene Konvencije i nacionalnih sustava izvješćivanja, a temelje na razmjeni dosadašnjih iskustava i uočenih problema u izvještavju i primjeni Konvencije od strane država sudionica.¹

Konferencija je uz predstavnike šest država Srednje i Istočne Europe koje su sudjelovale u projektu o izvještavanju o primjeni CEDAW-a okupila u svojstvu promatrača na Konferenciji i predstavnice Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Bugarske, kao i predstavnike međunarodnih organizacija, uključujući Odjel Ujedinjenih naroda za unaprjeđenje položaja žena, Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za ljudska prava, Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OESS), Vijeća Europe te domaćih i stranih nevladinih organizacija.²

Cilj projekta o primjeni CEDAW-a u Srednjoj i Istočnoj Europi bio je razmjena iskustava o samom načinu izvještavanja o primjeni Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena u državama sudionicama, i usvajanju mjera za njihovo jačanje, te razmatranje dvije podteme: politička participacije žena i sprečavanje nasilja prema ženama.³ U ovom radu prikazat ćemo zaključke koji se odnose na jačanje nacionalnih sustava izvještavanja odnosno primjene Konvencije.

Izveštavanje

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena jedna je od sedam konvencija Ujedinjenih naroda iz područja zaštite i promicanja ljudskih prava, koje uključuju obvezu država stranaka da redovito izvještavaju nadzorni odbor dotičnog međunarodnog ugovora o njegovoj primjeni na nacionalnoj razini. U slučaju CEDAW-a, izvješća se podnose Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena (Odbor). Ratifikacijom ove Konvencije država stranka preuzima obvezu izvještavanja Odbora o primjeni Konvencije. Odbor je usvojio upute za izradu izvješća u kojim pojašnjava sadržaj incijalnih i periodičnih izvješća, a svakoj je državi stranci prepušteno organiziranje načina izrade izvješća o primjeni Konvencije odnosno zaštiti prava žena.

Polazeći od teze da je i sam način izvještavanja značajan pokazatelj o primjeni Konvencije u državi stranci izrađen je upitnik o dosadašnjem izvještavanju o primjeni Konvencije u šest spomenutih država: “Upitnik za razmatranje primjene i procesa izvještavanja o CEDAW-u u Hrvatskoj, Češkoj Republici, Mađarskoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Sloveniji”⁴

Države sudionice ovog projekta osnovale su radne skupine koje su pripremile odgovore na upitnik. Analiza prikupljenih odgovora pokazala je određene nedostatke u sadašnjim sustavima izvještavanja te rezultirala dogovorom o mjerama za poboljšanje sustava izvještavanja i primjeni Konvencije.

Prema sljedećim temama iz predmetnog upitnika prikazat ćemo odgovore država sudionica i predložene mjere usvojene u Zaključcima iz Dubrovnika⁵:

- a) Ratifikacija Konvencije i Fakultativnog protokola te dosadašnja izvješća podnesena Odboru za uklanjanje diskriminacije žena;
- b) Priprema i podnošenje izvješća o primjeni Konvencije;
- c) Dostupnost Konvencije, Fakultativnog protokola i izvješća o njezinom;
- d) Uloga nevladinih udruga u pripremi izvješća i provedbi CEDAW-a.

a) Ratifikacija Konvencije i Fakultativnog protokola te dosadašnja izvješća podnesena Odboru za uklanjanje diskriminacije žena

Konvenciju Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena ratificirale su sve zemlje sudionice Konferencije. Hrvatska i Slovenija postale su stranke Konvencije notifikacijom sukcesije, kao pravne sljednice bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, dok su Mađarska i Poljska postale stranke Konvencije 1980., a Rumunjska 1981. godine.

Što se Fakultativnog protokola tiče, važno je istaknuti da je Opća skupština Ujedinjenih naroda, nakon što ga je usvojila bez glasovanja 6. listopada 1999., pozvala sve stranke Konvencije da postanu strankama ovog novog instrumen-

ta u što kraćem roku. "Ratificiranjem Fakultativnog protokola države priznaju nadležnost Odbora Ujedinjenih naroda za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena [...] da razmatra pritužbe pojedinaca ili skupina u nadležnosti Odbora."⁶ U vrijeme održavanja ove Konferencije, Fakultativni protokol ratificirale su Hrvatska (21. siječnja 2001.) i Mađarska (2001.), u Poljskoj je proces ratifikacije bio u završnoj fazi⁷, dok je u Rumunjskoj predsjednik Republike podnio Dopunski protokol Parlamentu na usvajanje 16. svibnja 2003. Prema podacima raspoloživima u vrijeme pripreme i održavanja Konferencije, u državama sudionicama koje su ratificirale Fakultativni protokol nisu bile podnesene žalbe pojedinaca ili skupina koje bi se pozivale na Fakultativni protokol kao zakonsku osnovu.

Kada je o zakonskom statusu Konvencije i Fakultativnog protokola riječ, valja reći da u svim zemljama sudionicama ovi međunarodnopravni instrumenti predstavljaju sastavni dio zakonskog sustava, te da u slučaju proturječja između nacionalnih zakona i CEDAW-a, prednost ima potonji.

Sljedeća tablica prikazuje podatke o izvješćima koje su države sudionice podnijele Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena do razdoblja u kojem je Konferencija održana:

NAZIV DRŽAVE	IZVJEŠĆE	DATUM/GODINA PODNOŠENJA
Hrvatska	Inicijalno izvješće	Posebno izvješće o stradavanju žena u ratu
Mađarska	Inicijalno izvješće	Drugo periodičko izvješće
Poljska	Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena do sada su podnesena tri periodička izvješća, od kojih je zadnje izvješće podneseno 1991. Od tada Poljska kasni s podnošenjem triju periodičkih izvješća	
Rumunjska	Inicijalno izvješće	Drugo i treće periodičko izvješće
Slovenija	Inicijalno izvješće	Drugo periodičko izvješće

Podaci o podnesenim izvješćima upućuju na različitost u pogledu ispunjavanja obveze izvještavanja svake četiri godine. Tako primjerice Mađarska, Slovenije i Rumunjska izvršavaju redovito tu obvezu, dok je Hrvatska kasnila s podnošenjem drugog i trećeg izvješća, a Poljska već dulje vrijeme ne izvršava obvezu.

U Zaključcima iz Dubrovnika dogovoreno je da će države sudionice u cilju jačanja primjene UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena i

nacionalnih sustava izvješćivanja, a radi pravodobnog periodičnog izvješćivanja u skladu s člankom 18. Konvencije :

- upotrijebiti proces pripreme i predstavljanja nacionalnih izvješća Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena kako bi podigle razinu svijesti o ljudskim pravima žena te upotrijebiti spomenuti proces kao instrument za poticanje promjena na nacionalnoj razini,
- ojačati svoja nacionalna tijela za ravnopravnost spolova i njihovu sposobnost primjene CEDAW-a i izvješćivanja prema CEDAW Odboru osiguravajući im odgovarajuću vidljivost u javnosti, ovlasti, kao i ljudske i financijske resurse, te povećavajući njihovu sposobnost iniciranja i koordiniranja mjera za promicanje ravnopravnosti spolova;

b) Priprema i podnošenje izvješća o primjeni Konvencije

Odgovori država sudionica na pitanja koja se odnose na pripremu izvješća o primjeni CEDAW-a ukazali su na slične probleme koji se javljaju prilikom sastavljanja izvješća. Riječ je ponajprije o dostupnosti podataka te prikupljanju podataka od odgovarajućih tijela državne uprave. Poseban problem predstavljaju statistički podaci klasificirani prema spolu. Naime, ti podaci nisu do sada uvijek bili dostupni za sva područja zaštite i promicanja ženskih prava koja su obuhvaćena Konvencijom o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena ili su bili nesustavno prikupljeni.

Nadalje, iz navedenih je odgovora vidljivo da se u nekim državama sudionica sustav pripremanja izvješća često mijenjao, odnosno da su se mijenjala tijela zadužena za prikupljanje podataka i pripremu izvješća. Tako je, primjerice, u Mađarskoj za pripremu zadnjeg (četvrtog i petog periodičkog) izvješća bio zadužen Ured za pitanja ženskih prava pri Ministarstvu socijalne skrbi i obitelji, dok će za pripremu sljedećeg izvješća biti zadužen Vladin Ured za jednake mogućnosti. U Hrvatskoj je u razdoblju od 1991. do 2001. za praćenje procesa izvještavanja Odbora za uklanjanje diskriminacije žena bilo zaduženo Ministarstvo rada i socijalne skrbi, dok je od 2001. godine tu dužnost preuzeo Vladin Ured za ljudska prava. U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova koji je usvojen u srpnju 2003. godine, tu bi zadaću trebao obavljati novoosnovani Ured za ravnopravnost spolova.

Što se tiče podnošenja izvješća o provedbi Konvencije Odboru za uklanjanje diskriminacije žena, odgovori iz Upitnika pokazali su da su za podnošenje izvješća uglavnom zaduženi odgovarajući odjeli u ministarstvima vanjskih poslova država sudionica te da izvješća najčešće ne podliježu usvajanju od Vlade i/ili Parlamenta prije podnošenja Odboru. U Sloveniji je izvješće o provedbi CEDAW-a usvojila Vlada prije nego što je podneseno Odboru, dok je u Poljskoj za izvješće prije podnošenja Odboru usvojilo Vijeće ministara. U Hrvatskoj je Vladino Povjerenstvo za ravnopravnost spolova odobrilo drugo i treće izvješće o provedbi CEDAW-a prije njegova podnošenja Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena.

U Zaključcima iz Dubrovnika dogovoreno je da će države sudionice:

- organizirati proces pripreme i predstavljanja nacionalnih izvješća kao stalan i periodičan proces, a ne kao jednokratni postupak;
- nastaviti s jačanjem uloge odgovarajućih ministarstava u primjeni odredbi Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena i sustava izvješćivanja CEDAW Odboru;
- povećati vidljivost sustava izvješćivanja prema CEDAW Odboru te razmotriti mogućnost da vlade usvoje izvješća, a Parlament ih raspravi prije nego što ih se podnese CEDAW Odboru;

c) Dostupnost Konvencije, Fakultativnog protokola i izvješća o njezinoj provedbi Konvencije

Dio pitanja iz Upitnika odnosio se na dostupnost CEDAW-a, Fakultativnog protokola i izvješća o provedbi CEDAW-a na nacionalnim jezicima te informiranost stručne i šire javnosti o ovim međunarodno-pravnim instrumentima.

Iako su odgovori na ta pitanja pokazali da su prijevodi Konvencije i Fakultativnog protokola na nacionalne jezike dostupni u svim državama sudionicama situacija je drukčija kada je riječ o informiranosti stručne, akademske i šire javnosti o ovim međunarodno-pravnim instrumentima. Naime, najaktivnijima u informiranju javnosti o CEDAW-u i Fakultativnom protokolu pokazale su se nevladine udruge, dok organizirano obrazovanje o ovim instrumentima uglavnom nije razvijeno. Tako su, primjerice, načela i odredbe CEDAW-a u Hrvatskoj obuhvaćeni kolegijima iz područja obiteljskog i ustavnog prava, pravnih i društvenih znanosti, kaznenog, radnog i međunarodnog javnog prava, ali nije organizirano specijalizirano obrazovanje koje bi bilo posvećeno isključivo CEDAW-u i Fakultativnom protokolu. U vrijeme pripreme i održavanja Konferencije, u Mađarskoj također nisu bili organizirani specijalizirani kolegiji na pravnim i ostalim fakultetima koji bi se bavili isključivo CEDAW-om i Fakultativnim protokolom, dok je u Poljskoj obrazovanje o tim instrumentima bilo obuhvaćeno općim obrazovanjem o međunarodnim ugovorima iz područja ljudskih prava. U Sloveniji obrazovni programi pravnih i ostalih fakulteta također nisu obuhvaćali specijalizirano obrazovanje o Konvenciji i Fakultativnom protokolu, dok su u Rumunjskoj obrazovni programi pravnih fakulteta obuhvaćali obrazovanje o ljudskim pravima općenito, ali je organiziran i poslijediplomski studij iz područja ženskih prava.

Odgovori država sudionica o dostupnosti izvješća o provedbi CEDAW-a pokazuju da su u nekim državama sva izvješća bila dostupna kako na engleskom, tako i na nacionalnim jezicima. U Sloveniji se mogu pronaći na Internet stranici Ureda za ravnopravnost spolova, dok se u Poljskoj nalaze u Uredu za Ujedinjene narode i globalna pitanja Ministarstva vanjskih poslova, ali nisu dostupna široj javnosti putem Interneta. S druge strane, u Rumunjskoj Ministarstvo rada još uvijek nije omogućilo širi pristup spomenutim izvješćima, dok je u Mađarskoj tek zadnje, četvr-

to i peto periodičko, izvješće objavljeno u 5.000 primjeraka na mađarskom i engleskom jeziku objavilo Ministarstvo socijalne skrbi i obitelji, i to 2000. godine. U Hrvatskoj inicijalno izvješće nije bilo dostupno javnosti na hrvatskom jeziku, za razliku od zajedničkog drugog i trećeg periodičkog izvješća koje je istodobno sastavljeno na hrvatskom i engleskom jeziku.

U Zaključcima iz Dubrovnika dogovoreno je da će države sudionice:

- unaprijediti znanje o pravnom statusu CEDAW-a među studentima, odvojnicima i tijelima sudbene vlasti, uključujući specijalizirana usavršavanja sudaca;
- omogućiti dostupnost CEDAW Izvješća široj javnosti u obliku tiskanih primjeraka, kao i u elektroničkom formatu;
- podići razinu svijesti o Konvenciji te osigurati veću distribuciju prijevoda Konvencije, njezina Fakultativnog protokola, periodičkih izvješća Odboru, kao i Završnih preporuka Odbora;

d) Uloga nevladinih udruga u pripremi izvješća i provedbi CEDAW-a

Odgovori na pitanja o sudjelovanju nevladinih udruga u pripremi izvješća i samoj provedbi CEDAW-a ukazali su na zanimljive različitosti između država sudionica. U Rumunjskoj nevladine udruge nisu bile uključene u izradu Vladina izvješća o primjeni CEDAW-a, ali su pripremile svoje izvješće, tzv. 'shadow report', i to tek povodom četvrtog i petog periodičkog izvješća Vlade o primjeni CEDAW-a. Poljskoj radnoj skupini za pripremu odgovora na Upitnik uglavnom su bili slabo dostupni podaci o sudjelovanju nevladinih udruga u pripremi Vladina izvješća, kao i posebnog izvješća nevladinih udruga ('shadow report'). U Mađarskoj su nevladine udruge bile uključene tek u izradu četvrtog i petog periodičkog izvješća putem rasprava, a pripremile su i nekoliko svojih posebnih, odnosno alternativnih izvješća, dok su u Sloveniji nevladine udruge uključene u pripremu izvješća putem suradnje s Uredom za ravnopravnost spolova, a svoja su izvješća tri nevladine udruge pripremile tek povodom izrade Vladina Drugog i Trećeg periodičkog izvješća o primjeni CEDAW-a. U Hrvatskoj nevladine udruge nisu bile uključene u pripremu inicijalnog izvješća, ali su pozvane da dostave svoje primjedbe i mišljenja o drugom i trećem periodičkom izvješću, dok je u završnoj fazi pripreme izvješća organizirana i javna rasprava na kojoj su nevladine udruge imale priliku predstaviti svoje viđenje drugog i trećeg periodičkog izvješća. Svoje posebno izvješće, odnosno 'shadow report', nevladine udruge u Hrvatskoj pripremile su 1997., ali je Vlada bila upoznata s činjenicom da je takvo izvješće sastavljeno prije predstavljanja inicijalnog izvješća Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena.

U Zaključcima iz Dubrovnika dogovoreno je da će države sudionice:

- uključiti nevladine organizacije u proces pripreme izvješća poticanjem

nevladinih organizacija da iznesu svoja stajališta i mišljenje o primjeni CEDAW-a te putem organiziranja sastanaka na kojima bi Vlada nevladinim organizacijama predstavila svoje Izvješće Odboru;

Zaključak

Proces pripreme i predstavljanja nacionalnih izvješća Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena treba koristiti kao instrument za poticanje promjena na nacionalnoj razini. Iako se obveza primjene Konvencije odnosi na sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast izrada samog izvješća je prepuštena ministarstvu ili uredu za ravnopravnost spolova pri čemu ova tijela često nema odgovarajuću vidljivost u javnosti, ovlasti, kao ni ljudske i financijske resurse. Stoga je nužno povećati njihovu sposobnost iniciranja i koordiniranja mjera za promicanje ravnopravnosti spolova a time i izvještavanja o primjeni Konvencije.

Kako izvješća o primjeni Konvencije koja šalju države stranke Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena nisu sama sebi svrha već su u funkciji ispunjavanja međunarodnih obveza, korisno je da ih vlada formalno usvoji.

Uključivanje zakonodavnog tijela u proces izvještavanja prema CEDAW-u novija je praksa kojom se širi znanje o pravima žena i nužnosti uklanjanja diskriminacije na predstavničko tijelo koje donosi brojne zakone koji trebaju biti sukladni s Konvencijom. U nekim europskim državama izvješća o primjeni Konvencije usvaja parlament, dok ih druge parlamentu šalju na znanje.

Nevladine organizacije su ključni partneri vlada u otkrivanju i uklanjanju svih oblika diskriminacije žena te ih treba transparentno uključiti u cjelokupan proces izvještavanja o primjeni Konvencije, a ne samo na ulogu onih koji izrađuju «izvješća u sjeni».

(Footnotes)

* Nella Popović, stručna savjetnica u Diplomatskoj akademiji Ministarstva vanjskih poslova.

¹ Odlukom Vlade Republike Hrvatske i UNIFEM-a za koodinatoricu cjelokupnog projekta određena je dr. Dubravka Šimonović, koja je i predstavljala Hrvatsku u Konzultativnom odboru UNIFEM-a od 2000. do 2003. godine. Osnat Lubrani regionalna direktorica UNIFEM-a za Istočnu i Srednju Europu Osnat Lubrani i Lee Waldorf savjetnica u UNIFEM-u značajno su doprinijele provedbi projekta, kao i mr. Snježana Vasiljević koja je bila zaposlena na provedbi projekta i koordiniranju rada radnih grupa svih šest država

² U radu ove Konferencije sudjelovale su Noleen Heyzer, izvršna direktorica UNIFEM-a, Željka Antunović potpredsjednica Vlade RH, Feride Acar, predsjednica Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena i članice Odbora Krisztina Morvai iz Mađarske, Victoria Popescu iz Rumunjska, te Dubravka Šimonović iz Hrvatske.

³ U Zaključcima iz Dubrovnika za ove teme je dogovoreno: «upotrijebiti dva sustava indikatora, jedan koji se odnosi na ravnopravno sudjelovanje žena u političkom i javnom životu i drugi koji se tiče sprječavanja obiteljskog nasilja nad ženama, u procesu izvješćivanja i praćenja primjene CEDAW-a.

⁴ "Questionnaire to Review the Implementation and Reporting Process of the CEDAW in Croatia, the Czech Republic, Hungary, Poland, Romani and Slovenia".

⁵ Budući da je odgovore na Upitnik u pisanom obliku bilo nemoguće dobiti jedino od Radne skupine

Češke Republike, oni u sljedećim točkama neću biti uzeti u obzir.

⁶ Prijevod s Internet stranice Odjela UN-a za unaprjeđenje položaja žena (Division for the Advancement of Women): <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/>, prevoditeljica: Nella Popović.

⁷ Ratifikacijske isprave poslone su Uredu predsjednika Republike Poljske u srpnju 2003.

III. DOKUMENTI

KONVENCIJA O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA*

Države stranke ove Konvencije,

konstatirajući da Povelja Ujedinjenih naroda potvrđuje vjeru u temeljna ljudska prava, u dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, te u jednaka prava muškaraca i žena, konstatirajući da Opća deklaracija o ljudskim pravima potvrđuje načelo nedopustivosti diskriminacije i proglašava da su sva ljudska bića rođena slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima, te da svakome pripadaju sva prava i slobode koje su tamo navedene, bez ikakvih razlika, uključujući i razliku na osnovi spola, konstatirajući da države stranke međunarodnih paktova o ljudskim pravima imaju obvezu osigurati jednaka prava muškaraca i žena u uživanju svih gospodarskih, socijalnih, kulturnih, građanskih i političkih prava, uzimajući u obzir međunarodne konvencije zaključene pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda i specijaliziranih agencija koje promiču jednakost u pravima muškaraca i žena, konstatirajući također da rezolucije, deklaracije i preporuke usvojene od Ujedinjenih naroda i specijaliziranih agencija promiču jednakost u pravima muškaraca i žena, zabrinute, međutim da usprkos ovim različitim instrumentima i dalje postoji raširena diskriminacija žena, podsjećajući da diskriminacija žena krši načela jednakih prava i poštivanja ljudskog dostojanstva, predstavlja zapreku sudjelovanju žena pod istim uvjetima s muškarcima, u političkom, društvenom, gospodarskom i kulturnom životu svojih zemalja, sputava napredak društva i obitelji i čini puno težim potpuni razvoj sposobnosti žena da sudjeluju u službi svojih zemalja i čovječanstva, zabrinute da su u uvjetima siromaštva, ženama najmanje dostup i hrana, zdravlje, obrazovanje, obuka i zapošljavanje te druge potrebe, uvjere da će uspostava novog međunarodnog gospodarskog poretka utemeljenog na pravičnosti i pravednosti značajno pridonijeti promicanju jednakosti između muškaraca i žena, naglašavajući da je iskorjenjenje apartheida, svih oblika rasizma, rasne diskriminacije, kolonijalizma, neokolonijalizma, agresije, strane okupacije i dominacije te miješanja u unutarnje poslove država nužno za puno uživanje prava muškaraca i žena, potvrđujući da će jačanje međunarodnog mira i sigurnosti, popuštanje međunarodne napetosti, međusobna suradnja između svih država bez obzira na njihov društveni i gospodarski sustav, opće i potpuno razoružanje, posebice nuklearno razoružanje pod strogim i djelotvornim međunarodnim nadzorom, afirmacija načela pravednosti, jednakosti i uzajamne koristi u odnosima među zemljama i ostvarenje prava naroda pod stranom i kolo-

nijalnom dominacijom i stranom okupacijom na samoodređenje i neovisnost, kao i poštivanje nacionalnog suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti, poticati društveni napredak i razvoj, te kao posljedica pridonijeti postizanju pune jednakosti između muškaraca i žena, uvjereni da puni i cjelovit razvoj zemlje, blagostanje svijeta i razlog mira zahtijeva najveće sudjelovanje žena pod istim uvjetima s muškarcima na svim područjima, imajući na umu veliki doprinos žena blagostanju obitelji i razvoju društva, što do sada nije bilo u potpunosti priznato, društveno značenje majčinstva i ulogu oba roditelja u obitelji i u podizanju djece, te svjesne da uloga žene u prokreaciji ne treba biti osnova za diskriminaciju, već da podizanje djece zahtijeva zajedničku odgovornost između muškaraca i žena i društva u cjelini, svjesne da je potrebno izmijeniti tradicionalnu ulogu muškaraca kao i ulogu žena u društvu i obitelji, kako bi se postigla puna jednakost između muškaraca i žena, odlučne da primijene načela sadržana u Deklaraciji o uklanjanju diskriminacije žena, te da u tu svrhu usvoje mjere potrebne za uklanjanje takve diskriminacije u svim njezinim oblicima i pojavama, suglasile su se o sljedećem:

DIO I.

Članak 1.

U svrhu ove Konvencije, izraz “diskriminacija žena” označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.

Članak 2.

Države članice osuđuju diskriminaciju žena u svim njezinim oblicima te su suglasne da svim odgovarajućim sredstvima i bez odgađanja, provode politiku uklanjanja diskriminacije žena i radi toga se obvezuju poduzeti:

- a) unijeti načelo jednakosti muškaraca i žena u svoje nacionalne ustave ili druge odgovarajuće zakone, ako to već nisu učinile, te osigurati, putem zakona ili drugim odgovarajućim mjerama, praktičnu primjenu tog načela;
- b) usvojiti odgovarajuće zakonske i druge mjere, uključujući sankcije kada je potrebno, kojima se zabranjuje svaka diskriminacija žena;
- c) uvesti pravnu zaštitu prava žena na jednakoj osnovi s muškarcima i preko nadležnih nacionalnih sudova i drugih javnih institucija osigurati uspješnu zaštitu žena od svakog postupka diskriminacije;
- d) uzdržati se od svakog postupka ili prakse diskriminacije žena i osigurati da javne vlasti i institucije postupaju u skladu s ovom obavezom;
- e) poduzeti sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena od bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća;

f) poduzeti sve odgovarajuće mjere, uključujući i zakonodavne, radi izmjene ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse, koji predstavljaju diskriminaciju žena;

g) staviti izvan snage sve domaće kaznene odredbe kojima se diskriminiraju žene.

Članak 3.

Države stranke poduzimaju u svim područjima, posebice u političkom, društvenom, gospodarskom i kulturnom području, sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, za osiguranje punog razvoja i napredovanja žena, kako bi im osigurale korištenje i uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda na osnovi jednakosti s muškarcima.

Članak 4.

1. Usvajanje od država stranaka privremenih posebnih mjera usmjerenih na ubrzanje de facto jednakosti između muškaraca i žena, ne smatra se diskriminacijom kako je definirana u ovoj Konvenciji, ali ne smije ni na koji način imati za posljedicu zadržavanje nejednakih ili posebnih mjerila; ove mjere prestaju se provoditi kada se ostvare ciljevi jednakosti u pogledu mogućnosti i tretmana.

2. Usvajanje posebnih mjera od država stranaka, uključujući i mjere sadržane u ovoj Konvenciji kojima je cilj zaštita majčinstva, ne smatra se diskriminacijom.

Članak 5.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere:

a) radi izmjene društvenih i kulturnih obrazaca u ponašanju muškaraca i žena kako bi postigle uklanjanje predrasuda, običaja i svake druge prakse koja je utemeljena na ideji o podređenosti ili nadređenosti jednoga ili drugoga spola ili na stereotipnim ulogama muškaraca i žena;

b) da osiguraju da obiteljski odgoj obuhvati i odgovarajuće shvaćanje majčinstva kao društvene uloge te priznanje zajedničke odgovornosti muškaraca i žena u odgoju i razvoju njihove djece, razumijevajući pri tome da u svim slučajevima treba prije svega voditi računa o interesima djece.

Članak 6.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere, uključujući i zakonodavne, radi suzbijanja svih oblika trgovanja ženama te iskorištavanja prostitucije žena.

DIO II.

Članak 7.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u političkom i javnom životu zemlje, a posebice osiguravaju ženama, pod jednakim uvjetima kao i muškarcima, pravo da:

- a) glasaju na svim izborima i javnim referendumima i da mogu biti izabrane u svatkoj tijela koja se biraju javnim izborima;
- b) sudjeluju u kreiranju i provedbi vladine politike i zauzimaju javne položaje te obavljaju sve javne dužnosti na svim razinama vlasti;
- c) sudjeluju u radu nevladinih udruga i udruženja koja se bave javnim i političkim životom u zemlji.

Članak 8.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere da osiguraju ženama, pod jednakim uvjetima s muškarcima i bez ikakve diskriminacije, mogućnost predstavljanja svojih vlada na međunarodnoj razini, te sudjelovanja u radu međunarodnih organizacija.

Članak 9.

1. Države stranke priznaju ženama jednaka prava kao i muškarcima da steknu, promijene ili zadrže svoje državljanstvo. One posebice osiguravaju da sklapanje braka sa stranim državljaninom kao niti promjena državljanstva muža za trajanja braka, ne mijenja automatski državljanstvo žene, ostavlja je bez državljanstva ili prisiljava na državljanstvo muža.

2. Države stranke priznaju ženama jednaka prava kao i muškarcima u pogledu državljanstva njihove djece.

DIO III.

Članak 10.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena kako bi im osigurale jednaka prava kao i muškarcima u području obrazovanja, a posebice kako bi na osnovi jednakosti muškaraca i žena, osigurale:

- a) jednake uvjete za stvaranje karijere i profesionalno usmjeravanje, za pristup studijima i stjecanju diploma u obrazovnim ustanovama svih kategorija, kako u seoskim, tako i u gradskim sredinama; ova jednakost osigurava se u predškolskom, općem, tehničkom, stručnom, te višem tehničkom obrazovanju i u svim vrstama profesionalnog usmjeravanja;
- b) pristup jednakim nastavnim programima, jednakim ispitima, nastavnim osoblju s kvalifikacijama iste razine te školskim prostorijama i opremi iste kvalitete;

- c) uklanjanje stereotipnog shvaćanja uloga muškaraca i žena na svim stupnjevima i u svim oblicima obrazovanja poticanjem zajedničkog obrazovanja i drugih vrsta obrazovanja koje pomažu postizanju tog cilja, a posebice, revizijom udžbenika i školskih programa te prilagođavanjem nastavnih metoda;
- d) iste mogućnosti korištenja stipendija i drugih vrsta pomoći za studije;
- e) iste mogućnosti pristupa programima permanentnog obrazovanja, uključujući programe za obrazovanje odraslih i programe funkcionalnog opismenjivanja, posebice one usmjerene smanjenju svakog jaza u stupnju obrazovanja između muškaraca i žena u najkraćem mogućem vremenu.
- f) smanjenje stopa učenica koje prerano napuštaju školu te organizaciju programa za djevojčice i žene koje su prerano napustile školu;
- g) iste mogućnosti aktivnog bavljenja sportom i tjelesnim odgojem;
- h) pristup posebnim informacijama iz područja obrazovanja radi pomoći u osiguranju zdravlja i dobrobiti obitelji, uključujući informacije i savjete o planiranju obitelji.

Članak 11.

1. Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u području zapošljavanja kako bi se na osnovi jednakosti muškaraca i žena osigurala ista prava, posebice:

- a) pravo na rad kao neotuđivo pravo svih ljudskih bića;
- b) pravo na iste mogućnosti zapošljavanja, uključujući primjenu istih kriterija za izbor u vezi sa zapošljavanjem;
- c) pravo na slobodan izbor zvanja i zaposlenja, pravo na unaprjeđenje, sigurnost zaposlenja i sve beneficije i uvjete koji proistječu iz rada te pravo na stručno osposobljavanje i prekvalifikaciju, uključujući pripravnički staž, više stručno osposobljavanje i povremeno dodatno osposobljavanje ;
- d) pravo na jednaku naknadu, uključujući beneficije, i na jednak tretman za rad jednake vrijednosti, kao i na jednak tretman pri ocjeni kvalitete rada;
- e) pravo na socijalnu sigurnost, posebice u slučaju umirovljenja, nezaposlenosti, bolesti, invalidnosti, starosti i druge nesposobnosti za rad, te pravo na plaćeni dopust;
- f) pravo na zdravstvenu zaštitu i sigurnost na radu, uključujući i očuvanje reproduktivnih funkcija.

2. Radi sprječavanja diskriminacije žena na osnovi braka ili majčinstva i osiguravanja njihova stvarnog prava na rad, države stranke poduzimaju odgovarajuće mjere:

- a) zabranu, pod prijetnjom poduzimanja sankcija, davanja otkaza zbog trudnoće ili majčinskog dopusta i diskriminacije pri otpuštanju s posla zbog bračnog stanja;
- b) uvode plaćeni majčinski dopust ili slične socijalne beneficije, bez gubitka ranijeg radnog mjesta, ranga ili socijalnih primanja;

c) potiču uspostavu potrebnih pomoćnih društvenih usluga, kako bi se roditeljima omogućilo usklađivanje obiteljskih obveza s radnim obvezama i sudjelovanje u javnom životu, posebice kroz poticanje i osnivanje te razvoj mreže ustanova za skrb o djeci;

d) pružaju posebnu zaštitu ženama tijekom trudnoće na onim radnim mjestima za koja je dokazano da su za njih štetna.

3. Zaštitno zakonodavstvo koje se odnosi na pitanja obuhvaćena u ovom članku povremeno će se preispitivati u svjetlu znanstvenih i tehnoloških spoznaja i prema potrebi će se revidirati, ukinuti ili produžiti.

Članak 12.

1. Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u području zdravstvene zaštite kako bi osigurale, na osnovi jednakosti muškaraca i žena, dostupnost zdravstvenih usluga, uključujući one koje se odnose na planiranje obitelji.

2. Neovisno o odredbi iz stavka 1. ovog članka, države stranke osiguravaju ženama odgovarajuće zdravstvene usluge u vezi s trudnoćom, porođajem, razdobljem poslije porođaja, osiguravanjem besplatnih usluga kada je to potrebno, kao i odgovarajuće prehrane tijekom trudnoće i dojenja.

Članak 13.

Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u drugim područjima gospodarskog i društvenog života kako bi na osnovi jednakosti muškaraca i žena, osigurali ista prava, a posebice:

- a) pravo na obiteljske beneficije;
- b) pravo na bankarske zajmove, hipoteke i druge vrste financijskih kredita;
- c) pravo na sudjelovanje u rekreativnim aktivnostima, sportu i svim oblicima kulturnog života.

Članak 14.

1. Države stranke uzimaju u obzir posebne probleme s kojima se suočavaju žene na selu, kao i značajnu ulogu koju žene imaju u gospodarskom opstanku svoje obitelji, uključujući njihov rad u nenaplatnim područjima gospodarstva te poduzimaju sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale primjenu odredaba ove Konvencije na žene na selu.

2. Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u seoskim područjima kako bi osigurale da one, na osnovi jednakosti muškaraca i žena, sudjeluju u razvoju sela i da od toga imaju koristi, posebice kako bi osigurale tim ženama pravo na:

- a) sudjelovanje u izradi i primjeni planova razvoja na svim razinama;
- b) pristup odgovarajućim ustanovama zdravstvene zaštite, uključujući informacije, savjetovanje i usluge o planiranju obitelji;

- c) izravno korištenje programa socijalne sigurnosti;
- d) stjecanje svih vrsta obuke i obrazovanja, formalnog i neformalnog, uključujući ono koje se odnosi na funkcionalno opismenjivanje, kao i, inter alia, beneficije od svih usluga lokalne zajednice, radi proširenja njihovih tehničkih znanja;
- e) organiziranje grupa za samopomoć i zadruga kako bi ostvarile jednak pristup gospodarskim mogućnostima kroz zapošljavanje ili samozapošljavanje;
- f) sudjelovanje u svim aktivnostima lokalne zajednice;
- g) pristup poljoprivrednim kreditima i zajmovima, tržišnim ustanovama, odgovarajućoj tehnologiji i jednakom tretmanu u zemljišnoj i agrarnoj reformi, kao i u programima za ponovno naseljavanje zemlje;
- h) uživanje odgovarajućih životnih uvjeta, posebice u svezi sa stanovanjem, higijenskim uvjetima, opskrbi električnom energijom i vodom, prometom i vezama.

DIO IV.

Članak 15.

1. Države stranke priznaju ženama jednakost s muškarcima pred zakonom.
2. Države stranke priznaju ženama jednaku pravnu sposobnost u građanskim stvarima kao i muškarcima i daju im jednake mogućnosti da se njome koriste. One posebno daju ženama jednaka prava na sklapanje ugovora i upravljanje imovinom i tretiraju ih jednako u svim stadijima postupka pred sudovima.
3. Države stranke suglasne su da se svi ugovori i svi drugi privatni instrumenti bilo koje vrste, čije je pravno djelovanje usmjereno na ograničenje pravne sposobnosti žena, smatraju ništavnim i nevažećim.
4. Države stranke priznaju ženama i muškarcima ista prava u pogledu zakona u vezi s kretanjem osoba i slobodom izbora mjesta boravišta i prebivališta.

Članak 16.

1. Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u svim pitanjima koja se odnose na brak i obiteljske odnose, a posebice osiguravaju, na osnovi jednakosti muškaraca i žena:
 - a) isto pravo na sklapanje braka;
 - b) isto pravo na slobodan izbor supružnika i sklapanje braka samo po slobodnoj volji i uz slobodan i pun pristanak;
 - c) ista prava i odgovornosti za vrijeme trajanja braka i pri njegovu razvodu;
 - d) ista prava i obveze roditelja, neovisno o njihovu bračnom statusu, u pitanjima koja se odnose na njihovu djecu; u svim slučajevima interesi djece moraju biti na prvom mjestu;
 - e) ista prava na slobodno i odgovorno odlučivanje o broju i razmaku između svoje djece, te pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja im omogućuju korištenje ovim pravima;

f) ista prava i odgovornosti u pogledu starateljstva, tutorstva, upravljanja imovinom i usvajanja djece ili sličnih instituta koji postoje u nacionalnom zakonodavstvu; u svim slučajevima interesi djece moraju biti na prvom mjestu;

g) ista osobna prava supruga i supruge, uključujući pravo na izbor prezimena, zvanja i zanimanja;

h) ista prava oba supružnika u pogledu vlasništva, stjecanja, upravljanja, uživanja i otuđivanja imovine, bez obzira na to obavlja li se ovo besplatno ili za materijalnu naknadu.

2. Zaruke i sklapanje braka djeteta nemaju nikakav pravni učinak, te se poduzimaju sve potrebne mjere, uključujući zakonodavne, radi utvrđenja najnižih godina života za sklapanje braka, te uvođenje obveze upisa braka u službeni registar.

DIO V.

Članak 17.

1. Radi praćenja napretka ostvarenog u primjeni ove Konvencije osniva se Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (u daljem tekstu Odbor), koji pri stupanju Konvencije na snagu ima osamnaest, a nakon ratifikacije ili pristupa Konvenciji tridesetpet država stranke, od dvadesetitri stručnjaka visokog moralnog ugleda i stručnosti za područje na koje se odnosi ova Konvencija. Stručnjake biraju države stranke među svojim državljanima i oni djeluju u osobnom svojstvu, uzimajući u obzir ravnomjernu zemljopisnu raspodjelu i predstavljanje raznih oblika civilizacije kao i glavnih pravnih sustava.

2. Članovi Odbora biraju se tajnim glasanjem s liste osoba koju su predložile države stranke. Svaka država stranka može predložiti jednog svojeg državljanina.

3. Prvi izbori održavaju se šest mjeseci nakon stupanja na snagu ove Konvencije. Najmanje tri mjeseca prije datuma svakih izbora glavni tajnik Ujedinjenih naroda upućuje poziv državama strankama da podnesu svoje prijedloge u roku dva mjeseca. Glavni tajnik priprema listu svih na taj način predloženih osoba po abecednom redu s nazivima država članica koje su ih predložile i dostavlja je državama strankama.

4. Izbori za članove Odbora održavaju se na sastanku država stranaka koji saziva glavni tajnik Ujedinjenih naroda u sjedištu Ujedinjenih naroda. Na tom sastanku, na kojemu kvorum čine dvije trećine država stranaka, osobe izabrane u Odbor bit će oni kandidati koji dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova prisutnih predstavnika država stranaka koji glasaju.

5. Članovi Odbora biraju se na mandat od četiri godine. Međutim, mandat devetorice članova koji budu izabrani na prvom glasanju, istječe nakon dvije godine; odmah nakon prvih izbora predsjednik Odbora će ždrijebom izabrati imena ove devetorice članova.

6. Izbori za pet dodatnih članova Odbora održat će se u skladu s odredbama stavaka 2., 3. i 4. ovog članka, nakon trideset i pete ratifikacije ili pristupa. Mandat

dvoje dodatnih članova Odbora izabranih tom prigodom istječe nakon dvije godine. Ova dva člana bira predsjednik Odbora ždrijebom.

7. Za popunu povremenih praznih mjesta, država stranka čijem je stručnjaku prestao mandat kao članu Odbora, imenuje drugog stručnjaka među svojim državljanima, podložno odobrenju Odbora.

8. Članovi Odbora, uz suglasnost Opće skupštine, primaju nagrade iz sredstava Ujedinjenih naroda pod uvjetima koje odredi Opća skupština, uzimajući u obzir značaj odgovornosti Odbora.

9. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda osigurava potrebno osoblje i uvjete za uspješno obavljanje dužnosti Odbora prema ovoj Konvenciji.

Članak 18.

1. Države stranke obvezuju se glavnom tajniku Ujedinjenih naroda podnijeti, radi razmatranja od strane Odbora, izvješće o zakonodavnim, sudskim, upravnim ili drugim mjerama, koje su usvojile radi primjene odredbi ove Konvencije, te o napretku ostvarenom u tom pogledu:

a) u roku od godinu dana od stupanja na snagu Konvencije u dotičnoj državi;

i
b) nakon toga najmanje svake četiri godine te nadalje kada to Odbor zatraži.

2. Izvješća mogu navesti čimbenike i teškoće koji utječu na stupanj izvršavanja obveza prema ovoj Konvenciji.

Članak 19.

1. Odbor usvaja svoj Poslovnik o radu.

2. Odbor bira svoje dužnosnike na dvogodišnji mandat.

Članak 20.

1. Odbor se obično sastaje u razdoblju od ne više od dva tjedna godišnje kako bi razmotrio izvješća podnesena u skladu s člankom 18. ove Konvencije.

2. Sastanci Odbora obično se održavaju u sjedištu Ujedinjenih naroda ili bilo kojem drugom prikladnom mjestu koje odredi Odbor.

Članak 21.

1. Odbor, preko Gospodarskog i socijalnog vijeća, godišnje izvještava Opću skupštinu Ujedinjenih naroda o svojem radu i može davati prijedloge i opće preporuke na osnovi razmatranju izvješća i informacija koje je primio od država stranaka. Takvi prijedlozi i opće preporuke unose se u izvješće Odbora zajedno s eventualnim očitovanjima država stranaka.

2. Glavni tajnik dostavlja izvješća Odbora Komisiji o položaju žena, radi njezina informiranja.

Članak 22.

Specijalizirane agencije ovlaštene su biti predstavljene pri razmatranju primjene onih odredaba ove Konvencije koje spadaju u njihov djelokrug aktivnosti. Odbor može pozvati specijalizirane agencije da podnesu izvješća o primjeni odredaba Konvencije u područjima koja su u njihovu djelokrugu aktivnosti.

DIO VI.

Članak 23.

Ništa u ovoj Konvenciji neće utjecati na bilo koje odredbe koje su povoljnije za postizanju jednakosti između muškaraca i žena koje mogu biti sadržane u:

- a) zakonodavstvu države stranke, ili
- b) bilo kojoj drugoj međunarodnoj konvenciji, ugovoru ili sporazumu koji je na snazi u toj državi.

Članak 24.

Države stranke obvezuju se usvojiti sve potrebne mjere na nacionalnoj razini usmjerene na puno ostvarenje prava priznatih u ovoj Konvenciji.

Članak 25.

1. Ova Konvencija otvorena je za potpisivanje svim državama.
2. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda određen je za depozitara ove Konvencije.
3. Ova Konvencija podliježe ratifikaciji. Isprave o ratifikaciji polažu se kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.
4. Ova Konvencija otvorena je za pristupanje svim državama. Pristupa se polaganjem isprave o pristupu kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

Članak 26.

1. Zahtjev za izmjenu ove Konvencije može podnijeti svaka država stranka u svako vrijeme priopćenjem u pismenom obliku upućenom glavnom tajniku Ujedinjenih naroda.
2. Opća skupština Ujedinjenih naroda odlučuje o eventualnim koracima koje treba poduzeti u svezi s takvim zahtjevom.

Članak 27.

1. Ova Konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana polaganja kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda dvadesete isprave o ratifikaciji ili pristupu.
2. Za svaku državu koja ratificira ovu Konvenciju ili joj pristupi nakon polaga-

nja dvadesete isprave o ratifikaciji ili pristupu Konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana polaganja njezine isprave o ratifikaciji ili pristupu.

Članak 28.

1. Glavni tajnik Ujedinjenih narod prima i dostavlja svim državama tekst rezervi koje države stave pri ratifikaciji ili pristupu.
2. Rezerva koja nije spojiva s predmetom i svrhom ove Konvencije nije dopuštena.
3. Rezerve se mogu povući u svako doba priopćenjem u tom smislu upućenom glavnom tajniku Ujedinjenih naroda, koji o tome obavještava sve države. Takvo priopćenje stupa na snagu od datuma njegova primitka.

Članak 29.

1. Svaki spor između dviju ili više država stranaka u svezi s tumačenjem ili primjenom ove Konvencije koji se ne riješi pregovorima, podnosi se na zahtjev jedne od njih na arbitražu. Ako se u roku šest mjeseci od datuma zahtjeva za arbitražu države stranke ne uspiju složiti o organizaciji arbitraže, svaka od tih stranaka može se obratiti Međunarodnom sudu pravde radi rješavanja spora zahtjevom koji se podnosi u skladu sa Statutom Suda.

2. Svaka država stranka može pri potpisivanju ili ratificiranju ove Konvencije ili pri pristupu Konvenciji izjaviti da se ne smatra vezanom sa stavkom 1. ovog članka. Druge države stranke neće biti vezane s tim stavkom u odnosu prema svakoj državi stranci koja je izjavila takvu rezervu.

3. Svaka država stranka koja je stavila rezervu u skladu sa stavkom 2. ovog članka može u svako doba povući rezervu priopćenjem glavnom tajniku Ujedinjenih naroda.

Članak 30.

Ova Konvencija, čiji su tekstovi na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španjolskom jednako vjerodostojni, položiti će se kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

U potvrdu navedenog dolje potpisani, propisno ovlašteni u tu svrhu, potpisali su ovu Konvenciju.

(Footnotes)

prevela dr. Dubravka Šimonović

FAKULTATIVNI PROTOKOL UZ KONVENCIJU O UKIDANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA *

Države stranke ovoga Protokola,

konstatirajući da Povelja Ujedinjenih naroda ponovno potvrđuje vjeru u temeljna ljudska prava, u dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe, te u jednaka prava muškaraca i žena, konstatirajući također da se Općom deklaracijom o ljudskim pravima utvrđuje da su sva ljudska bića po rođenju slobodna i ravnopravna u dostojanstvu i pravima i da svatko ima pravo na sva prava i slobode utvrđena njome, bez ikakve razlike, uključujući razliku koja se temelji na spolu, podsjećajući da Međunarodni paktovi o ljudskim pravima i drugi međunarodni instrumenti o ljudskim pravima zabranjuju diskriminaciju na temelju spola, podsjećajući također na Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (»Konvencija«) u kojoj države stranke te Konvencije osuđuju diskriminaciju žena u svim njenim oblicima i slažu se da će na odgovarajuće način i bez odgode provoditi politiku o ukidanju diskriminacije žena, ponovno potvrđujući svoju odlučnost da ženama osiguraju potpuno i jednako ostvarenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda, te da poduzmu djelotvorne mjere kako bi spriječile povredu tih prava i sloboda, sporazumjele su se kako slijedi:

Članak 1.

Država stranka ovog protokola (»država stranka«) priznaje nadležnost Odbora za ukidanje svih oblika diskriminacije žena (»Odbor«) da prima i razmatra podneske podnesene u skladu s člankom 2.

Članak 2.

Podneske mogu podnositi pojedinci ili skupine pojedinaca, pod sudbenošću države stranke, koji tvrde da su žrtve povrede nekog od prava utvrđenih Konvencijom od strane te države stranke, izravno ili posredstvom drugih koji to čine u njihovo ime. Ako se podnesak podnosi u ime pojedinaca ili skupina pojedinaca, to se mora učiniti uz njihov pristanak, osim ako podnositelj može opravdati postupanje u njihovo ime bez takvog pristanka.

Članak 3.

Podnesci moraju biti u pisanom obliku i ne smiju biti anonimni. Odbor neće primiti nikakav podnesak ako se on tiče države strane Konvencije koja nije stranka ovog Protokola.

Članak 4.

1. Odbor neće razmatrati podnesak ako se nije uvjerio da su se iscrpila sva raspoloživa unutarnja pravna sredstva, osim ako se postupak po tim sredstvima nerazumno produžuje ili ako nije vjerojatno da će osigurati djelotvornu zaštitu.

2. Odbor će odbaciti podnesak ako:

(a) je istu stvar Odbor već razmatrao, odnosno ako je isti predmet već bio razmatran ili se trenutno razmatra po nekom drugom postupku međunarodne istrage ili rješavanja,

(b) on nije u skladu s odredbama Konvencije,

(c) je očigledno neutemeljen ili nije dovoljno potkrijepljen,

(d) se radi o zlouporabi prava na podnošenje podneska,

(e) su se činjenice koje su predmet podneska dogodile prije stupanja na snagu ovog Protokola za dotičnu državu stranku, osim ako te činjenice i dalje postoje nakon tog datuma.

Članak 5.

1. U svako vrijeme nakon primitka podneska i prije nego se donese odluka o sadržaju, Odbor može dotičnoj državi stranci uputiti na žurno razmatranje zahtjev da ta država stranka poduzme one privremene mjere koje su potrebne kako bi se izbjegla mogućnost nanošenja nepopravljive štete žrtvi ili žrtvama navodne povrede prava.

2. Ako Odbor donese diskrecijsku odluku na temelju stavka 1. ovoga članka, to neće podrazumijevati odlučivanje o dopuštenosti ili o sadržaju podneska.

Članak 6.

1. Osim ako Odbor podnesak ne proglasi nedopuštenim, a da nije zatražio mišljenje odnose države stranke, te uz uvjet da pojedinac ili pojedinci pristanu na otkrivanje svog identiteta toj državi stranci, Odbor mora odnosnoj državi stranci dostaviti svaki podnesak koji mu je podnesen na temelju ovoga Protokola kao povjerljiv.

2. U roku od šest mjeseci, država stranka primateljica mora Odboru dostaviti pisano obrazloženje ili očitovanje kojima se pojašnjava predmet i eventualni pravni lijek kojeg je ta država predvidjela.

Članak 7.

1. Odbor razmatra podneske zaprimljene na temelju ovoga Protokola u svjetlu svih informacija koje su mu dostavljene od strane ili u ime pojedinaca ili skupina pojedinaca ili dotičnih država stranaka, uz uvjet da se te informacije prosljede odnosnim strankama.

2. Prilikom razmatranja podnesaka podnesenih na temelju ovoga Protokola Odbor drži nejavne sjednice.

3. Nakon razmatranja podneska, Odbor će svoje gledište o podnesku, zajedno s eventualnim preporukama, obznaniti odnosnim strankama.

4. Država stranka mora temeljito razmotriti gledišta Odbora, kao i eventualne preporuke koje je on donio, te mora u roku od šest mjeseci Odboru dostaviti pisani odgovor, uključujući informacije o svim mjerama poduzetim u skladu s gledištima i preporukama Odbora.

5. Odbor može pozvati državu stranku da dostavi dodatne informacije o svim mjerama koje je država stranka poduzela u odgovoru na njegovo gledište i eventualne preporuke, uključujući one informacije koje će, ako Odbor to smatra primjerenim, biti uključene u naknadna izvješća države stranke koja se podnose na temelju članka 18. Konvencije.

Članak 8.

1. Ako Odbor primi pouzdane informacije o ozbiljnim i sustavnim kršenjima prava utvrđenih Konvencijom od strane države stranke, Odbor poziva državu stranku da surađuje u pogledu provjere tih informacija, te da u tu svrhu dostavi svoja zapažanja u odnosu na odnosne informacije.

2. Uzimajući u obzir sva zapažanja koja može dostaviti odnosna država stranka, kao i sve druge pouzdane informacije koje su mu na raspolaganju, Odbor može imenovati jednog ili više svojih članova da provede istragu te da Odboru žurno podnese izvješće. Kada je to opravdano i uz pristanak države stranke, istraga može uključivati i dolazak na njeno područje.

3. Nakon razmatranja nalaza takve istrage, Odbor će te nalaze proslijediti odnosnoj državi stranci zajedno sa svim primjedbama i preporukama.

4. Odnosna država stranka mora u roku od šest mjeseci nakon primitka nalaza, primjedaba i preporuka koje joj je proslijedio Odbor, dostaviti svoja zapažanja Odboru.

5. Provođenje takve istrage je povjerljive naravi i tražit će se suradnja države stranke u svim fazama postupka.

Članak 9.

1. Odbor može pozvati odnosnu državu stranku da u svoje izvješće koje podnosi na temelju članka 18. Konvencije uključi podatke o svim mjerama poduzetim slijedom istrage provedene na temelju članka 8. ovoga Protokola.

2. Nakon okončanja razdoblja od šest mjeseci iz članka 8.4. Odbor po potrebi može odnosnu državu stranku pozvati da ga izvijesti o mjerama poduzetim slijedom takve istrage.

Članak 10.

1. Svaka država stranka može, u vrijeme potpisivanja ili ratifikacije ovoga Protokola ili pristupa Protokolu, izjaviti da ne priznaje nadležnost Odbora utvrđenu člancima 8. i 9.

2. Svaka država stranka koja je dala izjavu u skladu sa stavkom 1. ovoga članka može u bilo koje vrijeme povući tu izjavu priopćenjem upućenim glavnom tajniku.

Članak 11.

Država stranka mora poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi osigurala da osobe pod njenom sudbenošću ne budu podvrgnute zlostavljanju ili zastrašivanju zbog toga što su se obratile Odboru u skladu s ovim Protokolom.

Članak 12.

U svoje godišnje izvješće podneseno na temelju članka 21. Konvencije Odbor mora uvrstiti kratak prikaz svojih djelovanja provedenih na temelju ovog Protokola.

Članak 13.

Svaka država stranka se obvezuje da će širu javnost upoznati s Konvencijom i Protokolom i da će Konvenciji i Protokolu dati publicitet, te da će olakšati pristup informacijama o stavovima i preporukama Odbora, a posebice u pogledu onih pitanja koja se odnose na tu državu stranku.

Članak 14.

Odbor će izraditi svoja vlastita pravila o postupku koja će primjenjivati u izvršavanju zadaća povjerenih mu na temelju ovoga Protokola.

Članak 15.

1. Ovaj Protokol otvoren je za potpisivanje svakoj državi koja je potpisala ili ratificirala Konvenciju ili joj je pristupila.

2. Ovaj Protokol podliježe ratifikaciji od strane svake države koja je ratificirala Konvenciju ili joj je pristupila. Isprave o ratifikaciji polažu se kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

3. Ovaj je Protokol otvoren pristupanju svake države koja je ratificirala Konvenciju ili joj je pristupila.

4. Pristupanje se vrši polaganjem isprave o pristupanju kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

Članak 16.

1. Ovaj Protokol stupa na snagu tri mjeseca nakon dana kad je kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda položena deseta isprava o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratificira ovaj Protokol ili mu pristupi nakon njegovog stupanja na snagu, ovaj Protokol stupa na snagu tri mjeseca nakon datuma polaganja njene isprave o ratifikaciji ili pristupanju.

Članak 17.

Ne dopušta se stavljanje rezervi na ovaj Protokol.

Članak 18.

1. Svaka država stranka može predložiti izmjene ovoga Protokola i njihov tekst dostaviti glavnom tajniku Ujedinjenih naroda. Na to glavni tajnik priopćuje svaku predloženu izmjenu državama strankama sa zahtjevom da mu priopće da li žele sazivanje konferencije država stranaka u svrhu razmatranja tih prijedloga i glasanja o njima. Ako se najmanje jedna trećina država stranaka izjasni u prilog konferencije, glavni tajnik saziva konferenciju pod okriljem Ujedinjenih naroda.

Svaka izmjena koja je usvojena većinom država stranaka koje su prisutne na konferenciji i glasuju podnosi se na odobrenje Općoj skupštini Ujedinjenih naroda.

2. Izmjene stupaju na snagu kad ih odobri Opća skupština Ujedinjenih naroda i prihvati dvotrećinska većina država stranaka ovoga Protokola u skladu s njihovim odnosnim ustavnim postupcima.

3. Kad izmjene stupe na snagu, one obvezuju države stranke koje su ih prihvatile, dok su ostale države stranke vezane odredbama ovoga Protokola i svim pređašnjim izmjenama koje su prihvatile.

Članak 19.

1. Svaka država stranka može u svako doba otkazati ovaj Protokol upućivanjem pisane obavijesti glavnom tajniku Ujedinjenih naroda. Otkaz proizvodi pravni učinak nakon šest mjeseci od datuma kad je glavni tajnik primio takvu obavijest.

2. Otkaz ne utječe na nastavak primjene odredaba ovoga Protokola na podneske podnesene prema članku 2. ili na bilo koju istragu pokrenutu prema članku 8. prije nego što je počeo proizvoditi pravni učinak.

Članak 20.

Glavni tajnik Ujedinjenih naroda obavještava sve države o:

- a) potpisima, ratifikacijama i pristupanjima prema ovome Protokolu,
- b) datumu stupanja na snagu ovoga Protokola i datumu stupanja na snagu svake izmjene prema članku 18,
- c) otkazima prema članku 19.

Članak 21.

1. Ovaj Protokol kojeg su tekstovi na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španjolskom jeziku jednako vjerodostojni, bit će položen u arhiv Ujedinjenih naroda.

2. Glavni tajnik Ujedinjenih naroda dostavit će ovjerovljene prijepise ovoga Protokola svim državama spomenutima u članku 25. Konvencije.

(Footnotes)

* Preneseno iz Narodnih novina 3/2001

OBRAZAC PRITUŽBE ODBORU ZA UKLANJANJE SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

Pritužbe radi kršenja prava sadržanih u Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena podnose se Odboru za uklanjanje diskriminacije žena protiv države članice Konvencije i Fakultativnog protokola.

Pritužba sadrži :

1. Informacije o podnositeljicama/ima pritužbe

- Prezime
 - Ime
 - Datum i mjesto rođenja
 - Nacionalnost/državljanstvo
 - Broj putovnice/osobne iskaznice (ako ju imate)
 - Spol
 - Bračni status/djeca
 - Zanimanje
 - Etnička pripadnost, vjerska pripadnost, pripadnost društvenoj grupi (ako je važno)
 - Adresa stanovanja
 - Adresa za razmjenu povjerljive pošte (ako se razlikuje od adrese stanovanja)
 - Tel/fax/e-mail
- Navedite podnosite li pritužbu podnosite kao:
- (a) Žrtva/e dolje navedenih navodnih povreda. Ako je u pitanju grupa osoba koje smatraju da su žrtve, navedite osnovne podatke o svakoj od njih.
 - (b) imenovana predstavnica/ik, pravna savjetnica/ik navodne žrtve/žrtava. Pošaljite potvrdu o suglasnosti žrtve/žrtava I tome da ih vi zastupate, ili navedite zašto niste u mogućnosti poslati potvrdu.

2. Informacije koje se odnose na navodnu žrtvu/žrtve (ako su različite od podnositeljice/a)

- Prezime
- Ime
- Datum i mjesto rođenja
- Nacionalnost/državljanstvo
- Broj putovnice/osobne iskaznice (ako ju imate)
- Spol
- Bračni status/djeca
- Zanimanje
- Etnička pripadnost, vjerska pripadnost, pripadnost društvenoj grupi (ako je važno)
- Adresa stanovanja
- Adresa za razmjenu povjerljive pošte (ako se razlikuje od adrese stanovanja)

3. Država na koju se povreda odnosi

Ime države potpisnice Konvencije i Fakultativnog protokola, protiv koje je usmjerena pritužba:

4. Činjenice navodne povrede prava

Navedite podroban opis činjenica kojima ćete pojasniti vaš zahtjev, uključujući:

- opis činjenica o navodnom kršenju ili kršenjima i navodnom počinitelju
- datum/datumi
- mjesto/mjesta
- odredbe Konvencije koje su navodno povrijeđene. Ako se priopćenje odnosi na povredu više od jedne odredbe Konvencije, opišite svaku odvojeno.

5. Postupci za iscrpljivanje svih domaćih pravnih sredstava

Opišite postupke koje ste poduzeli da biste iscrpili sva domaća pravna sredstva: npr. obraćanje sudovima, zakonodavnim tijelima, tijelima državne uprave, uključujući:

- vrstu pravnog sredstva
- datum/datume
- mjesto/mjesta
- tko je pokrenuo postupak
- kojem tijelu ili ustanovi se obraćalo
- naziv suda pred kojim je trajao postupak (ako ste se obraćali)
- ako niste iskoristili sva domaća pravna sredstva, objasnite razloge

Ne zaboravite: Priložite kopije svih dokumenata (sudskih ili administrativnih odluka) važnih za ovaj postupak

6. Druga međunarodna postupanja

Je li isti predmet podnesen nekoj drugoj međunarodnoj istrazi ili odlučivanju?

Ako jest, navedite:

- vrstu postupka
- datum/datume
- mjesto/mjesta
- rezultat (ako ga je bilo)

7. Datum i potpis

Datum/mjesto:

Potpis podnosioca/ice i/ili žrtve/žrtava:

8. Popis priloženih dokumenata (ne šalžite originale, samo kopije)

Pošaljite vaše pritužbe na slijedeću adresu:

**Committee on Elimination of
Discrimination against Women
c/o Division for the Advancement of Women,
Department of Economic and Social Affairs
United Nations Secretariat
2 United Nations Plaza
DC-2/12th Floor
New York, NY 10017
United States of America
Fax: 1-212-963-3463**

ZAKLJUČNE PREPORUKE ODBORA ZA UKLANJANJE DISKRIMINACIJE ŽENA : HRVATSKA 14/05/1998 ¹

Odbor za uklanjanje diskriminacije žena Hrvatska

80. Odbor je razmatrao Inicijalno izvješće Republike Hrvatske (CEDAW/C/CRO/1) na svom 363, 364 i 368 sastanku, 21 i 23 siječnja 1998. godine (Vidi CEDAW/C/SR. 363, 364 i 368). ²

Zaključne preporuke Odbora

91. Odbor je čestitao Vladi Republike Hrvatske na tome što je Konvenciju ratificala bez primjedba, te je sa zadovoljstvom naglašeno kako je početno izvješće Republike Hrvatske slijedilo smjernice i predstavilo sveobuhvatne podatke o položaju žena u Hrvatskoj.

92. Odbor je pozdravio izvrsno usmeno izlaganje hrvatskoga izaslanstva kojim je pisano izvješće nadopunjeno najsvježijim podacima. Odbor je izrazio zahvalnost Vladi Republike Hrvatske što je poslala izaslanstvo na visokoj razini koje je vodila zamjenica ministra rada i socijalne skrbi. Time je država stranka pokazala svoju predanost provedbi Konvencije i svoje poštovanje naspram rada Odbora.

93. Odbor je, dalje, pozdravio opširne odgovore izaslanstva na pitanja njegovih članova. To govori o iskrenim naporima Republike Hrvatske da se očituje na pitanja radi kojih je Odbor tijekom izlaganja izvješća države stranke izrazio zabrinutost.

Pozitivni aspekti

94. Odbor je pohvalio činjenicu što je Konvencija uključena u nacionalne zakone Republike Hrvatske i što se svaki građanin može pozvati na nju pred sudovima.

95. Odbor je pozdravio osnivanje Odbora za pitanja jednakosti u Hrvatskoj. On je također pozdravio Nacionalnu politiku promicanja jednakosti donesenu radi primjene pekinške Platforme djelovanja. Odbor je izrazio zadovoljstvo što su mu dostavljeni primjerci Nacionalne politike.

96. Odbor je pozdravio napore što ih je Vlada Republike Hrvatske uložila u suradnju s građanskim društvom i nevladinim organizacijama, te njezino obećanje

da će i ubuduće ulagati napore za poboljšanje suradnje s nevladinim organizacijama, osobito uzimajući u obzir nazočnost visoko kompetentnih i djelatnih ženskih organizacija u Hrvatskoj. Odbor je pozdravio činjenicu što Nacionalna politika predviđa suradnju s takvim organizacijama.

97. Odbor je napomenuo kako usmeni odgovori izaslanstva odražavaju spremnost da se nastavi rasprave o područjima i pitanjima u vezi s kojima je Odbor izrazio zabrinutost. Sukladno tome, Odbor je sa zadovoljstvom primio Vladinu usmenu obvezu da, u svjetlu primjedaba Odbora, ispita sljedeća područja:

(a) Potreba uvođenja mjera za uklanjanje stereotipa koji ženinu ulogu ograničuju na ulogu majke i odgojiteljice;

(b) Potreba uvođenja mjera za povećanje sudjelovanja žena u političkom životu;

(c) Postavljanje zamjenika pučkog pravobranitelja koji će se baviti osobito pravima žena;

(d) Potreba boljeg upoznavanja javnosti s Konvencijom, kako bi je se češće primjenjivalo u pravnom sustavu;

(e) Mogućnost uvođenja tzv. naloga zabrane približavanja, osobito u cilju zaštite žena žrtava obiteljskog nasilja;

(f) Potreba pokretanja dijaloga i usklađivanja napora sa sindikatima u vezi s mjerama zaštite žena na području zapošljavanja, osobito glede nezakonita pritiska na žene, primjerice da ne ostanu trudne u određenom razdoblju nakon zasnivanja radnog odnosa;

(g) Potreba za povećanom pomoći članovima obitelji, osobito ženama koje skrbe o starijim osobama;

(h) Potreba za prikupljanjem cjelovitih podataka o položaju žena na selu.

98. Odbor je s velikim zadovoljstvom zamijetio postojanje programa za pomoć ženama s osobitim potrebama.

99. Odbor je sa zadovoljstvom primio podatke o mjerama što ih se provodi kako bi se iskorijenilo stereotipe o spolu u sustavu obrazovanja. Odbor je, također, bio zadovoljan činjenicom da se planira uvođenje obrazovanja o ljudskim pravima u škole.

100. Odbora se je, općenito uzevši, dojmio sustav zdravstvene zaštite u Hrvatskoj i Vladina jasna predanost načelu opće obuhvaćenosti zdravstvenom zaštitom.

Čimbenici i teškoće u vezi s provedbom Konvencije

101. Odbor je zamijetio da je Hrvatska sučeljena sa znatnim gospodarskim i socijalnim teškoćama što su posljedicom nedavna sudjelovanja te zemlje u oružanom sukobu. Jedna je od posljedica velik broj izbjeglica i prognanika. Odbor je, također, zamijetio teškoće uzrokovane zbog uvođenja tržišnoga gospodarstva i demokratskoga političkog ustrojstva. Odbor je primijetio kako u nedostatku politika i mjera osjetljivih na pitanje spola, usmjerenih suzbijanju negativnih učinaka, te promjene mogu negativno utjecati na ozbiljenje ljudskih prava žena, te usporiti primjenu Konvencije.

Glavni predmet zabrinutosti

102. Unatoč razjašnjenjima izaslanstva pri usmenom odgovaranju, Odbor je ostao veoma zabrinut zbog mišljenja izražena u izvješću države stranke prema kojemu žene snose punu odgovornost za nisku razinu njihova sudjelovanja u javnom životu. To je dalo naslutiti kako Vlada ne shvaća neizravnu i strukturalnu nejednakost i njezin utjecaj na žene.

103. Odbor je bio osobito zabrinut zbog dosljedna isticanja uloge žene kao majke i odgojiteljice u hrvatskom zakonodavstvu, što se odnosi na različita područja. Iako su zakonodavne odredbe kojima se osigurava zaštitu majčinstva važne, Odbor je zabrinut zbog toga što se stavljanjem naglaska na taj aspekt ženina života pojačava tradicionalnu i stereotipnu uloga, što je usmjereno spram ograničavanja ženina punog sudjelovanja u društvu. Odbor je izrazio primjedbu da, neovisno o obrazovanosti žena u Hrvatskoj i velikom udjelu u ukupnome broju uposlenih, Vlada treba temeljito raščlaniti osjetljivo pitanje spolova, uz naglasak na majčinstvu, u odnosu na ženinu ulogu u javnome životu, kako bi se u budućnosti u hrvatskom društvu osigurala istinska jednakost spolova.

104. Odbor je izrazio zabrinutost i zato što podaci o nekim područjima nisu prikupljeni. Odbor je osobito bio zabrinut zato što je premalena pozornost usmjerena teškoćama žena koje žive u siromaštvu, te zato što podaci u vezi s tim nisu prikazani po spolu. Izražena je, također, zabrinutost jer o HIV / AIDS-u nisu prikupljeni podaci razvrstani po spolu, te što nisu prikupljeni pouzdani podaci o tinejdžerskim trudnoćama.

105. Odbor je izrazio zabrinutost zbog toga što, sukladno složenu etničkome i vjerskom sastavu hrvatskoga pučanstva, izvješće ne obuhvaća statističke podatke o socijalnomu, ekonomskom i političkom položaju žena pripadnica manjina.

106. Odbor je s uznemirenjem prihvatio mišljenje hrvatske Vlade kako nema potrebe naglašavati problem jednakosti spolova svaki puta kada se postavi pitanje jednakosti. U Odboru se smatra kako bi se tako moglo pridonijeti prikrivanju i, osobito, održavanju zbiljske nejednakosti. Istaknuta je, radi povećanja preglednosti pitanja spolova te promicanja nacionalne politike osjetljive na pitanje spolova, presudna važno si uključivanja pitanja spolova u sve rasprave o jednakosti.

107. Iako je Odbor sa zadovoljstvom primio obavijest prema kojoj državni odvjetnik, na zahtjev žrtve, goni kaznena djela obiteljskog nasilja, izražena je zabrinutost zbog primjerenosti mjera kojima bi se žene poticalo na podnošenje prijave, te zbog činjenice da zakon o obiteljskom nasilju ne osigurava pokretanje kaznenog postupka po službenoj dužnosti državnog odvjetnika ili na temelju prijave treće strane.

108. Odbor je izrazio zabrinutost zbog postojanja dokaza o tome da organizacije u vezi s Crkvom negativno utječu na Vladinu politiku o ženama, te tako stvaraju zapreke punoj provedbi Konvencije.

109. Na području zdravstva, Odbor je bio osobito zabrinut zbog toga što su službe za skrb o ženinu reprodukcijском zdravlju prve koje će biti pogođene zbog Vladinih financijskih ograničenja. On je, također, bio zabrinut zbog pokazatelja o odbijanju obavljanja pobačaja u nekim bolnicama, što se temelji na prigovoru savjesti liječnika. Odbor to smatra kršenjem ženinih reprodukcijских prava.

Sugestije i preporuke

110. Odbor preporučuje Vladi Republike Hrvatske da nastavi provoditi i jačati mjere što ih poduzima kako bi se ženama dalo veću moć u odlučivanju i kako bi se pitanja jednakosti spolova uključilo u sve oblike društvenog djelovanja. On potiče osebujna pozitivna postupanja usmjerena brojčanim ciljevima i kvotama, osobito kada su u pitanju politički položaji i položaji na kojima se donosi odluke u javnom životu, gdje se zbiljsku jednakost žena ne poboljšava željenim tempom.

111. Odbor poziva Vladu Republike Hrvatske da se pridržava vlastite usmene izjave o tome kako je nakanila temeljitije razmotriti pitanja iz točke 19. Izvješća, radi poduzimanja mjera za rješavanje pitanja u vezi s kojima je Odbor izrazio zabrinutost.

112. Odbor poziva Vladu Republike Hrvatske da poduzima daljnje mjere kojima bi se promicalo priznavanje različitih uloga žene u društvu. U vezi s tim Odbor smatra kako je od izuzetne važnosti upoznati hrvatsku javnost o pravednoj raspodjeli obiteljskih uloga i odgovornosti žena i muškaraca.

113. Odbor preporučuje Vladi da iskoristi postojeće spoznaje što se odnose na neizravne i strukturalne modele nejednakosti. Odbor je naglasio kako Vlada, a ne žene same, ima najveću odgovornost u primjeni strategija za ukidanje tih oblika nejednakosti.

114. Odbor zahtijeva od Vlade Republike Hrvatske da u svoja sljedeća izvješća uvrsti podrobnije podatke u vezi sa člankom 6. Konvencije. Odbor zahtijeva prikupljanje dodatnih podataka o položaju žena koje se bave prostitucijom. Odbor bi također, bio zahvalan za potanje obavijesti o pitanju trgovine ženama, osobito ženama migranticama, te o mjerama što ih se poduzima kako bi se provodilo zakonske propise na tome području.

115. Odbor preporučuje Vladi Republike Hrvatske da prikupi i stavi na raspolaganje statističke podatke o socijalnome, ekonomskom i političkom položaju žena pripadnica manjina, radi razvijanja osobitih politika kojima bi se odgovorilo na potrebe žena u različitim skupinama.

116. Odbor zahtijeva da se u sljedeća izvješća uvrsti više informacija o ženama invalidima.

117. Odbor izričito preporučuje hrvatskoj Vladi poduzimanje mjera kakvima bi se ženama osiguralo oživotvorenje njihovih reproduksijskih prava, tako da im se, među ostalim, zajamči dostupnost služba koje obavljaju pobačaje u javnim bolnicama. Odbor je predložio da Vlada u cijelosti preispita moguće posljedice smanjenja sredstava za sprječavanje začeca na žene, te da provede strategije kako bi se spriječilo svaki štetni utjecaj na žene.

118. Odbor poziva Vladu Republike Hrvatske da poduzme potrebne mjere kako bi se, pri sastavljanju sljedećeg izvješća Odboru, uvrstilo i podatke o sudjelovanju nevladinih organizacija.

119. Odbor zahtijeva da se o tima zaključnim primjedbama izvjesti širu javnost u Hrvatskoj, kako bi se hrvatski građani, a osobito Vladini službenici i političari, upoznali s mjerama poduzetima radi osiguravanja zbiljske jednakosti žena i mjerama što ih još valja poduzeti s tim u vezi. Odbor, također, zahtijeva da hrvatska Vlada nastavi izvješćivati širu javnost, osobito organizacije za zaštitu prava

žena i zaštitu ljudskih prava, o Konvenciji, općim preporukama Odbora, te Deklaraciji i Platformi djelovanja prihvaćenima na Pekinškoj konferenciji.

(Footnotes)

¹ Veći dio prijevoda Zaključnih preporuka za Republiku Hrvatsku od strane Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena preuzet je iz Pekinške platforme i Nacionalne politike djelovanja za promicanje jednakosti, izdane od Povjerenstva za pitanja jednakosti Vlade Republike Hrvatske. Zaključne preporuke CEDAW/ A/53/38, 80-119.

² Stavci od 81. do 90. sadrže uvodni dio koji se temelji na izlaganju izaslanstva, te nisu bili prevedeni.

ZAKLJUČCI KONFERENCIJE O PRIMJENI KONVENCIJE O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA U SREDNJOJ I ISTOČNOJ EUROPI, DUBROVNIK, 25. I 26. LISTOPADA 2003. GODINE

Jačanje primjene UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije
žena u

Češkoj Republici, Hrvatskoj, Mađarskoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Sloveniji

U cilju jačanja primjene UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (dalje u tekstu: CEDAW) i nacionalnih sustava izvješćivanja, a u svrhu pravovremenog periodičnog izvješćivanja u skladu s člankom 18. CEDAW-a, vlade Češke Republike, Hrvatske, Mađarske, Poljske, Rumunjske i Slovenije trebale bi:

- upotrijebiti proces pripreme i predstavljanja nacionalnih izvješća Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena (dalje u tekstu: CEDAW Odbor) kako bi podigle razinu svijesti o ljudskim pravima žena te upotrijebiti spomenuti proces kao instrument za poticanje promjena na nacionalnoj razini;
- ojačati svoja nacionalna tijela za ravnopravnost spolova i njihovu sposobnost primjene CEDAW-a i izvješćivanja prema CEDAW Odboru osiguravajući im odgovarajuću vidljivost u javnosti, ovlasti, kao i ljudske i financijske resurse, te povećavajući njihovu sposobnost iniciranja i koordiniranja mjera za promicanje ravnopravnosti spolova;
- organizirati proces pripreme i predstavljanja nacionalnih izvješća kao stalan i periodičan proces, a ne kao jednokratani postupak;
- poduzimati stalne napore u obliku mjera koje predstavljaju primjenu Zaključnih primjedbi CEDAW Odbora;
- nastaviti s jačanjem uloge odgovarajućih ministarstava u primjeni odredbi CEDAW-a i sustava izvješćivanja CEDAW Odboru;
- povećati vidljivost sustava izvješćivanja prema CEDAW Odboru u javnosti te razmotriti mogućnost usvajanja CEDAW Izvješća od strane Vlade i rasprave o CEDAW Izvješću u Parlamentu prije slanja istog CEDAW Odboru;

- uključiti nevladine organizacije u proces pripreme izvješća putem poticanja nevladinih organizacija da iznesu svoja stajališta i mišljenje o primjeni CEDAW-a te putem organiziranja sastanaka na kojima bi Vlada nevladinim organizacijama predstavila svoje Izvješće CEDAW Odboru;
- omogućiti dostupnost CEDAW Izvješća široj javnosti u obliku tiskanih primjeraka, kao i u elektroničkom formatu;
- podići razinu svijesti o Konvenciji te osigurati veću distribuciju prijevoda Konvencije (uključujući nove službene prijevode CEDAW-a), njezinog Fakultativnog protokola, periodičkih izvješća CEDAW Odboru, kao i Završnih primjedbi i preporuka CEDAW Odbora;
- unaprijediti znanje o pravnom statusu CEDAW-a među studentima, odvjetnicima i tijelima sudbene vlasti, uključujući specijalizirana usavršavanja sudaca;
- upotrijebiti dva sustava indikatora, jedan koji se odnosi na ravnopravno sudjelovanje žena u političkom i javnom životu i drugi koji se tiče sprječavanja obiteljskog nasilja nad ženama, u procesu izvješćivanja i praćenja primjene CEDAW-a, te nastaviti svoju međusobnu suradnju na području razvijanja indikatora za ostala područja koja CEDAW obuhvaća, kao što je zapošljavanje i gospodarsko osamostaljivanje i osnaživanje žena (članak 11. i 13.);
- razmotriti mogućnost razmjene znanja stečenog prilikom ispunjavanja Upitnika o primjeni CEDAW-a i procesu izvješćivanja o CEDAW-u te indikatora za ravnopravno sudjelovanje žena u političkom i javnom životu i sprečavanje obiteljskog nasilja nad ženama s drugim zainteresiranim zemljama, a u suradnji s UNIFEM-om.

ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom utvrđuju opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce.

Članak 2.

Nitko ne smije trpiti štetne posljedice zbog toga što je kao svjedok ili žrtva diskriminacije na temelju spola dao iskaz pred nadležnim tijelom ili upozorio javnost na slučaj diskriminacije.

Članak 3.

Državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni su u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe neke odluke ili akcije ocjenjivati i vrednovati učinke te odluke ili akcije na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca.

Članak 4.

Odredbe ovoga Zakona ne smiju se tumačiti niti primjenjivati na način koji bi ograničio ili umanjio sadržaj jamstava o ravnopravnosti spolova koja izviru iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine Europske zajednice, te Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

II. DEFINICIJE POJMOVA

Članak 5.

Ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Članak 6.

(1) Diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) predstavlja svako normativno ili stvarno, izravno ili neizravno razlikovanje, isključivanje ili ograničenje temeljeno na spolu kojim se otežava ili negira ravnopravno priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava muškaraca i žena u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.

(2) Zabranjuje se diskriminacija na temelju bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije.

(3) Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu ovoga Zakona.

Članak 7.

(1) Izravna diskriminacija postoji ako se prema osobi postupa ili bi se moglo postupiti nepovoljnije u jednakim ili sličnim okolnostima u odnosu na osobu suprotnoga spola.

(2) Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa u jednakim ili sličnim okolnostima stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobu suprotnog spola.

(3) Diskriminacijom se ne smatraju pravne norme, kriterij ili praksa koji su nužni, odnosno mogu biti opravdani objektivnim činjenicama koje su neovisne o spolu.

Članak 8.

(1) Uznemiravanje i spolno uznemiravanje predstavljaju diskriminaciju u smislu ovoga Zakona.

(2) Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uvjetovano spolom osobe, koje ima za cilj ili koje stvarno predstavlja povredu osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

(3) Spolno uznemiravanje je svako neželjeno verbalno ili neverbalno, odnosno fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za cilj ili koje stvarno predstavlja povredu osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Članak 9.

(1) Posebne mjere su specifične pogodnosti kojima se osobama određenog spola omogućuje ravnopravno sudjelovanje u javnom životu, otklanjaju postojeće nejednakosti ili im se osiguravaju prava u kojima su ranije bili prikraćeni.

(2) Posebne mjere se uvode privremeno radi ostvarivanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca i ne smatraju se diskriminacijom.

III. POSEBNE MJERE

Članak 10.

Posebne mjere se utvrđuju propisima kojima se uređuju pojedina područja javnog života.

Članak 11.

(1) Državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, obvezna su primjenjivati posebne mjere i donijeti planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

(2) Tijela iz stavka 1. ovoga članka donose planove djelovanja iz djelokruga svoje nadležnosti na osnovi analize položaja žena i muškaraca, utvrđuju razloge za uvođenje posebnih mjera, ciljeve koje treba postići, način provedbe i metode nadziranja provedbe.

(3) Planove djelovanja iz stavka 1. ovoga članka prethodno odobrava Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

Članak 12.

(1) Provođenjem posebnih mjera promicat će se ravnopravno sudjelovanje žena i muškaraca u tijelima zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti, uključujući javne službe, te postupno povećavati uključivanje podzastupljenog spola tako da njegova zastupljenost dosegne razinu njegovog udjela u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske.

(2) U svrhu ostvarivanja cilja iz stavka 1. ovoga članka uvesti će se posebne mjere kada je zastupljenost jednoga spola osjetno neuravnotežena.

(3) Pri imenovanju u državna tijela i tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i druge pravne osobe s javnim ovlastima, mora se voditi računa o ravnomjernoj zastupljenosti oba spola.

(4) Pri imenovanju članova odbora, povjerenstava i izaslanstva koja zastupaju Republiku Hrvatsku na međunarodnoj razini, državna tijela dužna su voditi računa o jednakoj zastupljenosti žena i muškaraca u odborima, povjerenstvima ili izaslanstvima.

IV. DISKRIMINACIJA NA PODRUČJIMA ZAPOSŁJAVANJA I RADA

Članak 13.

(1) Diskriminacija na području zapošljavanja i rada zabranjena je u javnom i privatnom sektoru, uključujući državna tijela, u odnosu na:

1. uvjete za zapošljavanje, samozapošljavanje ili obavljanje zanimanja, uključujući kriterije i uvjete za izbor kandidata za radna mjesta, u bilo kojoj grani djelatnosti i na svim razinama profesionalne hijerarhije,

2. napredovanje na poslu,

3. pristup svim vrstama i stupnjevima školovanja, profesionalne orijentacije, stručnog usavršavanja i osposobljavanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije,

4. uvjete zaposlenja i rada, sva prava iz rada i na temelju rada, uključujući jednakost plaća,

5. članstvo i djelovanje u udrugama radnika ili poslodavaca ili u bilo kojoj drugoj profesionalnoj organizaciji, uključujući povlastice koje proizlaze iz tog članstva.

(2) Prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem radnika u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

V. OBRAZOVANJE

Članak 14.

(1) Obrazovanje o pitanjima ravnopravnosti spolova predstavlja integralni dio sustava osnovnog, srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja, kao i cjeloživotnog učenja koji uključuju pripremu oba spola za aktivno i ravnopravno sudjelovanje na svim područjima života.

(2) Sadržaji rodnostudijskih programa trebaju poticati nova – nediskriminatorna znanja o ženama i muškarcima, uklanjanju spolno/rodne nejednakosti i rodni stereotipa u obrazovanju na svim razinama, uvažavanja rodni aspekata u svim obrazovno-nastavnim područjima te donošenja mjera za osiguravanje ujednačene zastupljenosti po spolu kako u školsko/studentskoj populaciji tako i unutar predavačkih struktura.

(3) Sustavno obrazovanje i osvještavanje o ravnopravnosti spolova obvezujuće je za sva državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, posebice obrazovne ustanove, te druge pravne osobe koje sudjeluju u provedbi promicanja i uspostavljanja ravnopravnosti spolova.

(4) Nadležno državno tijelo za obrazovanje i institucije na području obrazovanja provodit će posebne mjere, osobito u odnosu na:

1. pristup obrazovanju,

2. pripremu, usvajanje i provedbu programa obrazovanja,

3. davanje obveznih odobrenja udžbenicima i nastavnim pomagalima,

4. uvođenje organizacijskih inovacija,
5. mijenjanje pedagoških i andragoških metoda.

VI. POLITIČKE STRANKE

Članak 15.

Političke stranke koje su upisane u registar političkih stranaka usvajaju svake četiri godine plan djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca i, u skladu s njim, određuju metode za promicanje uravnoteženije zastupljenosti žena i muškaraca u tijelima stranke, na popisima kandidata za izbore u Hrvatski sabor i tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

VII. MEDIJI

Članak 16.

(1) Mediji će kroz programske koncepte promicati razvoj svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca.

(2) Zabranjeno je javno prikazivanje i predstavljanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol i spolnu orijentaciju.

VIII. STATISTIČKI PODACI

Članak 17.

(1) Svi statistički podaci i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u državnim tijelima, javnim službama i ustanovama, moraju biti iskazani po spolu.

(2) Statistički podaci i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju, prema stavku 1. ovoga članka, dostupni su javnosti u skladu s propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka i s odredbama posebnog zakona kojim se uređuje područje službene statistike.

IX. OSIGURANJE PROVEDBE ZAKONA

1. URED ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Članak 18.

(1) Vlada Republike Hrvatske osnovat će uredbom Ured za ravnopravnost spolova (u daljnjem tekstu: Ured) kao stručnu službu za obavljanje poslova u vezi s ostvarivanjem ravnopravnosti spolova.

(2) Ured obavlja stručne i druge poslove na način da:

1. koordinira sve aktivnosti kojima je cilj uspostavljanje ravnopravnosti spolova, što uključuje pružanje profesionalne pomoći u primjeni i provedbi ovoga Zakona i drugih propisa koji se odnose na ravnopravnost spolova,

2. odobrava tijelima iz članka 11. ovoga Zakona provedbu planova djelovanja,

3. predlaže Vladi Republike Hrvatske i državnim tijelima donošenje ili izmjene zakona i drugih propisa kao i usvajanje drugih mjera,

4. izrađuje nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova i nadzire njezinu provedbu,

5. provodi istraživanja, izrađuje analize i svake dvije godine Vladu Republike Hrvatske izvještava o provedbi nacionalne politike,

6. prati usklađenost i primjenu zakona i drugih propisa koji se odnose na ravnopravnost spolova u odnosu na međunarodne dokumente,

7. priprema nacionalna izvješća o ispunjavanju međunarodnih obveza u području ravnopravnosti spolova,

8. surađuje s nevladinim udrugama koje su aktivne u području ravnopravnosti spolova i osigurava djelomično financiranje njihovih projekata ili aktivnosti,

9. promiče znanje i svijest o ravnopravnosti spolova,

10. prima predstavke stranaka o povredama odredbi ovoga Zakona i drugih propisa,

11. izvještava Vladu Republike Hrvatske svake godine, najkasnije krajem travnja za prethodnu godinu o svojim aktivnostima.

(3) Uredbom iz stavka 1. ovoga članka propisat će se unutarnje ustrojstvo, način i organizacija rada, te druga pitanja značajna za obavljanje poslova Ureda.

2. PRAVOBRANITELJ/ICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Članak 19.

(1) Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova (u daljnjem tekstu: pravobranitelj/ica) imenuje i razrješava Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske.

(2) Pravobranitelj/ica ima zamjenika/cu koje imenuje i razrješava Hrvatski sabor na prijedlog pravobranitelja/ice.

(3) Pravobranitelj/ica i njegov/njezin zamjenik/ica dužnosnici su Republike Hrvatske, imenuju se na vrijeme od 8 godina i mogu biti ponovno imenovani.

(4) Pravobranitelj/ica i njegov/njezin zamjenik/ca moraju biti različitog spola, a jedan/na od njih mora biti diplomirani pravnik/ica.

(5) Za pravobranitelja/ica i njegovog/njezinog zamjenika/ica može biti imenovan hrvatski državljanin/ka koji ima visoku stručnu spremu i koji je osobnim zalaganjem poznat javnosti u području zaštite ljudskih prava.

Članak 20.

Pravobranitelj/ica i njegov/njezin zamjenik/ica bit će razriješeni dužnosti prije istjeka vremena na koje su imenovani u slučaju:

1. vlastitog zahtjeva,
2. gubitka hrvatskog državljanstva,
3. trajnoga gubitka sposobnosti za obnašanje dužnosti,
4. pravomoćne osude za kazneno djelo, ili
5. neprihvatanja godišnjeg izvješća o radu ili nezakonitog, nepravodobnog ili nestručnog obavljanja svoje dužnosti.

Članak 21.

(1) Pravobranitelj/ica djeluje neovisno i samostalno, prati provođenje ovoga Zakona i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova i najmanje jednom godišnje izvješćuje Hrvatski sabor.

(2) Pravobranitelj/ica razmatra slučajeve kršenja načela ravnopravnosti spolova, slučajeve diskriminacije prema pojedincima ili grupama pojedinaca koje su počinila tijela državne uprave, jedinice tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave i druga tijela s javnim ovlastima, zaposleni u tim tijelima i druge pravne i fizičke osobe.

(3) Svatko se može obratiti pravobranitelju/ici zbog povreda odredbi ovoga Zakona bez obzira da li je neposredno oštećen, osim ako se oštećena strana tome izrijeckom protivi.

Članak 22.

(1) U obavljanju poslova iz svoga djelokruga pravobranitelj/ica je ovlašten/a upozoravati, predlagati i davati preporuke.

(2) Pravobranitelj/ica je ovlašten/a od tijela iz članka 21. stavka 2. tražiti izvješća, a u slučaju neudovoljavanja zahtjeva, pravobranitelj/ica može tražiti provođenje nadzora od tijela koje obavlja nadzor nad njihovim radom.

(3) Ako u obavljanju poslova pravobranitelj/ica sazna za povredu odredbi ovoga Zakona s elementima kaznenog djela podnijet će prijavu nadležnom državnom odvjetništvu.

Članak 23.

(1) Pravobranitelj/ica ima pravo podnijeti prijedlog za pokretanje postupka ocjene ustavnosti zakona, odnosno ustavnosti i zakonitosti drugih propisa ako ocijeni da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova.

(2) Ako pravobranitelj/ica utvrdi da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova zbog nesuklađenosti propisa s ovim Zakonom, predložiti će pokretanje postupka izmjene takvog propisa.

(3) Pravobranitelj/ica u obavljanju svojih poslova može zatražiti stručnu pomoć znanstvenih i stručnih osoba i institucija.

Članak 24.

(1) Državna tijela i pravne osobe s javnim ovlastima, pravnim osobama u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, te pravne i fizičke osobe, dužne su pravobranitelju/ici dati sve potrebne informacije i omogućiti uvid u dokumentaciju bez obzira na stupanj tajnosti najkasnije u roku od 15 dana od dana primitka zahtjeva.

(2) Pravobranitelj/ica i osobe zaposlene u njegovom/njezinom uredu, dužni su podatke za koje su saznali u obavljanju poslova čuvati kao službenu tajnu.

Članak 25.

(1) Pravobranitelj/ica donosi poslovnik o svom radu kojim se uređuje način i organizacija rada, unutarnji ustroj stručne službe, te druga pitanja značajna za obavljanje poslova pravobranitelja/ice.

(2) Poslovnik o radu iz stavka 1. ovoga članka potvrđuje Hrvatski sabor.

3. KOORDINATOR/ICA U TIJELIMA DRŽAVNE UPRAVE

Članak 26.

(1) Čelnik tijela državne uprave određuje dužnosnika koji obavlja i poslove koordinatora za ravnopravnost spolova.

(2) Koordinator iz stavka 1. ovoga članka u skladu s nadležnosti tijela državne uprave surađuje s Uredom te odgovara za provedbu ovoga Zakona.

4. SUDSKA ZAŠTITA

Članak 27.

U slučajevima diskriminacije iz članka 6., 7. i 8. ovoga Zakona osoba koja se smatra oštećenom može zahtijevati naknadu štete po propisima obveznog prava o odgovornosti za štetu.

X. OSIGURANJE SREDSTAVA

Članak 28.

Sredstva za rad Ureda osiguravaju se u proračunu Republike Hrvatske.

XI. KAZNENE ODREDBE

Članak 29.

Odgovorna osoba u pravnoj osobi s javnim ovlastima i pravnoj osobi u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koja Uredu ne podnese plan djelovanja kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 kuna.

XII. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 30.

Tijela iz članka 11. ovoga Zakona dužna su izraditi analize i dostaviti planove djelovanja s posebnim mjerama Uredu u roku od godine dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 31.

Nadležno državno tijelo iz članka 14. ovoga Zakona dužno je uskladiti programe osnovnog i srednjeg obrazovanja, programe stručnog osposobljavanja i usavršavanja i cjeloživotnog obrazovanja s odredbama ovoga Zakona u roku od godine dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 32.

Nadležna tijela za vođenje statističkih podataka iz članka 17. ovoga Zakona dužna su usklađivati obrasce za vođenje tih podataka na način koji će osigurati provedbu ovoga Zakona.

Članak 33.

(1) Vlada Republike Hrvatske će donijeti Uredbu iz članka 18. ovoga Zakona u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(2) Vlada Republike Hrvatske će Hrvatskom saboru predložiti imenovanje pravobranitelja/ice u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

(3) Pravobranitelj/ica će Hrvatskom saboru predložiti imenovanje zamjenika/ice u roku od 30 dana od dana svoga imenovanja.

Članak 34.

Pravobranitelj/ica će donijeti poslovnik iz članka 25. ovoga Zakona u roku od 60 dana od dana stupanja na dužnost.

Članak 35.

Koordinatori iz članka 26. ovoga Zakona moraju biti određeni u roku od 3 mjeseca od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 36.

Zakoni i drugi propisi će se uskladiti s odredbama ovoga Zakona u roku od godine dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 37.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u »Narodnim novinama«.

MILENIJSKI CILJ 3: PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA I OSNAŽIVANJE ŽENA

IZ NACIONALNOG IZVJEŠĆA VLADE RH O PROVEDBI CILJEVA MILENIJSKE DEKLARACIJE UJEDINJENIH NARODA USVOJENOG 4. KOLOVOZA 2004. GODINE.

Uvodna napomena

Prema Popisu stanovništva iz 2001. godine ukupna populacija Hrvatske iznosi 4.437 000 od čega je 51,9% žena. Očekivani vijek trajanja života žena iznosi 75,90 godina, a muškaraca 68,59 godina. Prosječna dob žena pri stupanju u brak iznosi 24 godine, dok je prirodni prirast stanovništva u 2002. godini iznosio -2,4. Postotak poljoprivrednog ženskog stanovništva od ukupnog stanovništva RH kreće se oko 5,3%. Iako čine više od polovice ukupnog stanovništva zemlje, žene u Hrvatskoj ne sudjeluju u uravnoteženom omjeru u procesima donošenja političkih odluka niti su im jednako dostupne mogućnosti za puno sudjelovanje u mnogim drugim područjima društvenog života, s obzirom na različite oblike socijalnih, političkih i ekonomskih prepreka s kojima se susreću.

Zakonodavstvo i uloga središnjih državnih tijela

Posljednjih nekoliko godina u RH usvojen je niz zakonskih propisa, a ustrojena su i državna tijela kojima je cilj promicanje ravnopravnosti spolova i suzbijanje diskriminacije žena. Odredbama Ustava Republike Hrvatske ravnopravnost spolova određena je kao najviša vrednota ustavnog poretka. Temeljem Ustavnih odredbi usvojen je i matični Zakon o ravnopravnosti spolova kojim se uređuje zaštita od diskriminacije i definiraju pretpostavke za politiku jednakih mogućnosti muškaraca i žena u svim područjima društvenog života. Sukladno odredbama ovog Zakona imenovana je Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i ustrojen Ured za ravnopravnost spolova kao stručna služba Vlade RH. Uz navedeni antidiskriminacijski zakon usvojeni su i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i Zakon o istospolnim zajednicama. I u području kaznenog, obiteljskog i radnog prava definirane su zakonske odredbe za zabranu diskriminacije. U Saboru RH djeluje Odbor za ravnopravnost spolova, a na snazi je Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova

kao krovni državni dokument namijenjen funkcionalnom promicanju prava žena. Republika Hrvatska stranka je Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) od 1992. godine.

Osim temeljnih pokazatelja ključnih za ocjenjivački proces mjerenja uspješnosti promicanja ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena, definirani su i dodatni ciljevi i pokazatelje bez kojih, s obzirom na specifičnost situacije u Hrvatskoj ne bi bilo moguće daljnje implementiranje ovog milenijskog cilja.

I. STANJE I TRENDOVI

1.1. Žene i obrazovanje

Hrvatsko zakonodavstvo osigurava jednak pristup djevojčicama i dječacima na svim razinama obrazovanja uz obvezno osmogodišnje školovanje. Statistički podaci ukazuju na podjednaku zastupljenost učenica i učenika u osnovnim i srednjim školama, dok pri upisu na fakultete pretežu djevojke (53% od ukupno upisanih studenata). Razlike postoje u odabiru srednjih škola i fakulteta što reflektira još uvijek postojeću podjelu rada na muška i ženska zanimanja s obzirom da je, primjerice, ženski dio populacije skloniji odabiru društveno-humanističkih znanosti. U tehničkim znanostima žene su manjina, iako se zadnjih godina bilježi rast broja upisanih studentica.

U Hrvatskoj je stopa pismenosti žena, kao i ukupne populacije, visoka, a postotak nepismenih iznosi oko 0,99%, pri čemu je omjer pismenosti mladića i djevojkica u dobi od 15 do 24 god. 1:1.

Iz statističkih pokazatelja proizlazi da u Hrvatskoj ne postoji spolni raskorak/diskriminacija s obzirom na pristup dostupnosti obrazovanja.

Nacionalni prioritet u području obrazovanja detektiran je u potrebi uvođenja rodno osjetljivog obrazovanja u nastavne planove i programe s ciljem otklanjanja spolnih stereotipa i edukaciji odgajatelja i nastavnog osoblja u smjeru promicanja ravnopravnosti spolova.

Zakon o udžbenicima za osnovne i srednje škole propisuje da se neće odobravati udžbenici koji neprimjereno tretiraju odnose među spolovima, a zaprječivanje spolne diskriminacije postavljen je i kao zahtjev Udžbeničkog standarda, dokumenta usvojenog u Saboru RH. Zakonom o ravnopravnosti spolova predviđene su različite mjere kojima je cilj uklanjanje rodnih stereotipa na svim razinama.

1.2. Žene na području rada i zapošljavanja

Jedan od najvažnijih segmenata u postizanju pune ravnopravnosti muškaraca i žena jest poboljšanje položaja žena na tržištu rada s obzirom na njihovo otežano zapošljavanje i niže plaće, odnosno sektorsku segregiranost. Žene su koncentrirane u slabije plaćenim djelatnostima, primjerice, one čine većinu u tekstilnoj indu-

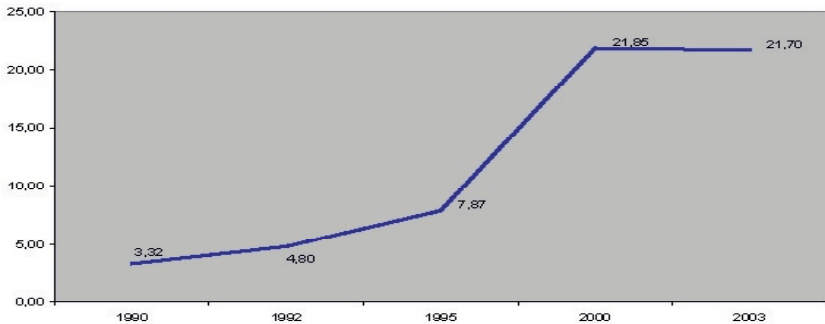
striji, ugostiteljskim i trgovačkim uslugama, obrazovanju i dr. Stopa zaposlenosti žena znatno je niža od stope zaposlenosti muškaraca (37,1% prema 50,7%), a od ukupnog broja nezaposlenih osoba žene čine 59%. Nizak je i broj žena poduzetnica – oko 30%, a vrlo se rijetko nalaze i na vodećim mjestima u upravnim vijećima i nadzornim odborima javnog sektora.

U pogledu jednakog postupanja prema ženama i muškarcima najvažniji zakoni koji zabranjuju diskriminaciju na temelju spola u odnosu na zapošljavanje i položaj na tržištu rada jesu Zakon o radu i Zakon o ravnopravnosti spolova.

1.3. Politička participacija žena

Politička participacija žena nije zadovoljavajuća iako bilježi tendenciju stalnog postupnog rasta. Od prvih višestranačkih izbora 1990. godine pa do danas broj žena u parlamentu znatno je povećan da bi se nakon izbora 2000. i 2003. godine ustalio na približno 22%. Uzrok je politička prepoznatljivost značaja ovog problema odnosno razvoj političkih taktika i strategija od strane državnih tijela, političkih stranaka i nevladinog sektora. Istraživanja javnog mnijenja također bilježe svijest o nedostatnosti žena u politici i izražen visok stupanj spremnosti glasovanja za ženske kandidate.

Zastupljenost žena u Hrvatskom saboru

Trenutno su dvije žene potpredsjednice Sabora od ukupno 5 potpredsjednika. Zastupljenost žena u saborskim radnim tijelima/odborima kreće se od 12% zastupnica koje predsjedavaju odborima, preko 28% potpredsjednica do 22.73% udjela u članstvu saborskih odbora.

I u obnašanju izvršne vlasti došlo je do povećanja ukupne participacije žena. Od ukupno 14 ministara 4 su žene, a žena obnaša i funkciju jednog od dva potpredsjednika Vlade. Ukupno je na vodećim pozicijama u Vladi otprilike 28, 75% žena – što uključuje i 6 državnih tajnica, 29 pomoćnica ministara i 6 tajnica ministarstva.

Postotak žena u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti na lokalnoj razini znatno zaostaje u odnosu na njihovu zastupljenost u tijelima središnje državne vlasti. Nakon općih lokalnih izbora održanih 2001. godine u županijske skupštine ušlo je 13,38%, u gradska vijeća 14,27% i u općinska vijeća svega 6,94% žena. U Republici Hrvatskoj ukupno je 14 gradonačelnica što čini 11% žena na ovoj poziciji. U još važećem Zakonu o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne samouprave postoji odredba prema kojoj su političke stranke kao predlagatelji lista dužni voditi računa o ravnopravnosti spolova. Odredba je načelnog karaktera i ne podliježe pravnim sankcijama u okviru ukupnog izbornog procesa.

U većini sudova prve instance u Republici Hrvatskoj žene su u većini: one čine 65% od ukupnog broja općinskih sudaca, 57% od ukupnog broja trgovačkih i 74% prekršajnih sudaca. Žene čine većinu i u Upravnom sudu RH (71%), kao i Visokom prekršajnom sudu (62%). U Vrhovnom sudu RH zastupljene su sa 46%, a u Ustavnom sudu sa 30,8%. Udio žena među pripravnici također upućuje na daljnji trend feminizacije sudačke funkcije.

II. HRVATSKI MILENIJSKI PODCILJEVI ZA PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Podcilj 1: Uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja u nastavne planove i programe Pokazatelji:

- 1.a. Uklanjanje stereotipa iz udžbenika i nastavnih planova i programa na svim razinama odgoja i obrazovanja (mjereno postotkom udžbenika, nastavnih planova i programa).
- 1.b. Uključivanje stručnjakinja u povjerenstva za izradu nastavnih planova i programa (mjereno brojem stručnjakinja).
- 1.c. Uvođenje kontinuiranog obrazovanja odgajatelja/ica i nastavnog osoblja (mjereno postotkom ili brojem osoblja koji pohađaju obrazovne programe).
- 1.d. Podržavanje rodni istraživanja i ženskih studija (mjereno brojem sufinanciranih istraživanja).

Podcilj 2: Povećanje sudjelovanja žena u procesu donošenja političkih odluk Pokazatelji:

- 2.a. Povećanje broja žena u Saboru RH, Vladi RH i predstavničkim i izvršnim tijelima jedinica lokalne i područne samouprave do najmanje 50%
2. d. Mijenjanje izbornog zakonodavstva (mjereno brojem novo donesenih zakona).

2.c. Unaprjeđenje statističkog praćenja političke participacije žena^{2.b.}
Povećavanje broja žena u upravnim vijećima i nadzornim odborima javnog sektor

Podcilj 3: Ekonomsko osnaživanje žena

Pokazatelji:

- 3.a. Smanjivanje stope nezaposlenosti
- 3.b. Povećanje udjela ženskog poduzetništva do 50%
- 3.c. Izrada programa za ekonomsko osnaživanje samohranih majki (mjereno brojem novih programa).
- 3.d. Uklanjanje svih oblika diskriminacije žena na tržištu rada

Podcilj 4: Suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama

Pokazatelji:

- 4.a. Usvajanje kaznenog zakonodavstva i poboljšanje kazneno pravne zaštite žrtava nasilja i trgovanja ljudima
- 4.b. Provođenje edukacije nadležnih državnih tijela i službi
- 4.c. Povećanje broja skloništa za žrtve nasilja i osiguranje besplatne pravne pomoć
- 4.d. Osnivanje obiteljskih sudova
- 4.e. Donošenje Nacionalne strategije za suzbijanje nasilja nad ženama

Podcilj 5: Unaprjeđenje vođenja statističkih podataka

Pokazatelji:

- 5.a. Osiguranje sustavnog statističkog praćenja u području socijalne sigurnosti i tržišta rada
- 5.b. Publiciranje statističkih podataka razvrstanih po spolu

Podcilj 6: Jačanje medijske podrške ravnopravnosti spolova

Pokazatelji:

- 6.a. Praćenje provedbe Zakona o medijima i analiza sadržaja medija (mjereno brojem prekršaja)
- 6.c. Uspostavljanje godišnje nagrade za medijski rad
- 6.b. Povećanje broja rodno osjetljivih programa na javnoj televiziji i u ukupnom medijskom prostoru

Podcilj 7: Usklađivanje privatnog i profesionalnog života

Pokazatelji:

- 7.a. Povećanje broja predškolskih ustanova i drugih javnih službi

7.b. Prilagođavanje rada odgojno-obrazovnih ustanova radnom vremenu roditelja (mjereno postotkom ustanova koje su uvele odgovarajuće radno vrijeme).

7.c. Povećavanje broja muškaraca koji koriste roditeljski dopust

7.d. Provođenje sustavnih istraživanja neplaćenog rad

Podcilj 8: Osnaživanje institucionalnih mehanizama

Pokazatelji:

8.a. Osnaživanje i umrežavanje institucionalnih mehanizama na nacionalnoj i lokalnoj razini

Podcilj 9: Jačanje civilnog društva

Pokazatelji:

9.a. Povećanje broja žena uključenih u građanske inicijative

9.b. Suradnja predstavnika NVU i državnih tijela i osiguranje financijske potpore za njihove projekte (mjereno postotkom projekata).

III. POSTOJEĆI MEHANIZMI ZA POSTIZANJE PODCILJEVA, PODRŠKA DRŽAVE I DODATNE PREPORUKE UZ MILENIJSKI CILJ 3

Za provedbu navedenih podciljeva uz učinkovito djelovanje i osnaživanje postojećih institucionalnih struktura važna je uloga nevladinog sektora i međusobna suradnja na konkretnim projektima. U tijeku je revizija Nacionalne strategije za promicanje ravnopravnosti spolova kao i analiza stupnja realizacije Pekinške platforme. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, temeljem ovdje definiranih ciljeva, izradit će i predložiti Hrvatskom saboru na usvajanje novu nacionalnu strategiju (2005). Daljnja podrška države implementaciji ovog milenijskog cilja uz razradu konkretnih mjera, očituje se i u planiranim financijskim sredstvima kao i drugim operativnim nacionalnim strategijama usmjerenim prema suzbijanju obiteljskog nasilja i trgovanja ljudima odnosno realizaciji programa poboljšanja položaja žena na tržištu rada. Trajni je zadatak uvođenje načela ravnopravnosti spolova u sva područja nacionalne politike.

